

1. GİRİŞ

İstanbul Ortodoks Ermeni kiliselerindeki vaftiz mekânlarını ele alan bu çalışmada İstanbul'da tarih içinde Ermenilerin yoğun olarak bulunduğu semtlerdeki otuz üç kilise incelenmiş, geriye kalan küçük şapeller ve mezarlık şapeli vaftiz ayininin gerçekleştirilmediği ibadet mekânları olduğu için inceleme dahiline alınmamıştır. Başlık olarak vaftiz hane yerine vaftiz mekânı denilmesinin nedeni incelenen mekânların iki işleve açık, kiliseye bağlı, kilise iç mekanı ile bütünleşen ve aynı zamanda da ibadet amacı ile kullanılan şapeller olmasıdır.

Çalışmanın başlangıcında yapılar incelenmeden, mekânların varoluş sebebi olan vaftizin anlamı araştırılmıştır. Su ile yapılan bir arınma ve ruhsal olarak yeniden doğuşu sağlayan vaftiz töreninin su ile olan ilişkisi, suyun anlamsal boyutu tarih içinde uygulanan geleneklerden ve törenlerden örnekler verilerek açıklanmıştır. Hristiyanlar için vaftizin anlamına ve vaftiz ikonografyasına değinilerek vaftiz ayini açıklanmış, tüm bu açıklamalarla teolojik yaklaşımın belirtilmesinden çok, daha sonra incelenecek betimlerdeki ikonografinin daha rahat anlaşılması hedeflenmiştir.

Vaftiz ayini, başlangıçta doğadaki su kaynaklarında gerçekleştirilmiştir. Ayinin dış mekândan iç mekâna taşınması vaftizhane mimarlığında tarihsel bir gelişimi başlatmıştır. İncelenen vaftizhane mekânlarını daha rahat anlayabilmek için bu serüven ana hatları ile verilmeye çalışılmıştır. Vaftiz ayininin mekân içine taşınması sonucunda başlı başına vaftizhaneler Erken Hristiyanlık, Ortaçağ ve Yirminci Yüzyıl bağlamında ele alınmıştır.

İncelemenin konusunu oluşturan kiliselerin inşa tarihleri verilerek yapıldıkları dönemler belirginleştirilmeye çalışılmış, vaftizhane mekânları mimarî ve bezeme olmak üzere iki yönden incelenmiştir. Pencere, kapı, örtü gibi mimarî öğeleri tanımlanarak konumları belirtilmiştir. Mekânın kilise ana yapısı içindeki ve diğer mekânlarla olan ilişkisi açıklanmış, mekânlarda yer alan vaftiz kurnası ile sunak, formları ve bezemeleriyle birer başlık altında tanımlanmıştır, mekânda yer alan

betimler ve süslemeler ayrıntıları ile fotoğraflanarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar tamamen kişisel gözlem ve incelememin sonucudur.

Yapıda yer alan bezemeler genel kompozisyonda görülen tipik biçimler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bezemeler ile ilgili daha detaylı bir inceleme gerektiğinden sadece bezeme öğelerini tanımlayarak en doğru şekilde tarihsel biçimler içindeki yerlerine değinilmeye çalışılmıştır. Bir diğer sorun ise bezemelerin yapı ile birlikte aynı tarihte yapılmadığı kuşkusudur.

İstanbul Ortodoks Ermeni Kiliseleri vaftiz mekânlarının özellikleri vaftizhane mimarlığı tarihi gelişimi içinde yer alan örnekler ile karşılaştırılmış, bu bağlamda İstanbul'da bulunan farklı mezheplere ait kiliselerin vaftiz mekânlarıyla olan farklılıkları açıklanmıştır.

Araştırmada, inşa tarihi ile ilgili bilgiler için Pars Tuğlacı ve Dabağya'nın eserlerinden yararlanılmıştır. Çalışma içinde verilen planlar Tuğlacı, Khatcharian ve Kostof'un kaynakçada belirtilen eserlerinden elde edilmiştir.

Teolojik açıdan yararlanılan çok sayıda kaynak çeşitli mezheplere aittir. Genel bir bilgiyi aktarabilmek için ortak anlayışta yer alan bilgileri vermeye çalışırken mezhepler arasındaki farklılıklara da değinilmiştir. Çalışmanın bu bölümü teolojik bir incelemeden ziyade çalışmanın ilerleyen bölümlerinde karşılaşılabilecek betimleri ve mimarî formları anlamaya yönelik olarak hazırlanmıştır.

Mekân içinde yer alan betim ve mimarî öğelerde bulunan kitabeler ve yazılar incelenmiştir. Yapım ve onarım kitabeleri incelenerek aslına en uygun şekilde tercüme edilmeye çalışılmıştır. Çıplak göz ile görülemeyen ve okuyamadığımız yazılara yanlış bir bilgi verilmemesi için değinilmemiştir. Bazı betimlerde yer alan aziz ve azizelerin kimlikleri hakkında kesin bir yargıya gidelemediğinden ad verilmeyip, fotoğraflanarak tanımlanmıştır. Fotoğraf çekimleri sırasında bazı mekânların küçük oluşu ve yeteri kadar ışık olmayışı çekimlerden iyi sonuç alınmasını engellemiş ve zorlaştırmıştır. Kiliselerin İstanbul'da çeşitli bölgelere yayılmış olması ve ziyaretçi azlığı nedeniyle genelde kapalı olmaları çalışma süresinin verimini engellemiştir.

İstanbul Ortodoks Ermeni kiliselerinde vaftiz mekânlarının seçilme nedeni Hristiyanlık için önemli olan vaftiz ayininin gerçekleştiği mekânların kilise ana yapısı içindeki betimleri, bezemeleri ve mimarisiyle başlı başına incelenecek bir konuma sahip olmasındandır. Kiliselerin kuzeyinde yer alan şapellerin ibadet amacı dışında vaftiz mekânı olarak kullanılması vaftiz mekânının işlevi, kuruluşu ve süslemelerinin incelenmesine neden olmuştur. Mekânda yer alan İsa'nın Vaftiz Münecimlerin Secdesi ve Çarmıhta İsa gibi betimler ise vaftizin anlamını araştırmaya yöneltmiştir. Suyun anlamsal boyutunu vaftiz ayininin içine yerleştirilmeye ve vaftizin anlamsal boyutunun, mekân içindeki yerini belirlemeye çalışılmıştır.

2. VAFTİZ

2.1. Etimoloji

İngilizce “Baptism”, Fransızca “Baptême”, İtalyanca “Battesimo” olarak anılan vaftizin kök anlamı Grekçe “Vaptizo” fiilinden gelir. Vaptizo “bir nesneyi tümüyle suya daldırmak, batırmak ve tekrar sudan çıkarmaktır” ki, benzer kelimeler olan vaptō ve emvaptō İncil’de batırmak veya banmak anlamında kullanılmıştır. (Yazman, 1984: 1)

Kelime olarak vaftiz, yıkanmak ya da suya batırmak anlamını içerir. Vaftiz kelimesi İncil’de, Hz. İsa’nın ölümüne gömülerek (suya batma) onunla tekrar dirilmenin (sudan çıkmak) yanı sıra, günahlardan arınmak gibi farklı anlamlarda kullanılmıştır.

”Gerçi ben sizi tövbe için suyla vaftiz ediyorum, ama benden sonra gelen benden daha güçlüdür. Ben O’nun çarıklarını çıkarmaya bile layık değilim. O sizi Kutsal Ruh’la ve ateşle vaftiz edecek.” (Matta 3:11, 2000, 3). Ayetinde de anlaşılabacağı gibi tövbe, günahtan arınma ve tanrının nuru ile dolmak için yapılacak vaftizden bahsedilmektedir.

2.2. Suyun Anlamsal Boyutu

Yıkanma ya da arınma anlamını taşıyan vaftiz su ile gerçekleşir. Vaftizi anlayabilmek için vaftizde kullanılan suyun tarih boyunca taşıdığı anlamların bilinmesi gerekir.

İlk yerleşimin olduğu dönemlerde suyun yaşam için vazgeçilmez bir unsur olması, insanları yerleşim alanı olarak su kenarlarına taşımıştır. İnsan yaşamı boyunca besin, hijyen gibi ihtiyaçlarını karşılaması için suya ihtiyaç duymuştur.

Her şeyin kaynağında su vardır. (Eliade a, 2003: 196) Su birçok güce sahiptir, bunlardan biri de üretkenliktir. İnsanoğlunun oluşumunun ilk dokuz ayının suyun içinde tamamladığını düşünüldüğünde, suyun bu özelliği çok da şaşırtıcı değildir: “Su yaratılışın öncülüdür ve su yarattığı her şeyi, yeniden yaratabilmek için düzenli olarak yutar böylece düzenli olarak ‘arındırır’ ve yeni gizli yönler katarak yaradılışı her defasında zenginleştirir, yeniden yaratır.” (Eliade a, 2003:216) Örneğin Tufan’da olduğu gibi insanlar günahları yüzünden sular altında kalabilir. Sudan oluşan her şey oluşumunu tamamladıktan sonra oluşum aşamasındaki özelliğini kaybetmiştir. Artık zaman içinde değişikliğe uğrayacaktır. Bu düzen doğrultusunda yaratılan, yine su tarafından yaratılmak üzere yutulur. “Sular altında kalma kesin bir yok oluş değil geçici bir yeniden bütünleşme sürecidir ve bu sürecin ardından yeni bir insan doğar. Bu bağlamda söz konusu olan kozmik, biyolojik ya da ölümden sonrasına ait bir andır.” (Eliade a, 2003:217) Suyun bu yutuşu, suyun içine batarak yenilenme inancını doğurmaktadır.

Suya batım ilk biçime geri dönerek yeniden doğuşu simgeler. İlk biçime geri dönüş, biçimlerin formlarını kaybederek özlerine oluşmadan önceki bütünlüğe ulaşmalarını sağlar. Bu zaman sürecinde biçimini kaybeden nesne eriyip gidecek, geçmişi yok olacak ve arınacaktır. İlk kez oluşumunu tamamladığı gibi yeniden doğarak eylemini tekrarlayacaktır. (Eliade a, 2003: 196) Biçimi parçaladığı ve geçmişi sildiği için suyun arındırma, yeniden oluşturma özelliği vardır.

Zaman içinde su ile ilgili mitler oluşmuş ve su kültüründe kişileştirme başlamıştır. Su ile ilgili masalsı kahramanlar, tanrılar ortaya çıkmıştır. Bu kişileştirmeye örnek olarak tüm nehirlerin, denizlerin ve kaynakların tanrısı Akheloos gösterilebilir. Su tapımlarında adaklar da adanırdı. Truvalılar için önemli bir yeri olan “Skamandros’a (Küçük Menderes) hayvanlar kurban eder ve dalgalara canlı atlar atarlardı. (Eliade a, 2003: 209)

Tarih içinde, insanlar suyun arındırıcı, yok edici ve canlandırıcı özelliklerinden dolayı dere, kuyu gibi su kaynaklarına tapınmaya başlamışlardır. Ortaçağ’da bu tapınmalara karşı yasaklar geliştirilse de sonraları kabul görmüştür. (Eliade a, 2003: 206) Ayazmalar ve buna bağlı su kültürü ise bu hoşgörünün bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde de kaynaklara tapınma bu anlamda devam etmektedir.

İnanç ve kültürel farklılık ne olursa olsun suyun işlevi aynıdır. Su bütünü parçalayarak biçimden çıkarıp, kendinde saklı olan ilke döndürür. Bu süreç zarfında arındırır ve ardından yeniden yaratıp canlandırır. Bu döngü belki de daha iyiyi yaratabilmek içindir.

Vaftiz su ile yapılan bir arınma ritüelidir. Suyun arındırıcı özelliği yıkanan nesneyi etkiler ve onu arındırır. Yıkanmak temizliği ve arınmayı ifade eder. Tarih boyunca Asyalılar, Mısırlılar, Yunanlılar ve Romalılar gibi farklı kültürlerde de aynı anlam taşınmıştır. Bu doğrultuda yıkanma suçtan arındırdığı gibi kötülükleri temizler. Bu yüzden tapınaklara girmeden ve ya kurban törenleri gibi dinsel ibadetlerden önce insanlar yıkanırdı. (Eliade a, 2003: 202)

Törenlerde su ile yıkanma farklı anlamlar taşımaktadır. Erginlenme törenlerinde yeniden doğumu simgelerken, büyüsel ritüellerde iyileştirici özelliğe sahiptir. (Eliade a, 2003, 196) Törenselle olarak uygulanan yıkanma anlamsal farklılıkların dışında, uygulamada bazı küçük farklılıklar görülüyor. Bazı törenlerde nesneyi sadece arındırmak için kullanılırken bazı törenlerde kabul edilme için yapılan arındırıcı ya da farklı bir anlamda uygulanan hazırlayıcı bir unsurdur. Vaftizci Yahya'nın vaftizinde, su ile yıkanma tövbe için uygulanan bir arındırıcı ritüel iken, Hristiyanlık'ta uygulanan vaftiz günahlardan arınma ve tanrının nuru ile dolmayı içeren dine giriş sağlayan bir ritüeldi.

Paris'te bulunan bir papirusta “üzerinizdeki kıyafetlerle nehre dalın sonra geri dönün kıyafetlerinizi değiştirin ve arkanıza bakmadan uzaklaşın” yazmaktadır. (Nock, 1925: 114). Üyeliğe kabul töreni olarak adlandırılabilen bu törene telet denmektedir. Mısır'da ayine katılacak kralın üzerine tören başlamadan arınma amacıyla su serpiliyordu. (Nock, 1925: 112) Ayinlerde arınma için yapılan su ile yıkanma ya da bunu ifade edecek su serpme gibi bir eylem tapımın bir parçasıydı.

Yıkanarak günahlardan arınmaya bir başka örnek Meksika'dan verilebilir. Juane De Toquema'da bebeklerin, tüm çocukların gerçek annesi olarak kabul edilen Çalçihuitlycue Çalçihuitlatonac'a adamak için suya batırmadan önce söyledikleri duayı aktarmaktadır. “Bu suyu al, çünkü tanrıça Çalçihuitlycue Çalçihuitlatonac senin annendir. Bu su seni, anne ve babanın günahlarından kurtarsın” (Eliade a, 2003: 199) denerek çocuğun üzerine su serpilmekteydi.

Selamet dinlerinden önce mevcut misterya gibi dinsel inançlarda da su ile yıkanma yer alıyordu. Frigya’da Kybele ve Attis, Mısır’da Isis ve Osiris, Fenike’de Adonnis, İran’da Mithra bu misteryalara örnektir. Erginlenme ritleri kişiyi bağılılığı olan tanrıya yakınlaştırıyor ve onunla bütünleştiriyordu. Bir başka deyişle ölümlülükten kurtulup tanrı katına çıkıyordu. Bu bütünleşme adayın simgesel ölümü ve dirilişi sayesinde gerçekleşir. Bu erginlenmeye giden aşamada örnek olarak yıkanma ve ekmek şarap ritleri uygulanıyordu. Erginlemeden önce bir çile ve perhiz dönemi yer alıyordu. Ardından kişi kutsal su ile yıkanıp arınması sağlanıyordu. (Eliade b, 2003: 323)

Misteryalara örnek olarak Mithracı inançta adayı yeni bir hayata başlatıldığı düşünülen bir vaftizden bahsedilmektedir. (Eliade b, 2003: 369) Arınma töreninin, önemli bir yer tuttuğu misteryaya örnek olarak Orpheusculuk gösterilebilir. Helenistik dönem misteryalarında erginlenmeye hazırlık için bir çile devresi yaşanır ardından arınma için yapılan su ile yıkanma ritüeli yer alırdı.

Musevi litürjisinde su ve yıkanma önemliydi. Beslenme, hayvanlar, cinsellik doğum cüzzam ölüm gibi konularda bazı yasaklar söz konusuydu. Örneğin cüzzamlı biriyle ya da bir hayvanla temas edilmesi mundarlık sayılıyordu. Bu durumda aptes alınıp yıkanılması gerekiyordu. ”Saflık, temizlik ahlaksal olmadan önce törenseldi”. (Bessier, 2004: 34) Bu saflık ve temizlik anlayışı toplumsal bölünmelere neden olmuştur. Musevilerin yaşadığı tüm olumsuzluklar toplum içinde bulunan günahkarlara atfediliyordu ve bu yüzden aptes almak çok önemliydi, aynı zamanda günahlardan arınmak için gerekliydi. (Bessiere, 2004: 38) Din değiştirmek için ise Musevilikte vaftiz edilmek gerekirdi. Örneğin bir Yunanlı’nın Musevi olabilmek için vaftiz olması gerekiyordu.

Nasırsalılar, Sebalılar, Mezbuhiiler, Sabah Yıkananlar adında bir çok vaftiz uygulayan gruplar mevcuttu. Yahya’nın uyguladığı vaftiz bir kere uygulaması, kalabalık önünde yapması ve tanrının kiralılığına arınmış ruhlar hazırlaması ile bu dönemdeki diğer vaftizci gruplardan ayrılıyordu. Vaftizci Yahya ruhsal olarak arınmak için su ile vaftiz ediyordu. İnsanları tövbe etmeye çağırıyordu. Bu yüzden bir kere tövbe etmek yeterliydi. Fakat Musevilerde kişi işlediği günahları için her seferinde aptes alıyordu. Vaftizci Yahya sınıf gözetmeksizin herkesi tövbe etmeye ve

vaftiz olmaya çağırıyordu. Aynı zamanda uyguladığı vaftiz kendi öğrencileri arasına katılmalarını sağlıyordu. (Bessiere, 2004: 41)

Hristiyanlık'ta ise vaftiz: “Cemaate giriş, gelecekteki (ahiretteki) umutlara ortak olma ve günahların afı anlamına geliyordu.” (Nock, 1925: 114-115) Hz. İsa insanları kutsal ruhun nuru ile dolması için vaftiz ediyordu. Böylece yeni bir ruh ile yeni bir yaşama başlayacaklardır. Vaftizci Yahya. “Ben sizi su ile vaftiz ettim , fakat o sizi Ruhül Kudüs’le vaftiz edecektir.” (Markos, 1:8, 2000, 35) diyerek haberini önceden vermiştir. Böylece arınmış ruhların bulunduğu Tanrı’nın krallığına ancak vaftiz yoluyla girilebilecektir.

Eski dönem de yapılan vaftize örnek olarak Bizans döneminde gerçekleşen bir vaftiz ayinini gösterebiliriz. Üç yıl süren eğitimin ardından perhizin son haftası bu sürecin en yoğun olarak geçtiği dönemdir. Kutsal cumartesi akşamı Ayasofya’da cemaat toplanır. İncil’den vaftiz ile ilgili bölümler okunurken Patrik adayı vaftiz ve kutsal yağ ile taktis edip mesheder. Kişi vaftiz ve meshetmeden sonra temizliği simgeleyen beyaz bir giysi giyinir. İlahiler eşliğinde kiliseye girer ve cemaate katılır. Son olarak komünyonunu alarak Hristiyanlığa katılmak için gerekli tüm aşamaları geçer.

2.3. Vaftizin Anlamı

Vaftiz kelime anlamıyla “yikanmayı” dini anlamda ise “temizlenmeyi” ifade eder. (Anonim, 1971: 54) Aziz Thomas Aquinos vaftizi şöyle açıklar “vaftiz vücudun dıştan yıkanması ve bunun erdemli bir şekilde söz ile ifade edilmesidir”. (Chatolic Ansiklopedisi)

Vaftiz ile ilgili ilk teolojik açıklamalar 3.yy’da yapıldı. (Cross, 1974: 127) İlk teologlar vaftiz ayinini fiziksel ve metafiziksel yönden sorguladılar. Başlangıçta Kutsal Üçlü’ye yapılan bir dua ve dıştan su ile alınan bir aptes olarak görülüyordu. Daha sonraları ruhsal olarak “yeniden doğuş” ya da “canlanma” anlamları yüklendi. (Catholic Encyclopedia, Baptism)

Vaftizin ilk incelenmesi gereken anlamı sudan ve kutsal ruhtan “yeniden doğuştur”. Vaftiz olan kişinin suya batırılıp çıkarılması ile yeni bir yaşama başlayacağı düşünülmektedir. İnsan suya battığında geçici bir ruhsal ölüm yaşar ve sudan

çıkıldığında yeniden doğar. Bu ölüm sürecinde eskide kalan her şey silinir ve yeni bir insan doğar: “Şöyle ki, eğer bir kimse Mesih’te ise, yeni hilkattir; eski şeyler geçtiler; işte, yeni oldular.” (2 korintoslar 5:17, 2000, 186) Cabasilas bu konuda “su bir hayatı yok eder fakat bir başkasını, diğerini başlatır, yaşlı adamı boğar ve yenisini yükseltir”der. (Meyendorff, 1975: 194)

Adayın suya dalması ile yaşanan simgesel ölüm, Hz. İsa’nın ölümü ve sudan çıkışıyla da dirilişini simgeler. (Pamir, 2000: 305) Böylece insan yeni bir hayata başlar. İncil’de bu şöyle açıklanır: “Yahut bilmez misiniz ki, Mesih İsa’ya vaftiz olanlarımızın hepimiz onun ölümüne vaftiz olduk? Onunla beraber vaftiz vasıtası ile ölüme gömüldük; ta ki, Baba’nın izzeti ile Mesih ölümlerden kıyam ettiği gibi, biz de böylece hayat yeniliğinde yürüyelim. Çünkü eğer ölümünün benzeyişinde onunla birleşmiş olsak kıyamının benzeyişinde de olacağız.” (Romalılara Mektup, 6:3-5, 2000, 158)

Vaftizin taşıdığı bir diğer anlam ise “arınmadır”. Kişi suya battığında kısa süreli ruhsal bir ölüm yaşar. Sudan çıktığında ise yeniden doğar. İşte bu geçici ölüm sırasında arınma gerçekleşir, artık eskide yer alan, bu geçici ölüm esnasında yok olmuştur: “Ne hırsızlar, ne tamakarlar, ne ayyaşlar, ne sövücüler, ne de gasıplar Allahın melekütun miras alacaklardır. Ve bazılarınız böyle idiniz; fakat yıkandınız, fakat takdis oldunuz, fakat Rab İsa Mesih’in isminde ve Allahımızın ruhunda salih kıldınız”. (1. Korintoslulara 6:10-11, 2000, 172)

Vaftiz ile birey günahlarından arınır. Günah olarak belirtilen asıl kavram kişinin kendi işlediği günahlardan ziyade “İlk Günah”dır. İlk Günah, Adem ve Havva’nın Allah’a karşı itaatsizlikleri ile işledikleri günahıdır. (Anonim, 1971: 54) Adem ve Hava Cennet’te yer alan meyve ağaçlarından özellikle bahçenin tam ortasında yer alan elma ağacından elma yememeleri konusunda Tanrı tarafından uyarılmışlardır. Yılan kılığına giren şeytan Havva’yı bir elma yemesi ve Adem’e yedirmesi için kandırır. Elmayı yiyen Adem ve Havva kendi çıplaklıklarının farkına varır, Tanrı’ya itaatsizliklerinden dolayı Cennet’ten kovulurlar ve bir ölümlü olarak yaşamak mecburiyetinde kalırlar. Bu günah insan oğluna atalarından kalan bir mirastır. Vaftiz sayesinde aslında bu günahı arınma gerçekleştirilir.

Hristiyan ikonografisinde Adem'in bu günahtan arınması, bir başka deyişle vaftizi şöyle gerçekleşir. Hebron vadisinde yaşamını sürdüren Adem 932 ya ında ölümcül bir hastalığa yakalanır ve oğlu  it babası için Merhamet Ya ı istemek üzere Cennet'in kapısında bekleyen ba  mele e gider. Melek  it'e Cennet'e    kez bakmasını ve gördüklerini yorumlamasını ister.  it ilk bakışında dört nehrin do du u kaynağın üstündeki kurumu  ağacı, ikinci bakışında bu ağacın üstündeki yılanı ve son bakışında ise üstünde bir bebek olan kökleri yeraltına kadar inen ağacın g  e yükseldiğini görür.  it bu işaretleri Hz. İsa'nın gelişi olarak açıklar. Melek ona Adem ve Hava'nın tattı ı meyve ağacının    tohumunu verir. Bu tohumları adem dilinin üstüne komalıdır. Bunu yaparsa    gün sonra ölecektir. Bu haberi alan Adem cennetten kovulduktan sonra ilk kez g lm  t r. Adem mele in söylediğini uygular ve ölümünün ardından Hebron vadisinde    a a  biter. Ağaçların hikayesini bilen Musa onları söküp Horep (Tabor-dünyanın merkezi) Da ına diker. Davud ise bu ağaçları daha sonra Tanrı'dan gelen emirle Kudüs'e dikecektir. Bu    a a  daha sonra bir a a  halini alacak ve Hz. İsa'nın çarmıhı olacaktır. Dünyanın merkezinde, Ha a gerilen Hz. İsa'nın kanı Adem'in kafatası üzerine damlayacak ve onu vaftiz ederek günahlarından arındıracaktır.(Eliade a, 2003: 291)

Vaftiz sadece günahdan arınmayı sağlamaz. Cyruslu Theodoreth vaftizin günahlardan arındırma özelliğine dair şöyle yazmaktadır. "Eğer vaftiz anlam olarak sadece günahlardan arınma ise neden henüz günahı tatmamı , yeni do mu   ocuklarıda vaftiz ederiz? Vaftizim gizemi bununla sınırlı değildir. Büyük ve daha mükemmel bir hediyein gelecekteki mutluluğun işaretidir. O bir çeşit geleceğe yönelik yeniden dirili tir. ... Aydınlı ın (ı ı ın) kıyafeti ya da bundan ziyade ı ı ın kendisidir." (Meyendorff, 1975: 194)

Hristiyanlı a kabul için uygulanması gereken vaftiz düşüncesi, ruhu aydınlatan ve insanı yeni bir yaşama başlatan ritüeldir. Ta ıdı ı diğer anlamları bilmek ve araştırmak gerekir.

Vaftizin belki de Hristiyanlar için taşıdığı en önemli anlam, Hristiyanlı a girecek adayın kutsal ruh ile dolup arınmış bir şekilde yeni bir hayata ba lamasıdır. Kişinin kutsal ruhun nuru ile doluşunun başlangıcını Hz. İsa'nın vaftizinde arayabiliriz. İsa vaftiz olduğu sırada Kutsal Ruh bir ku  şeklinde iner. Bu olay İncil'de şöyle açıklanır:

Hız. İsa, Vaftizci Yahya tarafından vaftiz olmak için Galile'den Erden'e gelir ve vaftiz olur: "Hemen sudan çıktı, göklerin yarıldığını, ve kendi üzerine ruhun güvercin gibi indiğini gördü: ve göklerden Sen benim sevgili Oğlumsun, senden razıyım, diyerek bir ses geldi." (Markos 1: 10-11, 2000: 35)

Vaftiz sırasında Kutsal Ruh'un suya indiğı ve vaftiz olan adayın içine dolduğı inanılmaktadır. Aslında Kutsal Ruh ile yeniden doğuş, mühür ayiniyle güçlendirilir.

Allah'ın insanlar için oluşturduğu kanunlar bundan sonra insanların içlerine, bir başka deyişle ruhlarına, vaftiz sayesinde aktarılacaktır. İnsanlar Kutsal Ruh ile dolup yeniden doğacaklar, onlar için yeni bir yaşam başlayacaktır. Bu yeniden doğuş Hız. İsa'ya inanlar tarafından yaşanabilecekti:

"Rab diyor: O günlerden sonra

Onlarla keseceğim ahit şudur;

Onların yürekleri üzerine kanunlarımı koyacağım

Ve fikirleri üzerine onları yazacağım," dedikten sonra

"ve onların günahlarını ve fesatlarını anmayacağım." (İbraniler: 10:16-17, 2000: 234)

Bir Hristiyan bu yeniden doğuşuna, yeni yaşamına, bir başka deyişle arınmış bir şekilde Kutsal Ruh ile dolarak başlamalıdır. Çünkü arınmış, saf ruhların bulunduğu Tanrı'nın krallığına ancak bu kutsallık ile dolup Kutsal Ruh'un bir parçası olan ruhlar kabul edilebilir. İncil'de Hız. İsa'nın Ferisiler'den bir Yahudi reisi ile konuşmasında Hız. İsa vaftiz olmayan bir kişinin Tanrı'nın oluşturduğu krallığa giremeyeceğini belirtiyor: "Nikodimos ona dedi: Bir adam ihtiyarken, nasıl doğabilir? Anası rahmine ikinci defa girip doğabilir mi? İsa cevap verdi: Doğrusu ve doğrusu sana derim: Bir kimse sudan ve ruhtan doğmadıkça Allah'ın melakütuna giremez . Benden doğan bedendir, Ruhtan doğan ruhtur. Sana: yeniden doğmalısınız, dediğime şaşma." (Yuhanna 3:4-7, 2000: 94)

Hız. İsa'nın, Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edildiğı dönemde ve daha önceleri vaftiz farklı kültür ve dinlerde uygulanıyordu. Farklılığı ise anlamında saklıydı. Farklı kültür ve dinlerdeki vaftiz gerek dine kabul, gerekse hazırlayıcı unsur olarak uygulanabiliyordu. Museviler toplumsal olarak doğum, cinsel ilişki ,hayvanlar cüzam gibi hastalıklar, beslenme ve ölüm gibi konularda kısıtlamalara sahipti. (Bessiere, 2004: 34) Bu kısıtlamaları ihlal ettiklerinde temizliği ve ya saflığı sağlamak için

apteler almalari gerekiyordu; fakat Vaftizci Yahya'nin uyguladigi vaftiz arinmayi ve temizligi sagliyordu: "Gerçi ben sizi suyla vaftiz ediyorum, fakat benden kudretlisi geliyor ki, O'nun çariklarinin tasmaını çözmeye layik değilim. O sizi Ruhül Kudüsle ve ateşle vaftiz edecek. (Luka 3:16, 2000, 60). Vaftizci Yahya'nin belirttiği gibi Hz. İsa'ya inananlara, Tanrı İsa aracılığı ve vaftiz ile Kutsal Ruhu onların içlerine aktaracaktır.

Tüm Hristiyanlar arasındaki birliği sağlamak amacıyla da gereklidir. Vaftiz sayesinde kişi kiliseye kabul edilir ve kilise içinde diğer bireylerle bir birlik oluşturur: "Vaftiz, vaftizle yenilenmiş olanlar arasında var olan birleştirici, kutsallaştırıcı bağdır."(Pamir, 2000: 313)

Aynı sudan çıkan ve ruhtan doğanlar olarak kardeş olurlar: "Hristiyan kilisesinde insani eşitlik, kardeşlik ve adalet düşünceleri gerçekteşir." (Anonim, 1971: 62) İncil'de bu düşünce şöyle verilmektedir: "Çünkü hepiniz iman vasıtası ile Mesih İsa'da Allah'ın oğullarıınız. Çünkü Mesih'e vaftiz olunanlarınızın hepsi Mesih giydiniz. Ne Yahudi ne de Yunanlı vardır, ne kul ne de azatlı vardır, çünkü Mesih İsa'da Siz hepiniz birsiniz (Galatyalılar3:26-28, 2000, 195)

Eski ve Yeni Ahit'te vaftizin anlamıyla ilintili temalar yer alır. Eski Ahit'i incelediğimizde şu sözlerle karşılaşıyoruz: "Ve üzerinize su serpeceğim ve tahir olacaksınız; bütün mundarlığınızdan ve bütün putlarınızdan sizi temizliyeceğim. Ve size yeni yürek vereceğim, ve içinize yeni ruh koyacağım; ve taş yüreği bedeninizden çıkaracağım, ve size et yürek vereceğim.ve ruhumu içinize koyacağım, ve sizi kanunlarımda yürüteceğim ve hükümlerimi tutacaksınız, ve yapacaksınız." (Hezekiel 36: 25 -24, 2000: 822) Bu ayette Yezagil Peygamber aracılığıyla Tanrı insanlara su ile günahlarından arındıracağını bildirmektedir. Ruhsal bir temizlemeden bahsedilmektedir. Vaftizin günahlardan arınılması ve eskiye ait her şeyin yok olması ile başlanılacak yeni yaşama gönderme yapılmaktadır. Ayrıca ayetin devamında bu yeni yaşama, Allah'ın insanların içlerine yerleştireceği yeni bir ruh ile başlanacağını bildiriyor. Bu yeni ruh vaftiz sayesinde temizlenen kişinin tanrının nuru ile dolmasını belirtmektedir.

Suçların ve günahların suyla arınması, Eski Ahit'te yer alan bir başka ayette de şöyle yer alır: "Suçu ve mundarlığı temizlemek için O gün Davud evine ve Yeruşalim'de

oturanlara bir pınar açılacak.” (Zekerya 13:1, 2000: 896) Ayette Yerusaleml halkının günahlarının af edilmesi için açılacak bir su kaynağından, pınardan bahsedilmektedir.

Simgesel olarak vaftizi hatırlatacak Eski Ahit’ten diğler bir olay “Tufan”dır. Tanrı yer yüzündeki gidişattan, insanların davranışından hoşnut olmadığından, yeni nesilin gelmesi için tufanı yarattı. Yeryüzünde sadece Nuh’dan hoşnuttu ve ondan iki katlı bir gemi yapmasını istedi. Bu gemiye karısı, üç oğlu ve oğullarının eşleri ile doğada bulunan hayvanlardan birer çift almasını söyledi. Nuh, Allah’ın istediğini gerçekleştirdi. Bir gemi inşa etti içine çift halinde hayvanlar ve ailesini yerleştirdi. Ardından kırk gün boyunca yağın şidetli yağmur ile tufan oluştu. Yüz elli gün geçip yedinci ayın dolmasına on yedi gün kala sular azaldı ve gemi Ararat Dağı’na yerleşti. Onuncu ayda sular giderek azaldı. En sonunda Allah Nuh’a gemiden ailesi ve hayvanlarla beraber çıkmasını söyledi. Çıkıp çoğalmalarını istedi.

Tufan oluşacak yeni bir halkın başlangıcı olması açısından önemlidir. Tufan sayesinde eski toplum sular altında kalmış böylece yeni bir toplum oluşmasına zemin hazırlamıştır. Yeni insanlarla yeni bir dönemin başlangıç haberiştir. Tufan ile ilgili bir başka yorum ise şöyledir: “Eğer tufan vaftizin ön belirtisi ise, Nuhun kurtarıcı gemisi; Babaların gözüne, günahkar bir dünyanın suları üzerinde yüzen ve bu sapkın kuşaktan kendini kurtarmak isteyen bütün kimseleri toplayan kilisenin imajı olarak görülebilir.” (Dufour, 2002: 895)

Simgesel anlamlara bir diğler örnek ise İsrail oğullarının Kızıl Denizi aşışıdır. Mısır Firavunu, İsrail Oğullarını takip ettiğı bir sırada Allah Musa’ya elini kaldırıp asasıyla denizi ikiye yarmasını söyler. İsrailoğulları suyun iki tarafında duvar oluşturduğu kuru yerden geçerken, Allah Mısırlılar’ın arabalarını yavaşlatır. Musa arkalarından kendilerini takip eden Mısırlıların üzerine tekrar denizi kapatır. Mısır askerleri kapanan deniz içinde boğulur ve ordu yok olur. (Çıkış 14 :15, 2000, 70)

Kızıl Deniz’in içinden geçen İsrail oğullarının su ile vaftiz olduğu düşünülmektedir. Bu düşüncüyü Havarî Boğos şöyle açıklar: “çünkü, ey kardeşler size meçhul kalmasını istemem ki bütün atalarımız bulut altında idiler, ve hepsi bulutta ve denizden geçtiler, ve hepsi bulutta ve denizde Musa’ya vaftiz oldular” (1 Kor.10: 1-3, 2000, 176)

Vaftiz ile ilişki kurabileceğimiz son olay kutsal kitaptaki Pentekos'tur. Eski Ahit'te Pentakost İsrail'in Yahve huzuruna çıkılmasını amaçlayan üç bayramdan biridir. Geçmişte hasat bayramı olarak kutlanıyordu. Daha sonraları Mısır'dan çıkışın ellinci gününü işaret eden antlaşmanın yıldönümüne dönüşmüştür.(Dufour, 2002: 751)

Yeni Ahit'te ise Pentakost günü Ruhül Kudüs'ün öğrencilere indiği gündür ve şöyle açıklanır: "Pentikost günü olduğu zaman, Hepsi bir arada toplu idiler. Zorlu bir yel esiyormuş gibi ansızın gökten bir ses geldi, ve bütün oturdukları evi doldurdu. Ve ateştenmiş gibi bölünen diller onlara görünüp onların her biri üzerine kondu. Hepsi Ruhül Kudüsle doldu ve kendilerine ruhun verdiği söyleyişe göre başka başka dillerle söylemeye başladılar."(Resüllerin işi 2;1-4, 2000, 120) Pentakost günü İsa'nın tüm öğrencileri oturmuş dua ederken Ruhül Kudüs onların üzerine inmiş ve farklı diller konuşmaya başlamışlardır. Vaftiz sayesinde arınan ruhun Tanrı tarafından nur ile doldurulması bu bağlamda Pentakost günü ile bir benzerlik oluşturur.

2.4. Güçlendirme Sırrı ve Mühür

Mühür, Hristiyanlığa giriş için edinilmesi gereken ikinci sırdır. Doğu kilisesi vaftizin hemen ardından uygularken, Roma ritinde vaftizi takip edecek ikinci bir güçlendirme ayiniyle uygulanır. Güçlendirme sırrı Hristiyan olacak adayın özellikle baş bölgesine ve vücudüne Kutsal Yağ sürülerek gerçekleştirilir. Kutsal Yağ kırk çeşit kokulu çiçek özlerinden ve peslenkten oluşur. Bu karışıma Tatlı Yağ anlamına gelen yunanca kökenli bir kelime olan meron ya da miron denir. (Anonim, 1971: 69) Bu ayine Doğu kiliselerinde Krismasyon, yağ ile meshetme ya da "Meron" denirken, Batı kiliselerinde vaftizi ya da adayın Kutsal Ruh'un nurunu güçlendirmesini düşündüren "Güçlendirme" denir.

Antik dönem metinlerinde ve Kutsal Kitap'ta meshetme birçok anlamda kullanılmıştır. Yağ ile meshetmenin inceleyeceğimiz ilk anlamı sevinçtir. Allah'ın davranışlarını takdir ettiği bir kişiye sevinç duyması gerektiği Eski Ahit'teki Vaiz ayetinde şöyle açıklanmaktadır: "Git sevinçle ekmeğini ye, ve iyi yürekle şarabını iç; çünkü Allah senin işlerinden çoktan razı olmuştur. Esvabın daima ak olsun; ve başının üzerinden kokulu yağ eksik olmasın." (Vaiz 9:7-8, 2000, 658-59, EA). Yeni

Ahit'te yer alan bir ayette ise Allah tarafından sevinç yağı ile meshedilmekten bahsedilir: “Salahı sevdin ve kötülükten nefret ettin; Bunun için Allah, senin Allahın, Seni arkadaşlarından ziyade sevinç yağı ile meshetti.”(İbraniler 1:9, 2000, 227)

Diğer anlamları konuğa onur verme, hastaların iyileştirilmesidir. Hz. İsa'nın öğrencileri hastaların üzerine yağ sürerek kötü ruhları kovuyor, hastalıkları ve sakatlıkları iyileştiriyordu. (Markos 6:13, 2000, 41)

Kutsama anlamında kullanımına baktığımızda ise sunak gibi bazı kült eşyalarının yağ sürülerek kutsallaştırıldığını görüyoruz. Kişiler de meshedilerek kutsallık kazanabilirdi. Krallara sürülen yağlar onları kutsallaştırma amacına sahipti.

Vaftiz olan adayın arınmış bir şekilde kutsal ruh ile dolması amaçlanır. Bunun için adayın üzerine el koyarak nurun kişiye aktarılacağı düşünülmektedir. Bu aktarımın bir şekilde gerçekleştiğini ve Allah'ın nuruna sahip olduğunun gösterilmesi, kutsal yağ ile meshetmedir. Vaftiz ile alınan Kutsal Ruh meshedilme ile tamamlanır ve güçlendirilir. Alınan nur daha derin bir anlam kazanır ve Kutsal Ruh'tan özel bir güç alır. Kişinin kiliseye bağlılığını artırır. Kutsal Yağ, kişinin Kutsal Ruh'un nuru ile dolu olduğunun mührüdür. Mührün sahip olunan bir şeyin işareti olduğunu düşünürsek Kutsal Yağ da insanlarda bulunan nurun bir işaretidir.

Meshedilme Episkopos tarafından yapılır. Hristiyanlığı kabul edenlerin sayısında artış ve vaftizhanelerin çoğalması Episkoposlar'ın vaftizlere yetişememesine neden olmuştur. Bu yüzden pederin gerçekleştirdiği vaftiz töreninin ardından daha sonra bir episkopos tarafından gerçekleştirilecek ikinci bir meshetme töreni uygulanmaya başlamıştır. Doğu kilisesinde ise pederin gerçekleştirdiği vaftizde bir piskoposun kutsadığı meron ile meshetme riti vaftiz ile aynı anda yapılır. (Pamir, 2000: 317)

Meshetmenin uygulanabilmesi için Batı ritinde akıl çağına gelmesi beklenir. Doğu kilisesinde ise vaftizin hemen ardından meshedilme uygulanır. Tanrı'nın nurunun kişide yer aldığını ve tanrının bir parçası olduğunu gösteren bir işaret olduğu için sadece bir kere yapılır tekrarlanmaz. (Pamir, 2000: 317)

Kutsal yağ ile meshetme Hristiyanlığa giriş için tamamlanması gereken üç gizemden biridir. Mühür Tanrı'nın nurunun kişide taşındığının belgelenmesidir ve vaftizle alınan bu nurun güçlendirilmesidir. Kiliseye ve Hz. İsa'ya bağlılığın belirtisidir.

2.5. Vaftiz Ayini

Hristiyanlığa giriş için uygulanması gereken üç sır'dan biri vaftiz sırrıdır. Vaftiz sırrı kişinin kiliseye kabulünü sağladığı gibi Kutsal Ruh ile dolup, ruhu aydınlığa kavuşturarak yeni bir yaşama başlamasını sağlar.

Bu değişimi yaşamak için Hristiyanlığı kabul edecek aday bir hazırlık dönemi geçirmelidir. Eski dönemlerde Hristiyanlığa giriş için kişi üç yıl süren çeşitli aşamaları içeren bir sürecin ardından, Paskalya'dan önceki son haftada bu eğitimi yoğun olarak alırdı. (Khazdan, 1991: 251) Vaftiz ise Paskalya arifesi ve vaftizle ilgili Ephpany, Lazarus Cumartesi ve Pentecost günlerinde yapılırdı. Sonraları çocuk vaftizleri geliştikçe bu hazırlık devresi kısaltıldı ve vaftiz olduktan sonra verilmesi gereken eğitim önem kazandı. (Pamir, 2000: 305) Günümüzde ise kilise farklılıklarına göre iki ay ile bir yıla varan zaman dilimleri yeterli olmaktadır. Aynı zamanda kişinin aldığı derslerde gösterdiği başarı doğrultusunda bu süre uzayabilir ya da kısalabilir. Bu hazırlık dönemi bireyin Vaftiz, Güçlendirme ve Efkaristiya sırlarını kabul edebilecek ve bu sırları özümseyebilecek konuma gelmesi için uygulanır.

Vaftiz olacak çocuk kiliseye vaftiz babası ve ailesi ile gelir. Vaftiz anne ve babası vaftiz ettikleri çocuğa hayatları boyunca nezaret ederler ve iyi bir Hristiyan olarak yetişmesi için çalışırlar. (Berbery, 1988: 55) Vaftiz babanın görevi çocuğu kiliseye tanıtmaktır. (Catholic Encyclopedia, Baptism) Onları kilisede peder karşılar ve dua ile ayin başlar. Vaftiz kişiyi günahlarından arındırmak için yapıldığından adayın günahları işleyen şeytanı reddetmemesi gerekir. Bu yüzden peder adayın üzerine şeytan kovma duası okur.(Pamir, 2000: 306)

Çocuk üç kez suya batırılırken peder "N...., ben seni Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına Vaftiz ediyorum" der. (Catholic Encyclopedia, Baptism) Suyu üç kez batırma yerine, vaftiz olanın üzerine su serpmeye ya da su dökme şekilleri de uygulanabilir. Başlangıçta vaftiz Rab İsa adına yapılırken birinci yüzyılın sonunda, kutsal üçlü adına yapılmaya başlanmıştır. (Cross, 1974: 126) Ayinde sıra kutsal yağ ile meshedilmeye gelmiştir. Kutsal ruhu simgeleyen, çeşitli çiçek özlerinden hazırlanan, Meron olarak bilinen kutsal yağ adayın vücuduna sürülür.

Vaftiz olana beyaz bir elbise giydirilir. Bu vaftiz sayesinde tüm günahlarından arınıp aydınlandığı gibi Hz. İsa ile dirildiğine işaret etmektedir. (Pamir, 2000: 307) “Eski Ermeni Giysileri Tarihi” adlı kitapta vaftiz giysilerini vaftiz öncesi , sırası ve sonrası olarak üç bölümde inceler. Yaklaşık bir ay boyunca perhiz ve dua ile geçen çocukluk döneminde giyilen elbise vaftiz sırasında çıkartılır, aday soyunuk bir şekilde suda vaftiz edilir. Vaftizin ardından saflığı ve temizliği simgeleyen beyaz bir giysi giydirilir. Yine kitap içinde değinilen eski bir kaynaktan bir alıntı yapılmaktadır. “Yeni mühürleneler sekiz gün kilisede kalırlar. Üzerlerinde beyaz bir giysi ve başlarında beyaz başlıklarla sekizgün sonra din adamı başlarındaki tacı kaldırır.” (Hatzuni, 1923: 295-296) Adayın vaftiz olduktan sonra beyaz giysiler giydiğini ve beyaz bir başlık taktığını anlıyoruz.

Adaya, Hristiyanlığa girebilmesi için gerekli olan son sır Efkaristiya sırrını aldığı ilk komünyon ile vaftiz tamamlanır. Çocuk ve ailesinin kutsanması ile vaftiz töreni son bulur. (Pamir, 2000: 308)

Ortodoks Ermeni kiliselerinde de benzer bir ayin gerçekleşir. Çocuk ailesi ve vaftiz ebeveynleri ile kiliseden içeri girer ve onları kilisede bekleyen pedere doğru yönelirler. Şeytanı kovma duasının da arasında bulunduğu duaların ardından çocuk vaftiz mekânına alınır ve kurna içinde vaftiz edilir. Çocuğa Kutsal Yağ ile meshedildikten sonra Komünyon verilir ve beyaz elbiseler giydirilir. Vaftizin ardından tekrar kilise ana mekânına dönülerek ayin tamamlanır.

2.6. Kiliseler Arası Vaftiz Farklılıkları

İlk dönemlerdeki çocuk vaftizleri hakkında fazla bir bilginiz yoktur. Büyük olasılıkla Hristiyanlığı seçen ailelerin çocukları da ebeveynleri ile beraber vaftiz oluyorlardı. Daha sonraki yıllarda çocuk vaftizi görülmeye başladı. Bu durum Hristiyanlar arasında bazı fikir ayrılıklarına sebep oldu.

Baptist, Anabatist, Adventist ve Kardeşlik kiliseleri erişkin vaftizlerini uygular. Bu kiliseler İncil’de bebek vaftizinin yeri olmadığını ifade ederler. Yeni anlayışta geçen tüm vaftiz olayları bilinçli olarak Hristiyanlığı seçerek inancını dile getirenlerle ilgili olduğunu belirtirler.

Yetişkin vaftizlerini uygulayan mezheplerde, vaftizin Hz. İsa'nın ölümüne gömülmesini ifade ettiği için, vaftiz olacak kişi suya gömülmelidir. Buna karşın yetişkin vaftizlerini benimseyen bazı mezheplerde bireyin başından su dökülmesi de yeterli olmaktadır.

Bebek vaftizi uygulayan mezheplerde iki farklı uygulama söz konusudur. Batı'daki Latin Katolik kiliseleri bebekleri soyundurmayıp yalnız başlarına su dökerek töreni uygular. Doğuda, Bizans Ortodoksları veya Monofizit Ortodoks kiliselerinde ise bebeğin başından su dökerek ve üç kez bebek suya batırılarak vaftiz gerçekleşir. Anabatist görüşüne göre eğer kişi küçük yaşta vaftiz olmuş ise bu geçersiz sayılır ve bilinçli olarak yeniden vaftiz edilmelidir. Ortodoks Heretik düşünceye göre ise Russelist, Krisçın, Sayıns ve Mormon guruplar içinde vaftiz edilmiş bir kişi bir başka meshebe girdiğinde vaftiz olması gerekli değildir. Üçüncü görüşte ise Batı Katolik, Doğu Bizans-Ortodoks ve reform kiliseleri gibi kiliselerde daha önce vaftiz olan birey yine saydığımız bu kiliselerden birine katılmak isterse tekrar vaftiz olmaz. Ancak bazı Doğu Ortodoks yetkilileri daha önceki vaftizi kabul etmeyip tekrar vaftiz etmektedir.

Doğu kiliselerinde vaftiz olacak aday vaftiz töreninin ardından güçlendirme ve Efkaristiya sırlarını alarak Hristiyanlığa giriş için gerekli ayinleri ard arda tamamlar. Batı ritinde ise Hristiyanlığa tam olarak girebilmek için güçlendirme ve Efkaristiya sırrını yıllar alan bir eğitimin ardından alıp Hristiyanlığa giriş evresini tamamlayabilir.

İkinci Vatikan Konsülü, “Latin Kilisesi Hristiyanlığın yayılacağı topraklarda, her ulusun kendine özgü Hristiyanlığa giriş öğelerini Hristiyan ritine mümkün olduğunca adapte etmek gerektiğini kabul eder” kararını vermiştir. (Pamir, 2000:306) Bu doğrultuda bölgesel ve kültürlerarası farklılıklar ayinlerin oluşmasında ve farklılıkların doğmasında önemli bir yer tutmaktadır.

2.7. Vaftiz İkonografisi

Hirodes'in hükümranlığı sırasında Yahudiye Krallığı'nda Zekerya adında bir kahin yaşamaktaydı. Eşi Elizabeth Harun'un soyundan geliyordu. Zekerya gibi kendisi de

yaşlıydı ve bu çiftin bir çocukları yoktu. Bir çocuk doğurmak için Elizabeth kısır ve yaşlıydı.

Zekerya kahinlik ayini sırasında Allah'ın mabedine buhur yakmak üzere girdiğinde bir melek Zekerya'ya göründü. Bir oğlunun olacağını Allah'ın gözünde büyük olacağını söyledi. Zekerya buna inanmayarak kendisinin ve karısının yaşlı olduğunu bunun nasıl gerçekleşeceğine sordu. Cebrail buna kızarak her şey gerçekleşinceye kadar konuşmasını engelledi ve dili tutuldu.

Elizabeth hamile kaldı. Altıncı ayda Cebrail, Nasıra denilen şehirde Yusuf adında biriyle nişanlı Meryem adında bir genç kıza göründü. Meryem'e hamile kalacağını ve bir erkek çocuk doğuracağını söyledi: "Ve işte gebe kalıp bir oğlan doğuracaksın ve adını İsa koyacaksın. O büyük olacak, ona yüce Allah'ın oğlu denecek Rab Allah ona babası Davud'un tahtını verecek" (Luka 1 31-32, 2000: 57) Meryem meleğe kendisinin evli olmadığını böyle bir şeyin nasıl gerçekleşeceğini sorduğunda Cebrail Elizabeth'i örnek gösterdi, yaşlı ve kısır olmasına karşın hamile kaldığını söyledi. Meryem bu olayın ardından Elizabeth'in yanına gitti ve karşılaştıklarında Meryem'in selamı ile Elizabeth'in karnındaki çocuk oynadı ve kutsal ruh ile doldu. Elizabeth'in oğlunun adını Yahya koydular. Yahya'nın doğumu ile babası Zekerya'nın dili de açıldı.

Yahya bir pederin ve Harun'un soyundan gelen bir annenin oğluydu. Buna karşın ibadet mekânlarına ziyaret etmiyor, Şeria ırmağı kenarında mütevazı bir yaşam sürüyordu. Tanrı'nın krallığının kurulmasının yakın olduğunu söyleyip insanları tövbe edip vaftiz olmaları için çağırıyordu. Vaftiz sayesinde, kurban adamayarak da günahlardan arınacağını, herkesin istediğinde vaftiz olabileceğini ve tövbe edip günahlarından arınacağını bildiriyordu. (Bessier, 2004: 35) Bu çağrı Musevilerin tepkisine neden oldu.

Yahya insanları tövbeye çağırıyordu. Bu çağrısını gerçekleştirirken kendisi Mesihlik iddasında bulunmuyordu. Su ile tövbe edip günahlarından arınanlara yakında Hz İsa'nın geleceğini ve kendilerini Kutsal Ruh ile vaftiz edeceğini açıklıyordu. "Gerçi tövbe için ben sizi vaftiz ediyorum; fakat benden sonra gelen, benden daha kudretlidir; onun çarıklarını taşımaya ben layık değilim; O sizi Ruhül Kudüs ile ve ateş ile vaftiz edecektir." (Matta 3:11, 2000, 3)

Vaftizci Yahya'ya vaftiz olanlar arasında İsa da bulunuyordu. Yahya İsa'yı gördüğünde “Ben senin tarafından vaftiz olunmaya muhtacım, sen banamı geliyorsun?” (Matta: 3:14, 2000, 3) diyerek şaşkınlığını ifade etmişti. İsa'nın cevabı ise gereklerin yerine getirilmesi yönündeydi. İsa'nın vaftizi İncil'de şöyle anlatılır: “O günlerde vaki oldu ki, İsa Galile'nin Nasıra Şehri'nden gelip Erden'de Yahya tarafından vaftiz olundu. Hemen sudan çıkarak, Göklerin yarıldığını ve kendi üzerine Ruhun güvercin gibi indiğini gördü; ve göklerden: sen benim oğlumsun, Senden razıyım, diye bir ses geldi.” (Markos 1: 10-11, 2000: 35)

Kral Herodes Antipas kendi kardeşinin karısı ile evlenmek isteyince Yahya Herodes'e karşı çıktı. Herodes Yahya'yı tutukladı. Bu tutuklamanın ardından İsa kendi şehrine Celile'ye gitti ve vaazlarına başladı (Eliade b, 2003: 382) Herodes'in karısı Herodias Yahya'nın öldürülmesini istiyordu, ama Antipas büyük bir kitlenin Yahya'nın arkasında olduğunu bildiği için tepki toplamaktan, ayaklanmadan korkuyordu. Antipas doğum gününde karısı Herodias'ın kızı Salomenin dansını seyredip hayran kaldığında, Salome'nin her istediğini gerçekleştireceğini söyledi. Annesi Herodes'in kışkırtmaları sonucu Salome Antipas'tan Yahya'nın başını bir tepside kendisine sunmasını istedi. Herkesin önünde verdiği söz dolayısıyla çekinerek de olsa Yahya'nın başını vurdurdu. (Bessiere, 2004: 42)

Hız. İsa'da Yahya gibi, insanları vaftiz etti. Vaftizci Yahya çöldeki mütevazî hayatında doğadan elde ettiği ürünlerle beslenip keçi derisinden bir kıyafet giyiniyordu. İsa ise insanların arasına katılabilmek için çölden ayrılmıştı. Aralarındaki en büyük fark ise Vaftizci Yahya'nın su ile tövbe için vaftiz yaparken, İsa'nın ise insanları kutsal ruh ile vaftiz ediyor olmasıydı.

3. VAFTİZHANE MİMARLIĞI

Vaftizhane, vaftiz ayinin yapıldığı mekândır. Bu mekânlar kiliseler içinde ayrılmış belli bölümler olduğu gibi kilisenin yanında yapıya bitişik de olabilir. Ayrıca kilise kompleksinde bulunan başlı başına inşa edilmiş vaftizhane binaları da bulunur.

Vaftiz mekânları başlangıçta yapının kuzeyine yerleştirildiyse de, zamanla yapının çeşitli yönlerine inşa edildi. (Dirimtekin, 1965: 57) Bu yapılar çoğunlukla vaftizci Yahya'ya adanmıştır. (Germaner, 1997: 3: 1861)

Vaftiz mekânlarında, ayin sırasında kullanılan suyun saklandığı vaftiz kurnaları bulunur. Erken dönemde yetişkin vaftizi ağırlıkta olduğu için suya batmayı kolaylaştıran büyük boyutlarda, yere gömülü havuzlar tasarlanmıştır. Daha geç dönemde çocuk vaftizlerinin çoğalmasından dolayı havuzların yerine kurnaların kullanılmasına neden olmuştur.

Vaftiz mekânlarında bulunan bir diğer önemli öğe sunaktır. Sunak, vaftiz ayinin bir parçası olan kominyon'un verilmesi için gereklidir. Mekânda kutsal yağın ve liturjik elemanların saklanması için küçük nişler ve hazneler de bulunur. Bazı yapılarda çeşitli amaçlara yönelik yan birimler görülür.

Kilise mekânının bir bölümü vaftiz ayini için ayrıldığında vaftiz kurnası mekânın zemininden basamaklarla yükseltilerek ya da alçalttırılarak kot farkı yaratılır ve böylece alan belirginleştirilir. Roma kilisesi geleneklerine göre vaftiz kurnasının bulunduğu alan, kapısının kilitlenebildiği parmaklıklar ya da benzeri öğelerle çevrelenmiş olmalıdır. Ayrıca alan Hz. İsa'nın vaftizini anlatan betimlerle süslenmelidir. Kutsal yağ, mum ve liturjik araçların saklanması için de bir hazne bulunmalıdır. (Chatolik Enciclopedi, Baptistry)

Eski dönemlerde vaftiz mekânları önemlerine göre mozaik ve duvar resimleri ile bezeli, alt kısımlar ise mermer ile kaplıydı. Vaftizhane mimarisinde özellikle merkezi planlı yapılarda kubbe, bazı vaftiz kurnalarının üzerinde baldakeyn , sayvan ya da

küçük kubbecik bulunurdu. Kompozisyonlarda Hz. İsa'nın vaftizi ve vaftiz ile ilgili konular yer alır. Özellikle kubbe süslemelerinde merkezde Hz. İsa'nın Vaftizci Yahya tarafından vaftizi ve sahneyi çevreleyen on iki havarinin betimleri yaygın olarak görülürdü.

3.1. Tarihi Gelişim

3.1.1. Genel

İlk vaftiz ayinleri akarsu, dere gibi kutsallığına inanılan su kaynaklarında yapıldı. Buna en güzel örnek Hz. İsa'nın Vaftizci Yahya tarafından Şeria Irmağında vaftiz edilmiştir.

İlk vaftizhane mekânları ise katakomp odalarında rastlanan havuzlu birimlerdir. Vaftiz ayinine uygun olan odalar içine vaftiz havuzu yerleştirilerek vaftiz mekânları oluşturulmaktaydı. Priscilla Katakompu'nda olduğu gibi mekâna açılan yan birimlerde bulunabilirdi. (Catholic Encyclopedia, Baptistery)

Zaman içinde konutlar kiliselere dönüştürülmeye başlandı. Bu yapılarda vaftiz mekânları da kendini gösterdi. Dura Europos'ta bulunan kilise evin avlusunu üç yönü mekânlarla çevrilidir. (Şekil 3.1) Güneyde uzunlamasına gelişen mekânda ayin yürütülür tam karşısında kuzey yönünde daha ufak dikdörtgen bir alan vaftizhane olarak kullanılırdı. Mekânın batı ucunda sayvanlı vaftiz havuzu bulunurdu. Süsleme programında vaftizi ile ilintili öyküler görülür. (Daives, 1967: 199) Freskler üçüncü yüzyıla aittir. (Katchatrian, 1962: 83) Ayrıca oda bir banyoyu andırmaktadır. (White, 1997: 271)

Roma'da görüldüğü gibi kaynaklardan ikinci yüzyıl ortasında vaftiz için çeşmeler ve banyoların kullanıldığını görüyoruz. (White, 1997: 271) Bu uygulamalara Pompeii'deki yuvarlak banyo odaları ile banliyö villaların avlularındaki uygulamaları örnek gösterebiliriz. (Catholic Encyclopedia, Baptistery)

Hristiyanlığın tanınmasıyla ibadet için binalar inşa edilmeye başlandı. Bunlar dikdörtgen ve kare planlı yapılardı. Mısır, Yunanistan, Kuzey Afrika ve Suriye'de bu uygulama yedinci yüzyıla kadar hüküm sürdü. (Davies, 1962: 2)

Kuzey Afrika’da bulunan Nisibis kare bir yapıdır. Üç aşamayla inşa edilmiştir. Yapı 359 yılına tarihlenir. İkinci aşamada, 338 yılında vaftiz mekânın altındaki mahzene Aziz Jaques de Nisibis’in ve azizlerin mezarları ile mekânın kuzeyindeki oda yapılmıştır. (Katchatrian, 1962: 113) Son inşası on yedinci yüzyıla rastlar. Yapı sundurmaya sahip kare planlıdır. Üzeri kubbe ile örtülüdür. Güneybatıda sütuna benzer sekizgen bir vaftiz kurnası bulunur.

Benzer bir plan şekli daha geç dönemlerde beşinci ve altıncı yüzyıllara ait eski İzmir körfezinin kuzeyinde karşımıza çıkıyor. Gül Bahçe olarak anılan bu yapı bazilikaya yapışık bir vaftizhanedir. (Şekil 3.2) Vaftiz havuzunun bulunduğu kare planlı alanı çevreleyen kare bir dolaşma alanı bulunur. Bu alana açılan bir başka dört köşeli mekân, paralel iki duvar ile üç bölüme ayrılmıştır. Bu üç oda vaftiz ayini ile ilgili yan birimler olmalıdır.

Dikdörtgen ve kare planlı yapılara örnek olarak enine gelişen dikdörtgen planlı Jerusalem’deki Golgotha vaftizhanesidir. (Şekil 3.3) Cyril Constantine yapısına bitişik olan yapı dikdörtgen gelişen bir holün ardından üç odaya açılır. Kubbe ile örtülü ortadaki mekânda bir apsid bulunmaktadır. Yan mekânlar vaftiz ayinine yardımcı birimler olmalıdır.

Dördüncü yüzyılda mimaride standartlaşma başlar. Bu yaklaşımın sonucu beşinci yüzyılda açık bir şekilde ortaya koyulur. (Krautheimer, 1965: 72) Suriye’de beşinci ve altıncı yüzyılda poligonal ve küçük kare odaların dışında bir de apsisli küçük boyutlarda bazilika planı tekrarlayan yapılar görülmüştür. Teklé, Dar Qita, Resafa Bazilikası, Resafa Martiryumu, Rblei’a örneklerinde olduğu gibi apsisin bulunduğu, yapıya bitişik vaftiz mekânları inşa edilmiştir..

Konutların kiliseye çevrilmesi ve iç mekânların liturjik geleneklere göre tasarlanmasından yola çıkarak kilise ana mekânın yakınında bir vaftiz mekânı bulunuyordu. Bu geleneğin devamı olarak ana mekâna yapışık vaftizhaneler inşa edildi. (Davies, 1967: 268)

Hız. İsa’nın doğduğu kilisenin Constantin dönemine ait güney duvarına yapışık vaftiz mekânı, Yunanistan’da bir hol ile kilisenin güneyine bitişik Aigosthenos’un kare planlı vaftizhanesi ve Nesazio’daki kilisenin kuzey duvarına yapışık orta mekânda

kare kurnanın bulunduğu üç bölümden oluşan vaftiz mekânı kiliseye yapışık vaftizhanelere örnek oluşturur.

Pagan dönemde inşa edilen mezar anıtları erken dönem vaftiz mekânlarına benzer dikdörtgen ve kare planlıydı. Vaftizin ruhsal açıdan yeniden doğuşu ifade ettiğini düşünürsek dikdörtgen ve kare planlı vaftizhanelerin anlamını açıklamış oluruz. Bunun dışında yapıların banyolara benzerliği düşünebilecek bir diğer etkileşim unsurudur. (Davies, 1962: 14): “Austria , Dalmatia, Fransa ve İtalya’da dikdörtgen ve kare planlı yapıların yerini beşinci yüzyılın ortasında yuvarlak ve sekizgen yapılara bıraktı.” (Davies, 1962: 3)

İtalya’da bulunan Aquileia Vaftizhanesi beşinci yüzyılın sonlarına tarihlenir. Kare planlı yapının içi, dört köşede birer nişin yer aldığı sekizgen kuruluşa sahiptir. Kuzeyde ve güneyde birer kapı mevcuttur. Ortada yer alan altıgen vaftiz havuzunun üstünde sekiz kolonun taşıdığı bir örtü bulunuyordu. (Katchatrian, 1962: 65)

Fransa’da bulunan beşinci yüzyıla tarihlenen Fréjus Vaftizhanesi dıştan kare planlı içten ise sekizgendir. (Şekil 3.4) Köşelerde yarım yuvarlak ve dört yönde dikdörtgen nişler bulunur. Sekizgen vaftiz havuzunu örten sekiz kolonun taşıdığı bir siboryum mevcuttur. Beşinci yüzyıla bir başka örnek ise Marseille Vaftizhanesi’dir. Dıştan kare planlı içten ise köşelerde nişlerin bulunduğu sekizgen bir yapıya sahiptir.

Sekizgen planlı yapılar arasında üç ve dördüncü yüzyıla ait Milan Vaftizhanesi bulunur. (Şekil 3.5) Dıştaki sekizgen plan içte de görülür. Köşelerde yuvarlak dört yönde dikdörtgen nişler bulunur. Ravenna’daki Arianler Vaftizhanesi’nin dışı sekizgendir. İçte dört yönde nişler mevcuttur. Bunlardan biri apsid olarak kullanılır. Yapının içten sekizgen dolaşma alanı bulunur. Ravenna’daki Ortodokslar Vaftizhanesi beşinci ve altıncı yüzyıllara tarihlenir. Dört yönde nişlerin bulunduğu sekizgen plan şeması uygulanmıştır. Plan Arianlar Vaftizhanesi’nin iç tasarımını andırmaktadır. Beşinci yüzyıla ait bir başka yapı Albenga Vaftizhanesi’dir. Sekizgen plana sahip yapının içinde dört yönde yuvarlak ve dikdörtgen nişler bulunur. Altıncı yüzyıla ait Grado Vaftizhanesi sekizgen plan şemasını tekrarlarlarken, bir ucunda da çokgen bir apsis görülür.

Çok fazla tercih edilmeyen altıgen planlara en güzel örnek Zara’daki Vaftizhane’dir. Daire planlı yapılara örnek olarak altıncı yüzyıla ait Nocera Vaftizhanesi’nin içinde

on beş çift kolonla daire plan elde edilmiştir. Torcello'daki vaftizhane sekiz kolonla içte yuvarlaklık sağlanmış ayrıca çevreyi dolaşılabilir bir hol oluşturulmuştur. Tizert'te bulunan vaftizhane kilisenin kuzeyinde, dört yönde gelişen yonca yaprağı planında inşa edilmiştir. Dış haç planlı içi ise üç yönde gelişen yonca planına sahip Apollonia Vaftizhanesi üç yönde gelişen vaftizhanelere güzel bir örnektir.

Sekizgen yapıları Hristiyan inancındaki sekiz sayısının önemi ile açıklamaya çalışabiliriz. Hz. İsa'nın sekizinci gün göğe yükselmesi, dünyanın sekizinci gün oluşması sekiz sayısının önemini açıklar. Aynı şekilde Hz. İsa'nın altıncı gün çarmıha gerilmesi altıgen planların önemini daha iyi ifade etmektedir. Bu örnekler rakamlar ile ilgili açıklamalardan sadece birkaçıdır. Bununla beraber İtalya ve çevresinde inşa edilen çokgen ya da yuvarlak yapılar daha önceki yapılardan etkilenildiği düşünülmektedir. (Davise, 1962: 15-16)

Daire planlı yapıları, sekizgen gibi çokgen planlara geçişi sağlayan yapılar olarak düşünebiliriz. (Davise, 1962: 4) Buna en güzel örnek Roma'daki Lateran'dır. Dördüncü yüzyılda kare planlı olarak inşa edilen yapı 350 yılında sekiz kolondan oluşan daire planlı yapıya ve ardından 432-440 yıllarında sekizgen bir planlı bir yapıya çevrildi. (Davise, 1962: 3)

Orta çağda Erken dönem vaftizhaneleri dokuzuncu yüzyılda onarılarak tekrar kullanıma açılan Fréjus Vaftizhanesi örneğinde olduğu gibi onarılarak kullanılmıştır. Ayrıca başlı başına vaftizhaneler de inşa edildi. Trier de bulunan The Church Of Our Lady Kilisesi'nin onuncu yüzyılda inşa edilmiş vaftizhanesi, içte merkezi dikdörtgen bir yapıya sahiptir. Fakat sekiz sütun ile oluşturulan gezinti alanı ile sekizgen bir form kazanmıştır. Yapının ayrıca bir de apsidi bulunur.

Fransa'da önemli azizlerin mezar yapılarıyla oluşan tek başına inşa edilmiş ve genellikle girişe yakın bir yerde bulunan vaftizhaneleri mevcuttu. Saint Denis, Saint Martiel of Tours bu uygulamalara örnek teşkil eder. (Davies, 1962: 43)

İtalya'da, erken dönem vaftizhanelerinde rastlanan içinde gezinti alanı bulunan sekizgen yapılar inşa edilmeye devam etmiş. (Davies, 1962: 48) On birinci yüzyıla ait Floransa Vaftizhanesi, on ikinci yüzyılda inşa edilmiş Parma Vaftizhanesi ve 1153-54 tarihli Pisa Vaftizhanesi çokgen ve yuvarlak planlı yapılardır.

Ortaçağda her kilisede vaftiz mekânının bulunmaması, ölümler nedeniyle vaftiz olmayan kitlenin dikkat çekmesi gibi konular tartışılmaya başlandı. Bu tartışmalar kiliseler içine vaftiz kurnalarının girmesine neden oldu. İlk vaftiz kurnaları vaftiz şapelleri içine yerleştirildi. Vaftiz şapelleri olarak adlandırılan birimler aslında kilisenin dua okutmaya mahsus ayrılan odalarıydı (chantry) (Davies, 1962: 61). Ayrıca yine bu dönemde kurnalar kilise ana mekânın içine özellikle girişe yakın alanlara yerleştirilmeye başlamıştır.

Yirminci yüzyıla baktığımızda mimaride kurnanın en uygun yere yerleştirilme düşüncesi hakimdir. Aynı zamanda yaşanan savaşlarda zarar gören yapıların onarılması ön görülür. Bu onarımlar sırasında kurnaların yeri de değiştirilebilmiştir.

Reformist kiliseler, kilisenin içinde yer alan kurnanın uygun bir yerde olmasına önem veriyorlardı. Girişe yakın bir yerde bulunan kurna artık kutsal mekâna doğru yaklaşmaktaydı. Bu gelişim kurnanın, sunak masası ve kürsüyle beraber konumlandırılmasını sağladı. Edenburg'taki Nicolson Street Kilisesi'nde, (1920) kurna kürsünün altına yerleştirilmiştir. Indianapolis'teki Tabernack Presbyterian Kilisesi'nde bu uygulama masa, kurna ve kürsüyü aynı aks üzerinde birleştirmiştir. Hollanda'da bulunan Dorgskerk Efed'de masa, kurna ve kürsü birbirine yakın konumlandırılmıştır.

Bu uygulamanın dışında ayrı inşa edilen vaftiz mekânları da mevcuttu. Eimsbüttel Bethlehem Kilisesi'nde (1958) bulunan vaftizhane kutsal alanın güneyine, Iserbrook Martin Luther Kilisesi'nde (1953) vaftizhane kilisenin batı ucuna yerleştirilmiştir. (Davies, 1962: 141)

Roma Katolik kiliselerine bakıldığında farklı uygulamalarla karşılaşsak da kurnanın kutsal alanda kürsü ve masayla beraber yerleştirilmesinin etkisi kendisini hissettirmektedir. (Davies, 1962: 143) St. Anna, Cologne-Erhen'de (1956) kurna kutsal alanın hemen dışında kuzeyde bulunur.

Modern Roma kiliselerinde başlı başına ayrı inşa edilen vaftizhane mekânlarına örnek Konrad Neuss verilebilir. Kilise girişinin karşısında kubbeli yuvarlak bir yapıdır. Camdan tasarlanmış bir koridorla kiliseye geçilir. Bu geçit aynı zamanda kiliseye girmek için de kullanılır. (Davies, 1962: 145)

Kurnalar kilise içinde farklı yerlere yerleştirilebiliyordu. St. George üçgen olarak tasarlanmış bir yapıdır. Kurna ise kilise girişine yakın bir alanda merkezde bulunur.

Doğada yapılan vaftiz ayini ilk önce ev kiliselerinde olduğu gibi dikdörtgen ve kare planlı odalara alındı. Hristiyanların yeni ibadet mekânları yaratma serüveninde gerek taşıdığı anlam doğrultusunda mezar anıtları gerekse hamamlardan esinlenerek çeşitli planlarda yapılar inşa edilmiştir. Liturijik tartışmalar sonunda zaman içinde vaftiz kurnaları kilise içine alınmış. Artık yapıların gelişimi değil kurnaların konumları tartışılmıştır.

Erken Hristiyanlık dönemindeki vaftizhanelerde yere gömülü vaftiz havuzları mevcuttu. Basamaklarla inilen vaftiz tekneleri insan boyuna uygun kişinin suyun içine batmasına imkan sağlayacak derinlikteydi. Vaftiz teknelerine “kalymbethra” Latince ise “Natatorium” denilmekteydi. (Catholic Encyclopedia, Baptistery)

Liturijinin etkisinde kalan mimari kurnaları da etkilenmiş. Vaftiz havuzları genellikle içinde bulunduğu yapıların planlarına uygun tasarlanıyordu. Haç, yuvarlak ve çokgen planlı kurnalar yapıldı. Haç plan ölümü ve yeniden dirilmeyi anlatırken yuvarlak kurnalar ana rahmi ifade ediyordu. Sekizgen ve altıgen kurnalar İsa’nın sekizinci günde dirilişini ve altıncı günde ölümünü ifade ettiği düşünülmektedir. Kudüs’de bulunan Golgotha Kilisesi’ndeki vaftiz teknesi dört kollu yonca planlıdır. Marmaris’de bulunan kurna haç planlı teknelere örnek gösterilebilir. Tipas’ta bulunan kurna ise yuvarlak kuruluşludur. Grado’da Sainte Euphémie Kilisesi’nde altıgen kuruluşlu bir kurna bulunur.

Dokuzuncu yüzyılda suya batma geleneğinin yanı sıra başa su serpmenin de kabul görmesi ve çocuk vaftizlerinin çoğalmasıyla vaftiz tekneleri küçültülerek kilise içine alındı. Vaftiz şapellerinin içine yerleştirilen kurnalar aynı zamanda kilise ana mekânında farklı yönlerde yerleştirilmiştir. Kutsal bölümün yanı sıra giriş kapısının yakınlarına da konumlandırılmıştır. Vaftizi olmayanlar kiliseye girmez nartekste beklerlerdi. Kurnalar belki de bu kuralı hatırlatırcasına kapıya yakın yerleştiriliyordu. Ayrıca tasarlandıkları dönemin üsluplarına sahiptiler. Tahtadan mermerden ve metalden yapılan kurnaların yüzeyinde dönemin süslemeleri de görülürdü.

3.1.2. İstanbul Bizans Dönemi Örnekleri

Bizans vaftizhanelerine Photisteria (aydınlatan) denmektedir. (Tezcan, 1989: 104) Bizans dönemine ait İstanbul’da incelediğimiz yapılarda altıgen, sekizgen ve yonca yaprağı planlı vaftiz mekânları ve kurnalar görülmektedir.

Günümüzde Bizans dönemine ait az sayıda vaftizhane vardır. Khalkoprateia ve Ayasofya vaftizhaneleri dışında arkeolojik çalışmalar ile vaftizhane olabileceği düşünülen bazı yapı kalıntılarına ulaşılmıştır. Ayrıca günümüze gelebilen vaftiz havuzları da mevcuttur.

Khalkoprateia, Ayasofya’ya yakın Meryem’e adanmış önemli bir kilisedir. Yapım tarihi hakkında tartışmalar varsa da sonuç olarak yapının ikinci Theodosyos’un kızkardeşi Pulcheria’nın hükümdarlığının geç döneminde 450’lerde yapılmaya başlanmış ve Verina zamanında tamamlanmıştır. (450-460 arası) (Mathews, 1977: 28) Günümüzde yapının üzerinde bir çok yapı inşa edilmiştir. Doğu ucunda Acem Ağa Mescidi bulunur. Plan özellikleri Studios Kilisesi’ne benzerlik gösterdiği düşünülen yapının kuzey batı köşesinde kare içine sekizgen bir yapı yer alır. Kleiss bu yapıyı vaftizhane olarak açıklamış, Mathews ise bu düşüncüyü olası görmüştür. (Mathews, 1977:30)Yapı kare içinde sekizgen kuruluşlu bir plan şemasına sahiptir. Kleiss zeminin vaftiz kurnasını yerleştirilebilecek bir yapıya sahip olduğunu belirtir ve yakın bir çevrede bulunup arkeoloji müzesine taşınan vaftiz kurnasının bu kanıyı desteklediği öne sürülür.

Üç inşa faaliyeti geçiren Ayasofya’nın eski vaftizhane binası hakkında bilgiyi kaynaklardan elde ediyoruz. Patrik Khrysostomos’un yaşam hikayesi Paladyus tarafından kaleme alınmıştır. Paladyus’un anlatımına göre saray tarafından Khrysostomos sürgün edildiğinde saraya yaklaşan imparatorluk birliklerini haber alınca birlikler ile kendi taraftarlarının karşılaşmaması için sessizce ayrılmayı tercih etmiştir. Önce Ayasofya’ya gelerek burada dua edip vedalaştıktan sonra “Olympos” adı ile anılan vaftizhaneye geçmiş. Burada dullar ve bakirelerle vedalaştıktan sonra batıda bulunan kalabalığı şaşırtarak doğudan ayrılmıştır. (Mathews, 1977: 12) Bu anlatımdan vaftizhanenin kilisenin doğu ucuna yakın bir yerde bulunduğu anlaşılmaktadır.

Justinyanus tarafından 537 yılında inşa edilmiş bugünkü Ayasofya'nın vaftizhanesi güney batıda yer alır. Vaftizhane günümüzde birinci Mustafa'nın ve Sultan İbrahim'in türbesidir. Osmanlı döneminde türbeye çevrilmeden Ayasofya'nın yağ deposu olarak kullanılmıştır. (Dirimtekin, 1965: 55)

Vaftizhane zemini kare planlıdır. Üst tarafta yapı sekizgene dönüşür. Dört köşe nişlerle genişletilmiştir. Doğuda yer alan apsisin ekseninde bulunan bir kapı ile batıdaki nartekse açılır. Şu an örülü olan kuzeydeki kapı ise bir holün ardından kiliseyle bağlantısı bulunan avluya açılır. Yapı kubbe ile örtülüdür.

“Binanın iç duvarlarının yapı şekli tamamıyla Justinyen devrindeki Bizans inşa şekline benzemektedir. Yapıda kullanılan tuğlalar 39x39x4,5-5cm ebadındadır ve harcı ise Ayasofya'ninkine benzer.” (Dirimtekin, 1965: 59) Yapının üst pencereleri Bizans devrine, alt pencereleri ise Osmanlı dönemine ait olduğu düşünülür.

Mekânın süslemeleri hakkında bilgiyi ayrıntılı bir şekilde 1200 yıllarında İstanbul'da bulunan Antoine de Novogorode'den öğrenebiliyoruz. “Ayasofya'nın vaftizhanesinde İsa'nın Yahya tarafından Şeria nehrinde nasıl vaftiz edildiğini, Yahya'nın halkı nasıl doğru yola davet ettiğini ve çocuklarla büyüklerin (vaftiz olmak için) nasıl Şeria nehrine atıldıklarını gösteren resimler mevcuttur. Bütün bunlar gayet mahir bir ressam olan Paulos tarafından yapılmıştır. Bütün hayatım boyunca hiçbir yerde bu kadar güzel resimler görmedim, yine burada bir patrik tarafından üzerine 30 dirsek uzunluğunda İsa'nın tasvirinin bulunduğu mesnetler vardır. Ressam Paulos kıymetli taşlardan ve ezerek toz haline getirdiği incileri suyla karıştırarak İsa'nın resmini yapmıştır. Bütün bu güzel şeyler halen Ayasofya'da bulunmaktadır.” (Dirimtekin, 1965: 62)

Yapının bezeme programında mozaik ve diğer değerli taşlarla yapılan süslemelerde Hz. İsa'nın vaftizi ve vaftiz ile ilintili sahneler mevcuttur. Ayrıca ikonaların varlığı da bilinmektedir.

Türbeye çevrilen vaftizhanedeki vaftiz havuzu dışarıya çıkarılmıştır. Kenarlı elips şeklinde tasarlanmış vaftiz havuzunun iki yanında üçer basamak bulunur. Beyaz mermerden yekpare havuzun dış yüzeyi daha özensizdir. İç Boyu 2.80, iç eni 2.10 ve derinliği 1.16 m'dir.

Hagia Maria Hodigitria, yol gösterici Meryem'e adanmıştır. Yapı Sarayburnu'nda bulunur. İkinci Theodosius'un kız kardeşi Pulkheria tarafından kuruldu. Kudüs'de bulunan ve Havari Lukas'ın çizdiği düşünülen Hodigitria Meryem'in ikonası buraya getirilir. Yapı su ile ilintili ayazma ve vaftizhane olarak kullanılıyordu. (Tezcan, 1989: 57) Yapıda "Geç dönem Roma etkileri sürdürüldüğü yuvarlak hatlar ile erken dönem Bizans devri karakteri dikkati çeker". (Tezcan, 1989: 56) Yapılan sondaj çalışmalarıyla alt tabakalarda Roma dönemine ait bir Thermesin bulunduğu dair kalıntılara rastlanmıştır. (Dirimtekin, 1965: 61)

Kalıntılardan yapının altıgen olduğu anlaşılıyor. Beş yönden nişlerle genişletilmiştir. Altıncı yönde niş yerine bir narteks ve narteksin açıldığı yarım yuvarlak revaklı bir atrium bulunur. Plan bu şekliyle Aya Euphemia Kilisesi'nin planını andırmaktadır. (Tezcan, 1989: 57) Yanlarda bulunan dört nişin açıldığı yuvarlak ve altıgen odaların su ile ilintili işlevleri vardır. Apsisin iki yanında bulunan yer altı sarnıcı ile bağlantısı vardır.

Yapının ortasında bulunan altıgen mermer havuzun altında tuğladan oluşmuş sekizgen kuruluşlu bir havuz daha bulunur. Altı nişli mermerden havuzun altıncı nişi dış zeminle bağlantı yeri olan altıncı niş üzerinde büyük olasılıkla peder durmaktadır. (Dirimtekin, 1965: 61) Her nişin içinde üç basamak yer alır. Havuza su yerinin eğimi nedeniyle kuzey batıdan gelip güney doğudan çıkılmaktadır. Bu döngüyü sağlayan borular bloklar arasına gizlenmiştir.

Tezcan Topkapı Sarayı ve çevresinin "Bizans Devri Arkeolojisi" adlı çalışmada Topkapı Sarayı çevresinde bulunan Hodigitria'nın dışında üç yapı tanıtmaktadır. Bu yapıların zemin planlarının vaftizhane planlarına benzese de Tezcan kesin bir yargıda bulunamıyor. (Tezcan, 1989: 104)

Birinci yapı hazine dairesi altında bulunur. Dörtlü yonca planlı ve üstü tonoz örtülüdür. Dört nişten birinin yanından açılan kapı ve burada bulunan basamaklarla mekânın dışına çıkılır. Metinlerden Osmanlı döneminde mekânın ortasında bir havuz olduğunu öğreniyoruz. Hangi yapıya ait olduğu bilinmeyen mekânın plan şemasının benzerlerine bakılarak yapının beşinci ve altıncı yüzyıla ait olduğu düşünülüyor. (Tezcan, 1989: 107) Tezcan için yapı kyriptadan ziyade vaftizhane olmalıdır. (Tezcan, 1989: 106)

İkinci yapı Manganlar'ın Hagios Gregios Kilisesi'nin vaftizhanesidir. Bir buçuk metre duvar kalınlığında sekizgen yapı çokgen kasnağa oturan bir kubbe ile örtülüydü. Metinlerde kubbenin alçak kabartmalarla süslenmiş olduğu anlatılır. Kiliseyi ikiye ayıran bir aks üzerinde iki giriş vardı. Havuz kare bir şekilde düşünülmüştür. Yapı ait olduğu manastır kompleksi ile aynı tarihte on birinci yüzyılda inşa edilmiş olmalıdır.

Üçüncü yapı Mecidiye Köşkü'nün Gülhane parkına bakan istinat duvarı altındadır. Yarım sekizgen plana sahip yapı HG. Georgios kilisesinin benzerliği nedeniyle on ya da on birinci yüzyıllara ait olmalıdır. (Tezcan, 1989: 110) Yayınlarda martyron olarak kabul edilse de Tezcan bu yapıyı vaftizhaneye benzetmektedir.

Topkapı Sarayı içinde iki vaftiz havuzu bulunmaktadır. Birincisi dördüncü avludaki Lale Bahçesi'nin Sofa Köşkü önünde toprağa gömülüdür. Kare üzerine dört yapraklı yonca planlı bir teknedir. Yuvarlak nişlerden birinin içi basamaklarla doldurulmuştur. Kenarlarında haç izleri bulunan teknenin benzerlerine bakılarak beşinci yüzyıla tarihlenmektedir. Tezcan bu havuzun Hazine Dairesi'nin altında bulunan yapıya ait olabileceğini belirtmektedir. (Tezcan, 1989: 112)

İkinci tekne havuzu Sofa Cami yan duvarına yapışıktır. Sekizgen forma sahip teknenin kenarları alternatif olarak düz ve iç bükey tasarlanmıştır. Tezcan bu vaftiz havuzunun Mecidiye Köşkü'nün istinat duvarının altındaki mekâna ait olabileceğini belirtir. (Tezcan, 1989: 110) Teknenin büyüklüğü doğrultusunda dördüncü ve beşinci yüzyıla tarihlendirilir.

İstanbul'da Arkeoloji Müzesi'nde de dört vaftiz teknesi görülür. İlki quattilube planlıdır. Bir yönünde basamaklar bulunur. Derinliği 1.20 metre ve iç uzunluğu 1.16 metredir. Zeynep Sultan Cami'nin avlusundan getirilmiştir. İkinci vaftiz teknesi siyah damarlı mermerden yapılmış yonca yaprağı planlıdır. Topkapı'da gerçekleştirilen bir kazıdan çıkarılmıştır. Üçüncü tekne Atik Koca Mustafa Paşa Cami'sinden getirilmiştir. Yonca planlı teknenin bir tarafı basamaklarla doldurulmuştur. Derinliği 1 metre, eni ise 1.49 metredir. Dördüncü tekne 1962 yılında Yalova'dan getirilmiştir. Haç planı andırsa da iki yanı içten eliptik bir forma sahiptir. Düz bırakılan kenarda basamaklar yer alır. (Dirimtekin, 1965: 61)

Son olarak Ermeni kiliselerinde olması gereken vaftiz mekânı konusuna değineceğiz. Bu konu hakkında Ormanya'nın eserinden yararlanabiliyoruz. Çalışması kurna maddesinde olması gerekenleri ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır. “Kurnalar kilise içinde sağlam bir yapıya sahip olmalıdır, sol muhafazanın kuzey duvarının önüne tahkim edilmelidir, bel hizasında ve korunaklı olması için kapatılması gerekir... Kurna yapıldığı zaman yeterince geniş ve yeteri kadar derin olmalıdır ki vaftiz sırasında çocuk kurnaya yerleştirildiğinde tüm vücudu su ile kaplansın” (Ormanyan, 1992: 53) Anlatılanlardan anlaşıldığı üzere Kuzey duvarına yerleştirilen bel hizasındaki kurnalar İstanbul'daki Ortodoks Ermeni kiliselerinde incelediğimiz kurnalara benzer. Ayrıca Ormanyan eserinde vaftiz ayinin kilisede gerçekleşemediği durumlarda taşınabilir kurnalardan bahsetmektedir.

4. İSTANBUL ORTODOKS ERMENİ KİLİSELERİNDE VAFTİZ MEKÂNLARI

4.1. Surp Asdvadzadzin (Meryem Ana) Patrikhane Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.1.1. Kilisenin Tarihi

Şarapnel Sokak no 3 Kumkapı'da bulunan ve bir Bizans kilisesi olan Surp Asdvadzadzin kilisesi İstanbul'un fethinden sonra getirilen Ermenilere verildi. 1641 yılında Patrikhane Samatya'dan buraya taşındı. Surp Asdvadzadzin Kilisesi Patriklik katedralidir. 1645 yılındaki yangında zarar gören kilise Patrik Tavit I. Arevelkli'nin üçüncü döneminde tekrar inşa edildi. 1718 tarihinde çıkan yangında Patrikhane ile birlikte yandı. Hassa Mimarı Melidon Araboğlu ve Sarkis Kalfa tarafından onarılarak 1719'da Surp Asdvadzadzin adıyla ibadete açıldı. 1762 yangınında zarar gören kilise 1764'te Koca Ragıp Paşa ve Patrik II. Hagop'un çalışmalarıyla onarıldı. 1819'da kilise Hassa Mimarı Hovannes Serveryan Kalfalığında büyük bir onarım geçirdi ve 1820 yılında ibadete açıldı. 1826 da Hoca paşa adıyla anılan yangından Patrikhane, Kudüs Patrikliği vekalet binaları ve kilise zarar gördü. 1828 yılında İkinci Mahmud, kilise için bir onarım fermanı verdi. Krikor Amira Balyan ve Dövletyan Garabed'in kilise planlarını çizmesi ile onarım başladı. Bu dönem içinde üç büyük, üç küçük kilise, şapeller ve tulumbacılar ayrılmış bir odanın da bulunduğu çeşitli birimler inşa edildi. 1847 yılında geçirdiği kısmi onarımın ardından, 1870'te kilisenin girişine saatli bir çan kulesi yerleştirildi. Yapı 1902 ve 1985 yıllarında iki kez onarım geçirdi.

4.1.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisenin tek vaftiz mekânı güneyde apsid bölümüne yakın bir yerde bulunan dikdörtgen planlı Surp Dzınunt kilisesidir. Mekân Surp Hovannes Mıgırdiç şapeli olarak da anılır. (Şekil 4.1) Kuzey duvarında bulunan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Tam karşısında güney duvarında bulunan kapı bir başka mekâna

açılmaktadır. Kapıların hizasından bir basamak ile zemin yükseltilmiştir. Batıda yer alan peş peşe iki kapı, dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının üstündeki ve iki yanındaki pencereler ile aydınlanmaktadır. Mekân beşik tonoz, apsid ise yarım kubbe ile örtülüdür.

4.1.3. Bezeme

4.1.3.1. İç Mekân

Mekânın batı girişinden itibaren taş ile döşeli zemini ilk kot farkından başlayarak mermer ile kaplanmıştır. Taş zeminde bordo sarı ve beyaz boyalı üç boyutlu küçük küpler yan yana dizilmiştir.

Apsidin üzerinde sunağın iki yanında üzeri örtülü iki niş bulunur. (Şekil 4.2) Sunağa çıkışı sağlayan basamakların hizasında, kuzey ve güneyde yuvarlak kemer formunda duvara birer niş açılmıştır. Kuzey duvarında bulunan nişin içine vaftiz kurnası yerleştirilmiş, güneyde yer alan niş ise kullanılmamaktadır. Kuzey ve güneyde mekânın dışına açılan kapıların kanatları ahşaptır. Kuzeydeki kapının solunda duvara açılmış yuvarlak kemerli nişin içinde dikdörtgen bir oyuk ve ön cephesinde beyaz zemin üzerine küçük bir haç motifi bulunur. Nişi, içten küçük bir spot aydınlatmaktadır. Nişin üzeri aynı formda hazırlanmış, cam çerçeveli kanatlar örter. Kalın duvarlı mekânın batısında yer alan kapı ve pencereler yuvarlak kemerli nişlere yerleştirilmiş ve buzlu cam yüzeylerinde patriklik arması işlenmiştir. Mekânda çocukların giyindirilebilmesi için beyaz örtülü bir masa bulunur.

4.1.3.2. Sunak

Doğuda yer alan apsidte, ana eksen üzerinde sunak bulunur. Sunak önü iki yönde bulunan basamaklar ile yükseltilmiştir. Dikdörtgen beyaz sunak masasının ön yüzeyinde altın sarısı kare formun içine bir oval form geçirilmiş içte oluşan boş alan ise üzüm salkımları ve yapraklarıyla değerlendirilmiştir. (Şekil 4.3) Oval çerçevenin kenar iç yüzeyinde yıldızlar görülür. Bu kompozisyon, kenarlarda dört yönde bulunan üzüm salkımları ve yapraklar ile altın sarısı bir dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır. Sunak masasının üzeri basamaklarla hareketlenmiştir. Betimin asılı olduğu beyaz üst pano üç yönde bulut şeklinde tasarlanmış ve en üstte alınlığa altın

sarısı ışınsal doğrular yerleştirilmiştir. Asılı olan betimin üzerinde sarı renkli ışınsal doğrular içinde süzülen bir kuş figürü bulunur.

Sunakta İsa'nın Vaftizi Konulu bir betim asılıdır. Derenin kenarında İsa, Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilirken iki melek olanları yukarıdan izlemektedir. Doğada geçen olayın arka planında toplanmış bir kalabalık görölür.

4.1.3.3 Vaftiz Haznesi

Vaftiz kurnası kuzey duvarına açılan yuvarlak kemerli bir niş içine yerleştirilmiştir. (şekil 4.4) Oval formda gelişen vaftiz kurnasının içinde, dört yönde ve dış yüzeyin merkezinde, birer ha motifi işlenmiştir. Nişin iç yan cephelerinde ise birer küçük niş açılmış ve tavan nişin formuna uygun olarak yuvarlatılmıştır. Ayrıca aydınlatmayı sağlayan bir de spot yerleştirilmiştir.

Ön cephenin yüzeyinde İsa'nın Vaftiz sahnesi görölür. Nehrin kenarında, İsa Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilirken, İsa'nın soluna elinde kumaş parçası tutan iki melek bulunur. Tanrı ve kutsal ruhu ifade eden kuş figürü resmin üst kısmında yer alır. Sahneyi gök yüzünde kerübinler seyretmektedir. Kompozisyonda insan vucutları deforme edilmiştir.

Nişin formuna uygun ahşap çerçeveler üzerine geirilmış camdan kanatlar vaftiz kurnasını örtmektedir. Pembe boyalı ahşap çerçevenin üstü dalga şeklinide ki bir bezeme ile süslenmiştir. Dış çerçevenin üst merkezinde bir ha motifi görölür.

4.2. Surp Asdvadzadzin Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.2.1. Kilisenin Tarihi

Kilise Ebuziya Caddesi no 34, Bakırköy'de bulunur. Bakırköy'de daha önce Surp Sarkis adıyla anılan bir kilise bulunuyordu. Günümüzdeki Surp Asdvadzadzin kilisesi kagir olarak Ohannes Dadyan tarafından 1844 yılında inşa ettirildi.

4.2.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde, kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.5) Kilise yapısının ana kütlesi içinde, apsid duvarı ile aynı hizadadır. Güney duvarın batısında yer alan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Batıda yer alan ikinci bir kapı dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının üstünde ve yanında bulunan birer pencere ile aydınlanır. Mekân beşik tonoz ile örtülüdür.

4.2.3. Bezeme

4.2.3.1. İç Mekân

Zemin taş ile döşenmiştir. Beyaz taş üzerine küçük siyah karelerden oluşan motifler aralıklı yerleştirilmiştir. Süpürgelikte ise karelerin çapraz yerleştirilmesi ile oluşturulan baklava motif tekrarlanır.

Duvar yüzeylerinde bezemeye rastlanmaz. (Şekil 4.6) Vaftiz Kurnasının tam karşısında bulunan siyah damarlı beyaz nişin içinde Meryem Ana ve Çocuk İsa betimi görülür. Nişin yüzeyi mermer ile kaplanmıştır. (Şekil 4.7) Üst silmelerin altında testere dişi motifinden oluşan ince bir şerit yer alır. Silmelerle hareketlendirilmiş iki yan cephelerin en içinde, üstünde ve altında yuvarlak formların bulunduğu ince uzun sütunlar görülür. Alınlıkta mermer yüzeye altın sarısı harflerle bir yazı yazılmıştır: “ÊÜ,ð²î²ð èàÆð´ ²êîàð²î²îÜ²Ü àðÊî²îòÔÆ Ð³êî³î»ó³õ ÊÝ¹ñ³î³ñ èáõñµ ²êîáõ³î³Ý³Û áõÊî³î»ÕÇë ç³ÝÇõù µ³ñá½Çã î Úáîë÷ íñ¹ î³ñ³á»î³ÝÇ »õ îñûµ ÃÕÇë µ³ñ»á³î³ ³¹½·³ÛÝáó »õ »î»Õ»ó³ëñ îÇîÝ³Ýó Ç Ø³·ñÇ¬·Çõß Û³ÛÇ î³éÝ 1922 Ç ÚáõÝÇëÇ 18 Ç£ Ýáñá·»ó³õ Ç í»ñ³ÇîáõÃ»³Ý Ø»ëñáá ä³îÇ³ñùÇ Û³ÛÇ î³éÝ 2005 Ç£”. (Surp Asdvadzadzin mabedi Peder Hovsep Garabedian’ın ve Makri köyün inayetli cemaati ve Kiliseye bağlı kadın kolu tarafından oluşturuldu 1922 Haziran 18. Mesrop Badiark’ın nezaretinde 2005 senesinde yenilendi)

Alt mermer yüzeyin iki yanı, içe doğru kademeli olarak oyularak yüzey hareketlendirilmiştir. Orta alan iki ahşap kanat ile kapatılarak bir dolap oluşturulmuştur. Nişin içinde asılı olan Meryem Ana ve Çocuk İsa betimi dört yapraklı çiçek motiflerinin çevrelediği bir çerçeve içine yerleştirilmiştir. Meryem hafif sağa, kucağında bulunan İsa’ya dönük betimlenmiştir. İsa ile Meryem arasında

sıcak bir anne çocuk ilişki görülür. Meryem, beyaz ve yeşil kumaştan bir pelerin ile mavi bir elbise giyilidir. Sahnenin üzerinde iki yönde yukarıya doğru toplanmış kırmızı perdeler bulunur. Meryem ve İsa'nın başındaki haleler, elleri ve İsa'nın ayakları gümüş ile kaplıdır

Resmin altında bir yazı yer alır: “Ø²Úð ï²èÜ îÇ·ñ³Ý »ð îû ñ ²¹²³ñ»³Ý »Õµ³.ù ÝáðÇñ»óÇÝ Ø³ùñÇ ·ÇðÕÇ ê ØÍ³ÍÇÝ »İ»Õ»ó 1833 ³åñÇÉÇ 23 ðáÛÝ 1910 24” (Resmi marki köy Surp Asdvadzadz Kilisesine Dikran ve Dr. K. Azaryan kardeşler tarafından 23 Nisan 1833, 24.....1910 yılında hediye edildi.) Nişin iç kısmında kademeli olarak iki mermer mumluk yerleştirilmiştir. En dışta yer alan mumluğun yanları iç bükey ortası ise dış bükey olarak tasarlanmış ve dış yüzeyde bir dalgalanma yaratılmıştır. Nişin içinde aydınlanmayı sağlayan bir ışık bulunur.

Vaftiz kurnasının sağında duvara asılı bir “Haç Kar” yer alır. Haç karın altında metal lefha üzerine: “ÜàðÆÜ êàÆ´ ùlàÆÂÆÆÜ î î ñ²ððñÆÜ ² ì²Úð²ñÛÜ ä²îðÆ²ðø °Æ î²ÂàÔÆîâê ²Ø°Ü²ÛÜ Ð²Úàð” yazılıdır Yazı 13.5.1996 tarihli Gateğigos Karekin’in imzasını taşır. Mekânda ayrıca çocukların giyindirilebilmesi için beyaz örtülü bir soyunma sepeti bulunur.

4.2.3.2. Sunak

Doğu duvarında ana eksen üzerinde bulunan sunak, duvara açılan bir niş içine yerleştirilen haç motifli bir sütunun taşıdığı sunak masası ve duvara asılı bir betimden oluşur. Betimi aydınlatmak amacıyla tavanda bir kandil asılıdır. Nişi örten Mavi boyalı yarım kubbenin yuvarlak kemerinde, tam merkezde sarı bir haç figürü görülür. Sunak masasının yüzeyi iki mermer levhanın kademeli olarak yerleştirilmesi ile hareketlendirilmiştir. Yüzeyinde haç motifi bulunan sunak masasının üzerinde, sütunun yer aldığı boşluğu örten altın sarısı haç, yıldız ve bitkisel motiflerle süslü bir kumaş parçası görülür. İki yan köşede ise aydınlanmayı sağlayan iki lamba bulunur.

Sunakta asılı betim düz sarı bir çerçeve içine yerleştirilmiştir. Tablonun merkezinde bulunan bir haç resmi ikiye ayırmış sol tarafa Kırikor Lusavoriç dini kıyafetler içinde sol elinde asası ve sağ eliyle haçı gösterirken, sağ tarafta kırmızı pelerinli Kral Dırtad ona diz çökerken betimlenmiştir. Diz çökmüş figürün arkasında bulunan kızkardeşi ellerini göğsünde birleştirir. Olay doğada insanların bulunduğu bir toplulukta

geçmektedir. Kırikor Lusavoriçin elleri, asası ve başlığı gümüşten yapılmıştır. Tablo “.»õáÝ Ø.Ú³İáµ»³Ý 1941 Ø³ñİ 23” (23 Mard Hagopyan) imzalıdır.

4.2. 3.3. Vaftiz Haznesi

Vaftiz haznesi kuzey duvarına açılan siyah damarlı bir niş içine yerleştirilmiştir. (Şekil 4.8) Oval formda gelişen vaftiz kurnasının içinde dört yönde mermer yüzeye haç motifleri işlenmiştir. Kurnanın üzeri oval bombeli sarı metalden bir kapak ile örtülür. Nişin sağ yan cephesinde küçük bir niş sol yan cephesinde ise sarı bir musluk yerleştirilmiştir.

Ön cephenin ortasında dikdörtgen bir çerçeve içine alınmış üç yönde bulutların sardığı bir kuş figürü mermere oyulmuştur. (Şekil 4.9) Yan olarak yerleştirilen kanatları açık kuşun başı aşağıya doğru kıvrılarak eğilir. Ağzından süzülen ışın doğruları altta bulunan haznenin içine inmektedir. Bulutlar ve kuşun tüyleri ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir.

Niş siyah lekeli beyaz mermerden oluşturulmuştur. Üst silmelerinin altında bir sıra testere dişi motifi şerit halinde yerleştirilmiştir. Alınlıkta mermer yüzey tuğla örgü şeklinde süslenmiştir. Üzerinde metalden, tüyleri ayrıntılı bir şekilde işlenmiş, baş aşağı dikey bir şekilde yerleştirilmiş bir kuş kabartması bulunur. Yan cephelerde silmelerden oluşan başlıklar ve kaideler üzerine oturan, kare yivli sathi sütunlar mermere oyulmuştur. Kurnanın altında kalan mermer yüzeyin üst iki köşesinde oval çiçek kabartmaları bulunur ve tam ortalarında bir haç figürü işlenmiştir. Merkezde dikdörtgen bir çerçeve içine, yatay olarak yerleştirilen büyük baklava diliminin ortasında bir çiçek kabartması görülür. İki yan yüzey ise yivlerle hareketlendirilmiştir.

4.3. Surp Asdvadzadin Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.3.1. Kilisenin Tarihi

Kilise İslam Bey Mahallesi Kanun sokak no 5 Eyüp'te bulunur. 17 yy. sonlarında kilisenin var olduğu biliniyor. Kırkçeşme Türbelerinde çalışan Ermeni ustaları için kilise ahşap olarak yeniden inşa edildi. Kilise 1840,1845 ve 1846 yıllarında Barutçu Ohanes Dadyan tarafından onarıldı. 1855te kagir olarak yeniden inşa edildi. Yapı 1982 ve 1991 yıllarında onarım geçirdi.

4.3.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede yer alan tek vaftiz mekânı apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.10) Mekân yapının ana kütlesi içinde, apsid duvarı hizasında yer alır. Mekânın güney duvarının batısında bulunan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Güney duvarın doğu ucunda bulunan ikinci bir kapı ise apsidin arkasında bulunan hazine odasına açılır. Vaftiz mekânın batısında bulunan üçüncü kapı mekânın dışına açılır. İç mekân, batı kapısının üzerindeki küçük kare bir pencerenin yanı sıra kuzey duvarındaki büyük dikdörtgen bir pencere ile aydınlanır. Mekân beşik tonoz ile örtülüdür.

4.3.3. Bezeme

4.3.3.1. İç Mekân

Zemin ahşap parke ile döşenmiştir.

Duvar yüzeylerinde süsleme görülmez. Sunağın bulunduğu duvarın en üstünde oval mermer zemine yapraklardan oluşturulmuş bir haç motifi bulunur. Batıda yer alan kapı, kuzeyde bulunan pencere ve güney batıda ki ahşap kanatlı kapı yuvarlak kemer şeklindeki nişlere yerleştirilmiştir. Mekânın duvarları kalındır. Mekânda ayrıca çocukların giyindirilebilmesi için beyaz örtülü bir masa bulunur.

4.3.3.2. Sunak

Doğu duvarında ana eksen üzerinde bulunan sunak yuvarlak kemer formundaki bir niş içine yerleştirilmiştir. (Şekil 4.11) Haç motifinin bulunduğu bir sütunun taşıdığı sunak masasının üzerinde büyük boyutlarda ele alınmış “Pentakost” betimi yer alır. Betimde ortada Meryem ve çevresinde İsa’nın on iki öğrencisi bir halka oluşturmuştur. Olay bir mekânda geçmektedir. Figürlerin en üstünde ise Kutsal ruh bir kuş şeklinde ifade edilmiştir. Figürlerin başında sarı renkli haleler yer alırken resmin genelinde kapalı renkler kullanılmıştır. Resim: “Մի Ինքն Յարմարեալ Շաղկապէս 1276” (1276 Nerses ... İbekoğlu) imzalıdır.

4.3.3.3. Vaftiz Haznesi

Vaftiz kurnası, vaftiz mekânın kuzey duvarında bir niş içine yerleştirilmiştir. (Şekil 4.12) Vaftiz kurnası oval bir forma sahiptir. Üstü ise sarı metalden bombeli bir kapak ile örtülmüştür. Nişin iç sağ yan cephesinde küçük bir niş açılmış ve nişin tavanı beşik tonoz ile örtülerek içine bir ışık yerleştirilmiştir. (Şekil 4.13)

İç ön cephede, vaftiz kurnasına yakın bir yerde, çelenk şeklinde oval olarak betimlenmiş bulutlar arasında bir kuş figürü alçak kabartma olarak yerleştirilmiştir. Ağzından kurnaya doğru bir ışık huzmesi süzülmetedir.

Dış yüzey sade tasarlanmıştır. Kurnanın altında yer alan mermer cephede, iki yandan farbelalar ile bağlanmış bir gırlantın ortasına yerleştirilen oval formdaki bir çiçek kabarası bulunur.

4.4. Surp Asdvadzadzin Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.4.1. Kilisenin Tarih

İlhan sokak no 20, Beşiktaş’da bulunan bugünkü kilisenin yerinde, daha önceden küçük bir şapelin olduğu düşünülmektedir. Kilise 1838 yılında banisi ve mimarı Garabed Amira Balyan tarafından inşa edilmiştir. Çan kulesi yapımından daha sonra eklenmiş ve 1987 de büyük bir onarım geçirmiştir.

4.4.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.14) Yapının ana kütleşi içinde tasarlanmıştır. Güney duvarın batı ucunda, kilise ana mekânına açılan peş peşe iki kapı bulunur. Güney doğu köşede ikinci bir kapı ana apsidin arkasındaki odaya açılmaktadır. Kuzey duvarın batısında bulunan bir başka kapı ise dış mekâna açılır. İç mekân, çapraz tonozun kuzeyinde bulunan bir pencereyle aydınlanmaktadır. Mekân çapraz tonoz ile örtülüdür.

4.4.3. Bezeme

4.4.3.1. İç mekân

Sunağın bullunduğu fevkani alan mermer ile kaplanmıştır. Geriye kalan zemin de ise beyaz lekeli gri taş panolar kullanılmıştır.

Sunak masasının sağında, üzerinde madalyonların, başak, çiçek ve kumaş parçalarının bulunduğu çiçek topluluğu, defne yaprakları ve istiridye nişlerinin bulunduğu, sarı renkli bir çerçeve içine Meryem ve Çocuk İsa betimi yerleştirilmiştir. (Şekil 4.15) Figürler, uçuşan farbelalar ve bitkisel kıvrımların oluşturduğu bir çerçeve içine alınmıştır. Çocuk İsa sağ eliyle kutsal üçlüyü ifade ederken görülür. Kırmızı ve yeşilin hakim olduğu resimde figürlerin başlarına gümüşten taçlar ve boyunlarına ise boyunluk takılmıştır.

Sunak masasının solunda ince yaprakların ve bitkisel kıvrımların süslediği sarı renkli bir çerçeve içine alınmış Meryem, Çocuk İsa ve Vaftizci Yahya betimi yer alır. Bir kucağında çocuk İsa ve diğerinde çocuk olarak betimlenen vaftizci Yahya'yı tutan Meryem, çocuklara bakar şekilde hafif sola dönük tasvir edilmiştir. Figürler açık renkli bir fon üzerine yerleştirilmiştir. Başlarında gümüşten birer taç bulunur. Kompozisyonda mavi sarı ve kırmızı renkler hakimdir. Bu betim, çerçevesi ile altın renkli bitkisel formların hakim olduğu ve alt zemininde dairesel boğumlardan oluşan sarkıtların yer aldığı bir konsol üzerine koyulmuştur. Konsol ve betim duvara açılmış yuvarlak kemer formundaki bir niş içine yerleştirilmiştir.

Batı duvarında büyük boyutlarda Çarmıhta İsa betimi asılıdır. Çarmıhtaki İsa, tabloyu iki bölüme ayırmış solunda Maria Makdelena sağında ise Meryem bulunur.

Haçın en üstünde bir kağıt üzerinde “Hi,N,T ve Ho” kelimeleri görülür. Resmin üçte biri gökyüzü olarak tasarlanmıştır. Resimde kırmızı yeşil ve mavi renkler hakimdir.

Kuzey duvarında, vaftiz kurnasının sağında bir haç kar yer alır Üzerinde: “Î²ÂàÔÆÎâê ²ØÜ²ÜÜ Ð²Úàò ê ¾çÜ»³ÍÝ 15 Ø³Ü»ë 1996” (Tüm Ermenilerin Gateğigosu Eçmiyazin 15 Mayıs 1996) yazısı bulunur. Yazıdan Gateğigos Karekin tarafından 1996 yılında hediye edildiği anlaşılmaktadır. Kurnanın solunda açılan niş, mermer dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Yüzeyin köşelerinde birer gülçe yer alır. Aralarında ise altı kollu yıldızlar art arda dizilmiştir. Nişin içinde altın renkli bir çerçeveye sarı metal üzerine yapılan bir kompozisyon yerleştirilmiştir. Ortada İsa’nın Çarmıha gerilişi, sağ tarafta Çocuk İsa ve Meryem solda ise Aziz Gorge atın üzerinde ejderi öldürülürken tasvir edilmiştir.

Vaftiz kurnasının hemen karşısına açılan bir nişte Meryem, Çocuk İsa ve Vaftizci Yahya betimi yer alır. Bir tahta oturmuş Meryem ve Çocuk İsa başlarında taşları ile betimlenmiştir. Vaftizci Yahya küçük bir çocuk olarak resmin sağ alt köşesinde yer alır. Kompozisyona gökyüzünden kerubinler eşlik eder. Resmin genelinde yeşil ve kırmızı tonlar hakimdir. Niş, üst merkezde yuvarlak kemer formu verilmiş mermer dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. (Şekil 4.16) En üst iki köşede “S” kıvrımlarını andıran, yuvarlak kemere doğru yayılan kıvrımlar ve üzerinde çiçekler yer alır. Yuvarlak kemerin içinde istiridye nişi ve üzerinde de bir madalyon ile madalyonu alttan çevreleyen çiçeklerle bezeli bir gırlantı bulunur. Gırlantı iki yandan üzerlerinde çiçeklerin yer aldığı yaprak şeridi olarak devam eder. Çerçeve en dıştan bir sıra yumurta frizi ile çevrilidir. Nişin alt kısmı ise dışa doğru taşkın oval formdadır ve üstünde bir haç motifi yer alır. Ayağı alta doğru daralır ve duvara yapışıktır. Bir çubuğa sarılı sarmal şeritler, altta yer alan madalyonu çevrelemektedir.

Kilisenin ana mekânına geçiş sağlayan peş peşe iki kapıdan ilki daha kısa tasarlanmıştır. (Şekil 4.17) Ahşap kapıda bel hizasından başlayarak parmaklıklar bulunur. Parmaklıkların üstünde oyma tekniğiyle içinde palmetlerin bulunduğu bir motif işlenmiştir. Mekânda ayrıca çocukların giyindirilebilmesi için beyaz örtülü bir masa bulunur.

4.4.3.2. Sunak

Doğu duvarında ana eksen üzerinde yuvarlak kemer formunda açılmış bir nişin içine, üzerinde haç motifi bulunan mermer sütunun taşıdığı sunak masası yerleştirilmiştir. Yuvarlak kemerin üstünde küçük bir haç motifi yer alır. Sunakta asılı resmin her iki yanında aydınlatmayı sağlayan birer lamba bulunur.

Sunakta bitkisel naif bezemelerin çalışıldığı sarı renkli bir çerçeve içine yerleştirilmiş Meryem ve Çocuk İsa betimi yer alır. Figürler karanlık bir fona yerleştirilmiş ve resmin üçte ikisini kaplamaktadır. Meryem hafifçe sağa, kucağında yer alan İsa'ya dönük tasfir edilmiştir. Mavi, kırmızı ve yeşil renkler hakimdir

4.4.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılmış bir niş içine yerleştirilen vaftiz kurnası, oval ve derin bir formdadır. Yan cephelerde fazla derin olmayan uzunlamasına yuvarlak kemerli birer küçük niş bulunur. Nişin tavanı düz tasarlanmış ve bir ışık yerleştirilmiştir. Ön cephe bezemesiz oval bir çerçeve içine alınmıştır.

Dışta dikdörtgen söveyi üç yönden bulut motifleri ve tepede daha da büyüyen ışın huzmeleri sarar. (Şekil 4.18) Bulutun içinde sarı metalden haç motifi bulunur. Altta yer alan mermer levhanın üst silmesinde iki yönde çiçekli güçleler görülür. Hemen altında mermer zemine ise çiçeklerle bezeli farbelalı gırlant motifi yer alır. Bu kompozisyonun tam ortasında çiçekli bir kabara bulunur.

Niş cam kanatlar ile kapatılmıştır. Cam üzerine dik şekilde işlenmiş bir kuşun başı en altta yer alan İsa'nın vaftiz sahnesine doğru dönüktür. Ayrıntılı bir şekilde cama betimlenmiş sahnede, İsa nehirde Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilirken gökten inen bir kuş üzerlerine bir ışık huzmesi yayar. Bu kompozisyon aynı şekilde diğer cam kanatta tekrarlanmıştır.

4.5. Surp Asdvazazin Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.5.1. Kilisenin Tarihi

Surp Asdvazazin Kilisesi Cibilik sokağı no 5, Ortaköy’de bulunur. Ortaköyde daha önce Surp Giragos adı ile anılan küçük ahşap bir kilisenin varlığı bilinmektedir. Günümüzdeki kagir yapı 1825 yılında Surp Asdvadzadzin adı ile ibadete açıldı. Kilisenin iki yanında Surp Yerortutyun ve Surp Istepanos şapelleride inşa edilir. Yapı 1843,1881,1925,1964 ve1993 yıllarında onarım geçirdi. Ana girişin üzerinde yer alan kitabede 1825,1925 ve 1964 tarihleri bulunur.(Dabağyan,2005,191)

4.5.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.19) Yapının ana kütleşi içinde tasarlanmıştır. Güney duvarında yer alan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Bu hizada başayarak yerleştirilen ahşap parmaklıklar mekânı enine ikiye ayırmıştır. Vaftiz mekânının batısında yer alan ikinci bir kapı dış mekâna açılır. İç mekân batı kapısının iki yanında ve üstünde ki pencerelerin yanı sıra güney duvarında bulunan üç pencere ile aydınlanmaktadır. Batı kapısının üstündeki pencere yuvarlak formludur. Güney duvarında bulunan iki pencere kilise ana mekânına açılmaktadır. Vaftiz mekânı beşik tonoz, sunak ise yarım kubbe ile örtülüdür.

4.5.3. Bezeme

4.5.3.1. İç Mekân

Ana mekânın zemini ahşap parke, sunağın bulunduğu yükseltilmiş alan ise mermer ile kaplanmıştır.

Sunağın arkasında duvara açılmış beş niş bulunur. (Şekil 4.21) Dört nişin üzeri ahşap kanatlar ile kapatılmıştır. Sağdaki ilk niş ise bir perde ile örtülüdür. Mermerden oluşturulmuş nişin yarım yuvarlak alınlığının merkezinde, bir haç ve altında yarım betimlenen çiçek figüründen yayılan ışınal doğrular bulunur. Nişin üst silmesinin köşelerinde birer çiçek kabarası görülür.

Mekânın batısındaki kapı ve pencereler, kuzey duvarındaki iki pencere ve güney duvarındaki kapı yuvarlak kemerli bir niş içine yerleştirilmiştir. Kuzey ve güneydeki kapı ve pencerelerin alınlıkları mavi zemin üzerine sarı renkte merkezden yayılan ışınsal doğrular görülür.

Vaftiz kurnasının karşısında güney duvara açılmış bir niş içine Bebek İsa betimi yerleştirilmiştir. Üç yönde nişin iç ve dış kenarını dolaşan sarı renkte antrolakların içinde küçük çiçek kabaraları bulunur. Yeşil olan nişin iç yüzeyinde asılı olan betimi çevreleyen sarı yapraklar arasında üzüm salkımları görülür. Çerçevenin köşelerinde ise çiçek kabaraları yerleştirilmiştir. Nişin iç yan cepheleri ile tavanın uçlarında bitkisel motiflerin bulunduğu fiyonklarla bezelidir. İçte asılı olan tablo Çocuk İsa betimidir. Çocuk İsa sağa dönük profilden betimlenmiştir. Elinde bir dünya tutmaktadır. Başından ışınlar saçılan ve kırmızı bir pelerin giyinen çocuk İsa, karanlık bir fona yerleştirilmiştir. Betimi aydınlatmak için duvarda bir kandil asılıdır. Nişin önünde altın sarısı dikdörtgen ufak bir mumluk yer alır. Mekânda ayrıca çocukların giyindirilebilmesi için beyaz örtülü bir masa bulunur.

Apsidi örten yarım kubbenin üzeri duvar resmi ile bezenmiştir. (Şekil 4.20) Kubbe yüzeyinde bulutlar içinde bulunan kerübinler ile merkezde betimlenmiş bir kuş figürü görülür. Kubeden tonozla geçişte bulunan kemerin üzerinde V şeklinde artarda yerleştirilmiş yaprak motiflerine benzer bir süsleme dolaşır. Mavi ile boyalı beşik tonozun üzerinde yer yer metalden yapılmış on bir kollu kabaralar görülür.

4.5.3.2. Sunak

Sunak doğuda ki apsid üzerinde bulunur. Sunak önü iki yönden basamaklarla yüksaltilerek kot farkı yaratılmıştır. Basamak düzeyinde gerektiğinde sunağı örtmek için bir perde asılıdır.

Sunak masasının üç yönünde siyah zemine, beyaz renkte girift bitkisel bir bezeme uygulanmıştır. Ön cephede bu zemin üzerine sarı renkte ortaya doğru uzayan doğrulardan çıkan yelpaze formunda tasarlanmış bitkisel bezemenin iki yanından yapraklar ile bir vazo formu aşağıya doğru kıvrılır. Vazoların yukarı doğru bakan uçları bitkisel kıvrımlar ile sonlanır. Kompozisyon sarı renkte bir çerçeve içine alınmış ve masanın iki köşesinde meşaleyi andıran uzun bir form üzerinde yaprak

şeritleri ortada buluşarak bir fiyonk oluşturmuştur. Meşalelerin uçlarında ise yelpaze formundan bitkisel bir bezeme yerleştirilmiştir. İki yan cephede ise yine sarı çerçeveye alınmış vazolardan yükselen yelpaze şeklindeki bitkisel formun yanlarından yapraklar sarmaktadır.

Sunakta asılı betimin iki yanında sarı renkte üst üste yelpaze şeklindeki bitkisel formların süslediği ve kompozit başlıkların bulunduğu sütunlar görülür. Panonun en üstünde sarı renkte iki yönde gelişen bitkisel kıvrımların ortasında bir haç figürü görülür. Alınlığın üzerinde sarı renkte bir kap içine meyve ve çiçekler yerleştirilmiştir. Çanağın altında, iki yanda birer tüy bulunur. Tüylerin iki yanında köşelerde bulunan “C” kıvrımları, içinde meyve ve çiçeklerin bulunduğu vazolara dönüşür.

Asılı olan betimde Baba Oğul ve Kutsal Ruh tasvir edilmiştir. Ortada bulunan dünyanın sağında elinde haç ile İsa ve solunda, İnsan betimiyle tanrı tasvir edilmiş Tanrı yer alır. İki figürün üst merkezinde, kutsal ruhu ifade eden bir kuş figürü görülür.

4.5.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen siyah damarlı beyaz mermerden vaftiz kurnası, oval ve derin formda tasarlanmıştır. Kurnanın iç yüzeyinde dört yönde haç motifi işlenmiştir. Nişin iç yan cephelerinde birer küçük niş açılmıştır. Küçük nişleri iki yönden yapraklar sarar ve üst merkezde birleşerek yaprakların bulunduğu bir dal ile sonlanır. Nişin tavanı düz olarak bırakılmış ve bir lamba yerleştirilmiştir. Nişin üzerinden bir pencere görülür. (Şekil 4.22)

Ön cephede yeşil zemin üzerine sarı yaprakların ve üzüm salkımlarının bulunduğu bir şerit üç yönde dolanmaktadır. Bu çerçeve içinde üstte yine sarı renkte kutsal ruhu ifade eden kuş figürü ışınal doğrular içinde yerleştirilmiş ve dört kenarına küçük kerübinler yerleştirilmiştir. Bu kompozisyonun hemen altında dikdörtgen mermer lefha üzerine İsa'nın vaftizi işlenmiştir. Derede Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilen Hz. İsa'nın sağında elinde kumaş parçası tutan bir melek görülür. Sahneyi gökyüzünden izleyen Tanrı ve Bulutlar içinden süzülen kutsal ruhu ifade eden kuş izlemektedir.

Nişin dış yüzeyinin kenarlarında sarı renkte antrolakların içinde çiçek kabarıları üç yönde dolandır. Nişin alt mermer çerçevesinin merkezinde bir haç motifi görülür. Kurnanın altında mermer bir levha üzerinde bir yazıt bulunur: “İ̇³Ý·Ý»ó³õ ëµ ²õ³¹⁄²³Ýë ²ñ¹»³Üµ ³İÝóÇ Ù»³ ä³İÇõ° ÙÑÇ ²µñ³Ñ³Ü ²ÜÇñ³ÜÇ Ù³Üñ µ³ñ»ä³ßİÜÝ ÙÑÇ ²ÝÝ³ Ē³ÃäõÝÇÝ ÇÜÇß³İ̇ İ̇Ý¹³Ý»³ó »õ Ñ³Ü³ÜÝ ÝÝÇ»ó»Éáó 1824 ¹»İ̇Ü 15.” (İnşa edildi aziz havuzumuz modern eginli saygıdeğer hacı Apraham Paşa’nın dindar annesinin hacı Anna Ğatunun anısına yaşıyan ve tüm ölülerin ruhuna 15 Aralık 1824) Yazıtın altında ise cam ve sarı metalden panolar yerleştirilmiştir. Nişin üst alınlığında ise “Đ²õ²İ̇, ÚëÚê, ê³⁄ð °ð Øİ̇İ̇àòÂôôÜ” (İTİKAT, İMAN, SEVGİ VE VAFTİZ) yazmaktadır.

4.6. Surp Asdvadzadzin Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.6.1. Kilisenin Tarihi

Salih Ağa Sokağı no 19, Yeniköy’de bulunan kilisenin varlığı on sekizinci yüzyılda bilinmektedir. Kilise 1843 yılında Harutyun Amira Neruzyan baniliğinde temelden yenilenerek ibadete açıldı. 1984 yılında bir onarım görmüştür.

4.6.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede yer alan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.23) Yapının ana kütleşi içinde ve apsid duvarı hizasındadır. Güney duvarın batı ucunda yer alan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Tam karşısında kuzey duvarında bulunan bir kapı ile dış mekâna geçilmektedir. İç mekân batı duvarında bulunan iki pencere ile aydınlanır. Sunak önü, yükseltilmiş alan yarım kubbe, ana mekân ise beşik tonoz ile örtülmüştür.

4.6.3. Bezeme

4.6.3.1. İç Mekân

Sunağın bulunduğu yükseltilmiş alan mermer, ana mekânın bulunduğu zemin ise taş ile kaplanmıştır.

Apsid duvarında iki küçük niş açılmış ve üzerleri kırmızı bir kumaş ile örtülmüştür. (Şekil 4.24) Mermer yüzeyin dört kenarında birer kabara yer alır. Mekânın kapı ve pencereleri duvara açılmış yuvarlak kemerli birer niş içine yerleştirilmiştir. Nişlerin kemer alınlıkları istiridye nişi şeklinde tasarlanmıştır. İstiridye nişlerinin üst merkezinde sarı renkte, üzerinde bir çiçeğin bulunduğu birer alçı kabartması yer alır. Pencere camlarının alt yüzeylerinde her iki kanatta birer haç motifi bulunur. Güney duvarına açılmış nişin dış yüzeyi mermer ile kaplıdır. Nişin alt mermer yüzeyinde dış bükey çanak şeklinde, altı yivli bir form görülür.

Mekânda yer alan resimlerden ilki, güney duvarının önüne yerleştirilen Surp Garabetin betimidir. (Şekil 4.25) Aziz'in elinde bir kitap ve koyun görülür. Ucu haç şeklinde sonlanan asası omzuna rastlanmıştır. Tablonun dört köşesinde birer sahne görülür. Üst iki köşede Aziz'in doğumu ve Annesi Elizabet ile Meryem'in karşılaşması konuları işlenmiştir. Alt iki köşede ise tutklanması ve başının kesilmesi sahneleri yer alır. Aziz'in başındaki hale ve asası metalden yapılmıştır. Kuzey duvarın önünde ise Aziz İsteban'ın betimi yer alır. Doğa manzaralı bir mekânda resmedilmiş aziz'in başına, iki melek tarafından bir taç takılır. Işın huzmeleri arsına yerleştirilen kutsal ruhu tasvir eden üçgen ise melekleri ve azizi aydınlatmaktadır.

Tonozun yüzeyinde, abajurun asılı olduğu yerde sarı renkte, yoğun bezemeli bir alçı kabartma görülür. İstiridye kapağını andıran bir formun içini çiçek motifleri ile doldurulmuştur.

4.6.3.2. Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde duvara açılan yuvarlak kemerli bir niş içine yerleştirilmiştir. Sunak önü İki yönden basamaklar ile yükseltilmiştir. Bu alanda gerektiğinde sunağı kapatmak için bir perde asılıdır. Nişin içinde bulunan dikdörtgen, mermerden tasarlanmış sunak masasının ön cephesinde, iki yöne açılan akantus yaprakları arasına bir haç motifi yerleştirilmiştir. Haçın üstünde ise iki asa ve bir çelenk görülür. Nişi saran mermer kemerin üzerinde, akantus yapraklı başlıklar ve yer yer birer kabara ile birleşen zikzaklı şeritler bulunur. Kemerin kilit taşı ise istiridye kabuğu formundadır.

Sunakta yer alan tabloda, elinde bir kitap ve anahtar tutan Aziz Bedros ile üzerinde kırmızı bir pelerin ve elinde bir kılıç tutan Aziz Boğos betimlenmiştir.

4.6.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen, gri damarlı beyaz meremrden vaftiz kurnası oval formada tasarlanmıştır. (Şekil 4.26) İç yüzeyin dört yönünde ve merkezde birer haç motifi bulunur. Nişin iç yan cephelerinde birer küçük niş açılmış ve nişin tavanı düz bırakılarak bir ışık yerleştirilmiştir. İç ön cephesinde, bulutlar arasında süzülen bir kuş figürü bulunur. Kompozisyonda yan yerleştirilmiş kuşun boynu aşağıya doğru kıvrılır. Ağzından ışın huzmeleri yayılmaktadır.

Nişin dış cephesi sade ve bezemesiz tasarlanmıştır. (Şekil 4.27) Kurnanın altında yer alan mermer yüzeyde dış bükey çanak şeklinde bir form bulunur. Bu uygulama ile kurna dıştan belirginleştirilmiştir.

4.7. Surp Garabet Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.7.1. Kilisenin Tarihi

Surp Garabet Kilisesi Bağlarbaşı-Yenimahalle Vasiyet Sokak no 6, Üsküdar'da yer alır. On altıncı yüz yılda bu alanda küçük ahşap bir kilisenin varlığı bilinir. 1617 yılında bu kilisenin yerine yeni bir kilise inşa edildi. 1727-1729 yılları arasında Hassa Mimarı Sarkis kalfa tarafından yeniden inşa edildi. 1838 yılında üçüncü inşanın ardından meydana gelen yangında yapı yandı. Kagir olarak yeniden inşa edilen kilise 1888 yılında ibadete açıldı. Kilisenin solda Surp Garabet, sağda ise Surp Nigoğos şapelleri bulunur.

4.7.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Surp Garabet Kilisesi'nin kuzeyinde yan yana inşa edilmiş iki vaftiz mekânı bulunur.

Birinci vaftiz mekânı: Kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.28) Yapının ana kütlesi içindedir. Güney duvarın batı ucunda yer alan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Tam karşısında yer alan ikinci bir

kapı ile ikinci vaftiz mekânına geçilir. Batıda bulunan üçüncü kapı ise dış mekâna açılır. İç mekân batıda yer alan kapının üstündeki ve iki yanındaki pencereler ile aydınlanmaktadır. Apsidin üstü yarım kubbe, ana mekân ise beşik tonoz ile örtülüdür. Pembe renkte boyanmış kubbe yüzeyi geometrik bölümlere ayrılmış ve içleri mavi ile boyanmıştır.

İkinci vaftiz mekânı: Birinci vaftiz mekânın kuzeyine yapışık dikdörtgen planlıdır. Mekânın Güney duvarın batı ucunda yer alan bir kapı birinci vaftiz mekânına açılır. Dış mekâna, batıda bulunan ikinci bir kapı ile çıkılır. İç mekân batı kapısının üstünde bulunan bir pencerenin yanı sıra doğu duvarının üzerinde bulunan yuvarlak birer pencere ile aydınlatılır. Beşik tonoz ile örtülü mekânın yükseltilmiş alanında tekne tonoz görülür.

4.7.3. Bezeme

4.7.3.1. İç Mekân

Birinci vaftiz mekânı: Ana mekânın zemini taş, Sunağın bulunduğu fevkani bölüm ise mermer ile kaplanmıştır. Taş zeminin ortasında bordo ve beyaz renkteki küçük kareler atlamalı olarak yerleştirilmiş, kenarda ise bordo ve yeşil çizgiler arasına küçük bordo karelerin baklava dilimi şeklinde yerleştirilmesi ile haç motifi oluşturulmuş ve araları yeşil çizgilerle birleştirilen bordür dört yönü dolaşır.

Mekânın duvarları kalındır. Sunağın arkasında üzeri perdelerle örtülü beş niş açılmıştır. (Şekil 4.29) Kuzey ve güney cephelerinde karşılıklı açılan iki nişin ahşap kanatları bezemesiz yalın bir şekilde beyaza boyalıdır. Kuzey duvarında Aziz Yakup'un betimi asılıdır. Resimde Meryem Ana oturur vaziyette kucağındaki bir kumaş parçası üzerinde yer alan Garabed'in kesik başına üzüntülü bir şekilde bakarken betimlenmiştir. Kumaşı iki yandan birer melek görülür. Resmin alt kısmında bir yazı yer alır. Yazıda: “ØÇ½³Ý×»³Ý ¶ñÇ·áñÇ ¹áöëñ ÛñÇ Ü³½Ç·Ý »İ ÛÇßİİ ÇöëİÇöİ³ñÇ ëµ Î³ñ³á»İ »İ»Ö»óóáÛ” (Mizancıyan Krikorun kızı Hacı Naziğin anısına Üsküdar Aziz Garabet Kilisesine” yazmaktadır. Resim 1864 Garabed H. Apag.. Yerusagem imzalıdır. Yan şapele açılan kapının üzerinde yatay gelişen dikdörtgen tabloda İncilci Yahya Betimlenmiştir. Yahya masanın başında bir

Güney yönünde, Vaftiz kurnasının tam karşısında duvara açılmış mermer nişin içinde Aziz Garabed'in, gümüş üzerine işlenmiş kesik başı bulunur. Ayrıntılı bir şekilde işlenen sahnede Garabed'in başı bir kap içine yerleştirilmiştir. Üst kısımda bulutların arasından inen melekler ve kutsal ruhu ifade eden bir kuş figürü görülür. Nişin açıklığı yukarı doğru toplanmış kırmızı bir perde ile süslenmiştir. Mermer üst yüzeyi ise sade tasarlanmıştır. (Şekil 4.30) Üstte yer alan silmeler akantus yapraklı uzun konsollara oturur. Mermer çerçevenin alt silmesinde iki yönde birer çiçek kabarası bulunur. Altta yer alan mermer yüzeyde ise çiçeklerin süslediği bir gırlantı iki yönde uçuşan kordelalar ve yapraklar ile bağlanır. Gırlantının ortasında bir çiçek kabarası bulunur. Nişin solunda Vaftizci Yahya betimi asılıdır Büyük boyutlarda ele alınmış tabloda Vaftizci Yahya elinde ucu haç olarak sonlanan asası ve yanında bir koyun ile doğada, kayaya oturur şekilde betimlenmiştir. Sağ eli ile yukarda bir insan silüetinde betimlenmiş tanrıyı gösterir. Resmin genelinde kahverengi ve yeşil renkler hakimdir. Nişin üstünde ise yatay olarak gelişen dikdörtgen tualde üç sahne yer alır. Sahneler birbirinden birer sütun ile ayrılır. Sol tarafta meryemin kucağında iki meleğin tuttuğu Aziz Yakub'un kesik başı gösterilir. Yuvarlak kemerlerle oluşturulmuş mimari bir yapının önünde figürler üzüntülü bir şekilde betimlenmiştir. Ortada yer alan sahnede Hz. İsa tahta oturmuş, sağ eliyle kutsal üçlüyü simgelerken sol elinde üzerinde bir haçın bulunduğu dünyayı tasvir eden bir küre tutar. İki yanında Yakup ve Yuhanna ellerinde kadehleri ile görülür. Hz. İsa'nın ayakları altında bir yazıt yer almaktadır: “ $\dot{U}B\dot{I}\dot{L} \dot{a}\dot{I}\dot{N}\dot{E} \dot{e}\mu \dot{I}^3\dot{n}^3\dot{a}\dot{I} \dot{I}^3\dot{O}^3\dot{Y} \dot{U}^3\dot{C}^3\dot{o}\dot{a}\dot{C}\dot{I} \cdot \dot{n}\dot{C} \cdot \dot{a}\dot{n}\dot{I}^3\dot{Y} \dot{U}\dot{N}\dot{C} \dot{I}^3\dot{n}^3\dot{a}\dot{I} \dot{C}\dot{Y} \dot{U}\dot{u}\dot{n}\dot{Y} \dot{U}\dot{N}\dot{C} \dot{N}\dot{L} \dot{O}\dot{C}\dot{Y}\dot{L}\dot{C}\dot{Y} \dot{e}\dot{o} \dot{I}^3\dot{U} \dot{I}^3\dot{n}^3\dot{U}\dot{C}^3\dot{o}\dot{Y} 1859\dot{E} \dot{I}^3\dot{a}^{\circ} 12$ ” (Bu resim hatıradır Surp Garabet kilisesine Hacı küçük Garabet krikoryandan anısına annesi hacı Heğeniye ve bütün yeğenleri. 1859 Nisan 12) Hemen yanındaki son sahnede, doğa içinde betimlenen ayakta duran Yakub'un kesik başı yere düşmüştür. Karşısında İncilci Yahya durmaktadır. Azizin kartal atribüsü kendi ayakları altında betimlenmiştir. Nişin sağ tarafında sarı metalden hazırlanmış ayaklı bir mumluk bulunur. Üzeri altı yapraklı altı çiçek motifi ile bezelidir. Üzerinde duvara asılı yuvarlak alınlıklı bir camekân görünür. İçerisinde adak için getirilmiş gümüşten çeşitli figürler asılıdır.

İkinci vaftiz mekânı: Mekânın zemini taş, sunağın bulunduğu yükseltilmiş alan ise mermer ile kaplanmıştır. Taş zeminin ortasında bordo ve beyaz taşlar alternatif olarak sıralanmış, yanda bordo ve gri yeşil çizgiler arasına bordo kıvrık daların üstünde yaprakların bulunduğu bir bordür dört yönde dolaşmaktadır. Kalın tasarlanmış duvarlarda bezeme ve asılı bir betim görülmez. (Şekil 4.32)

4.7.3.2. Sunak

Birinci vaftiz mekânı: Doğuda ki apsidin üzerinde ana eksende bulunan sunak iki yönden basamaklar ile yükseltilerek zeminde kot farkı yaratılmıştır. Basamak düzeyinde gerektiğinde sunağı örtmek için bir perde bulunur.

Sunak, Dikdörtgen ahşap sunak masası ve üzerinde İsa'nın vaftizini anlatan betiminin asıldığı altın varak bezemeli panodan oluşur. Sunak masasının ön yüzeyinde zeytin ve üzüm yaprakları arasında bir haç ve çaprazında iki asa yer alır. Haç ve asaların üzerine kağıtlar bırakılmıştır. Bu kompozisyon altın sarısı bir çerçeve içine alınmıştır. İki yanında düşey olarak grift yapraklar yerleştirilmiştir. Masanın üst silmesinin altında bir sıra yumurta frizi görülür.

Betimi çevreleyen çerçevenin iki yanında, üst köşelerde akantus yapraklı uzun konsollar bulunur. Konsolların altında ters yerleştirilmiş çiçekler aşağıya kadar devam eder. Tablonun ahşap çerçevesi en dıştan bir sıra yumurta frizi ile çevrilidir. Üst bölümde ise şimşegi andıran bir süsleme yer alır. Konsolların taşıdığı üst bölümde ilk olarak ortada bir gülçe ve iki yanında yana doğru uzanan üzüm salkımları ile yapraklar bulunur. Bezeme şeridi iki tarafta birer gülçe ile sona erer. Üstünde bir sıra yumurta frizi ile bir sıra yaprağı andıran bitkisel motif yerleştirilmiştir. Alınlığın hemen altında beş adet küçük sarı yıldız görülür. En üstte, alınlıkta yatay iki “S” kıvrımının arasında bir hotoz yerleştirilmiştir. İki yanda sicimler birer gülçeye dolanır ve uçları dışa doğru çözülerek açılır. Ayrıca kompozisyonun dışında mızrak uçları ile bir sütun ve merdiven bulunur. İki çiçek kabarası birbirine çiçeklerle bezeli bir gırlant ile bağlıdır.

Sunakta İsa'nın Vaftizi konulu betim asılıdır. Büyük boytlarda tasarlanan resimde İsa Vaftizci Yahya tarafından su ile vaftiz edilirken betimlenir. Resmin en üstünde insan silüetinde Tanrı ve altında kutsal ruhu tasvir eden kuş figürü bulunur. İsa'nın yanında

elinde bir kumaş ile bir melek bekler. Resimde canlı renkler kullanılmıştır. Mavi ve kırmızı tonlar ağırlıktadır.

İkinci vaftiz mekânı: Doğuda ana eksen üzerinde bulunan sunak, duvara açılmış yuvarlak kemerli bir niş içine yerleştirilen mermerden sunak masası ve asılı bir betimden oluşur. Sunak önü iki yönden basamaklar ile yükseltilmiş ve basamak düzeyinde bir perde asılmıştır. İki yandan basamaklarla yükseltilerek zeminde kot farkı yaratılmıştır. Sunak masasını taşıyan sütunun üstü duvar ile örülmüştür.

Dini kıyafetler içinde, bir tahta oturmuş olarak betimlenen Kırikor Lusavoriç, Sağ eli ile kutsal üçlüyü ifade ederken, sol eliyle de bir asa tutmaktadır. Gökten inen iki melek Krikor Lusavoriçe bir taç takar. Bu olayı, Tahtın üstünden bir yanda İsa diğer yandan da Meryem seyreder. Resmin genelinde sarı, yeşil ve kırmızının kullanımı ağırlıktadır. Resmin alt köşesinde Ermenice harflerle: “ԺՅՅԱՍՈՐԻՉ ԿՐԻՔՈՐ ԼՍԱՎՈՐԻՇ 1989” (Haramumcyan 1989) imzası görülür.

4.7.3.3. Vaftiz haznesi

Birinci vaftiz mekânı: Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen gri damarlı beyaz kurna oval formda, derin olarak tasarlanmıştır. Kurnanın iç yüzeyinde dört yönde birer haç figürü işlenmiştir. Kurnanın üzeri metalden oval bir kapak ile kapatılır. Nişin iki yan cephesinde birer küçük niş açılmış ve tavanı düz bırakılarak bir ışık yerleştirilmiştir. Nişin iç ön cephesinde kanatları açık bir kuş figürü işlenmiştir. Bulutlar içinde yer alan kuşun ağzından inen ışık huzmeleri kurnaya doğru süzülür. Hemen altında metalden yapılmış bir kuş yerleştirilmiştir. (Şekil 4.31)

Dış yüzeyde aşırı bir bezeme görülmez. Üst silmeler akantus yapraklı uzun konsollara oturur. Alt silmenin iki yanında çiçek kabarıları bulunur. Kurnanın altında bulunan mermer yüzeyde, kabarıların hemen altında, üzeri çiçeklerle bezeli gırlantın iki yanı uçuşan farbela ve yapraklarla bağlanmıştır. Gırlantın ortasında bir çiçek kabarası bulunur.

İkinci vaftiz mekânı: Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen vaftiz kurnası uzunlamasına gelişen derin ve oval formdadır. İç yüzeyin dört yönünde ve ortasında birer haç motifi işlenmiştir. Üzeri sarı Metalden bombeli oval bir kapak ile kapatılır.

Nişin tavanı yuvarlak kemer formuna uygun bir şekilde yuvarlatılmış ve merkezine bir kandil yerleştirilmiştir. (Şekil 4.33)

Ön cephede üzeri grift bitgisel formlarla bezenmiş İki yuvarlak başlıklı sütunun arasında bulunan, yuvarlak kemer içine İsa'nın vaftiz sahnesi işlenmiştir. Mermere oyulan sahnede İsa derenin içinde Yahya tarafından su ile vaftiz edilirken melekler de olayı resmin sol yanından izlemektedir. Yahya'nın elinde ucu haç olarak sonlanan asası ve İsa'nın omuzlarında büyük bir kumaş parçası ile sol yanında küçük bir koyun görülür. En üstte bulutların üzerinde İnsan silüetinde Tanrı ve hemen altında Işınsal doğrular içinde tasvir edilmiş bir kuş figürü yer alır. Bulutlar, kumaş kıvrımları ve ışınsal doğrular gibi detaylar ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir. Diğerler nişlerden farklı olarak yan cephelerde bulunması gereken küçük nişler, alan darlığı nedeniyle ön cephenin iki yanına alınmıştır. Alt tarafta merkezde ise ortasında bir haç figürünün bulunduğu çiçek kabarası görülür.

Üzerinde birer yaprağın bulunduğu, uçların helezonik kıvrımlar oluşturduğu sütun başlıkları ile taşınan, bir yuvarlak kemer görülür. Sütun başlıkları ve yivli sütunlar köşelere gömülüdür. Kemerin merkezinde akantus yapraklı bir konsol bulunur. Sütun başlıklarının biraz altından cephe üç yönde mermer ile kaplanmıştır. Kurnanın altında bulunan mermer yüzeyde yoğun bir süsleme bulunur. Kurnanın dış yüzeyinde oval formda ışınlarla dolu oval bir kasbara görülür. Merkezde, “S” kıvrımları arasına, İçinde bir istiridye nişi bulunan iki “C” kıvrımı yerleştirilmiştir. “S” kıvrımları arasında ince işlenmiş üzerinde deliklerin bulunduğu çiçek motifleri, yapraklar ve bitkisel süslemeler görülür. Cephenin iki yanında saksılar içinden çıkan yapraklı üzüm asmaları yer alır.

4.8. Surp Haç Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.8.1. Kilisenin Tarihi

Surp Haç Kilisesi Selamsız Kozanoğlu sokak no 3, Üsküdar'da yer alır. İlk ahşap kilise Papaz Balatlı Abraham tarafından 1684, 1690 yılları arasında inşa edildi. Yapı 1727 yılında Patrik Dokuzuncu Hovannes Golod tarafından yeniden inşa edildi ve 1779, 1781, 1782, 1785, 1797 ile 1808 yıllarında onarıldı. Kilisenin kagir olarak inşası 1830 yılında Patrik Üçüncü Garabed dönemine rastlar ve. Hassa Mimarı

Hovannes Amira Servedyan tarafından inşa edilir.1882 yılında bir çan kulesi eklendi ve 1950 ile 1962 yıllarında yapı onarım geçirir.

4.8.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.34) Yapının ana kütlesi içindedir. Güney duvarında yan yana yer alan iki kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır: İki kapının arasında bulunan demir parmaklıklarla vaftiz mekânı enine ikiye ayrılır. Apside yakın bir yerde ahşap parmaklıklarla ayrılmış bölüm ise bir basamak ile yükseltilerek kot farkı yaratılmıştır. Batıda yer alan kapı dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının üstünde üç ve iki yanında bulunan birer pencerenin yanı sıra kuzey duvarında bulunan beş pencere yardımıyla aydınlanmaktadır. Apsidin üstü yarım kubbe, ana mekân ise beşik tonoz ile örtülüdür.

4.8.3. Bezeme

4.8.3.1. İç Mekân

Mekânın zemini ilk kot farkından başlayarak mermer ile kaplanmış, geri kalan kısımda ise beyaz üzerine siyah ve gri lekeli taş kullanılmıştır.

Apsidte sunağın arkasında iki yanda üzeri örtülü iki niş bulunur. (Şekil 4.35) Fevkani alanın basamaklar düzeyinde üzeri ahşap kanatlar ile örtülmüş yuvarlak kemer formunda bir niş görülür. Aynı şekilde tasarlanmış iki niş güney duvarın batı ucunada yerleştirilmiştir.

Vaftiz mekânında çok sayıda betim bulunur. Surp Hagopun Kesik başı ayaklı bir kap içine yerleştirilmiş gözleri kapalı olarak tasvir edilmiştir. Kutsal ruhu temsil eden bir kuş gökyüzünden kesik başa doğru bir ışık yaymaktadır. Kesik başın üst iki köşesinde birer kerübün bulunur. Resmin altında kısaltmalar ile yazılmış Surp Hagop Yeğusağen kelimeleri okunur. Meryem ve Çocuk İsa betiminde Meryem ve İsa birbirine dönük olarak sıcak bir anne çocuk ilişkisi içinde tasvir edilmiştir. Klasik Meryem ve Çocuk İsa betimlerinden biraz daha farklı betimlenen tabloda sarı tonlar hakimdir. Güney duvarında bulunan bir başka betim ise Surp Kırikor Lusavoriçin ve

Kral Dırtadın betimidir. Büyük boyutlarda ele alınan tabloda Kral Dırtat dini kıyafetleri ile gösterilen Surp kırıkor Lusavoriçin önünde eğilmektedir.

Bu tablonun yanında açılan bir niş içine Meryem ve Çocuk İsa betimi yerleştirilmiştir. Bir taht Üzerine oturan Meryem ve kucağındaki İsa'nın başlarında ki taşlar ve Meryem'in eli metal ile kaplanmıştır. Betimi aydınlatmak için tavandan bir kandil asılıdır. Tablonun önünde bir haç ve litürjik eşyalar bulunur. İsa'nın Çarmıhtan İndirilişi büyük boyutlarda ele alınmış bir tabloda betimlenmiştir. Çarmıhtan indirilmiş İsa'nın cansız beyaz bedeni yere yatırılmıştır. Yanında Meryem, Maria Makdelena ve azizler bulunur. Karanlığa gömülmüş gökyüzünden aralanan bulutlar içinden süzülen bir ışık sahneyi aydınlatmaktadır. İsa'nın Göğe Yükselişi tablosunda mezardan yükselen İsa'nın üzerinde pelerin ve elinde ise kırmızı bir bayrak bulunur. Olay doğada geçmektedir. Tabloda yeşil tonları hakimdir. Kuzey duvarına baktığımızda Surp Vartan Mamigonyan'ın betimini görmekteyiz. Aziz asker kıyafetleri ile bir topluluk içinde bir elinde mızrağını tutarken bir eliyle de gökyüzündeki sarı haçı gösterirken betimlenmiştir. Tablo 1944 H.Telyan imzalıdır. Münecimlerin secdesi konulu betimde ise ortada samanlar arasında yatan Bebek İsa'nın sağında Meryem ve Yahya, solunda ise üç münecim kral yer alır. Gökyüzünde melekler olayı izlemektedir. Küçük boyutlarda ele alınan bir diğer tablo ise Meryem ve Çocuk İsa dır. Meryem kucağında elinde bir haç tutan Çocuk İsa ile bir dünya üzerinde durmaktadır. Altta İncil yazarların atribüleri aslan, öküz, kartal ve bir melek bulunur. Meryem'in ayakları altında bir yılan gül ve ay görülür. Resmin sağ alt köşesinde bulunan yazıda: “ăĤ»ñĕ ³Ūĕ ÷ăùñ³¹Çñ° ĩ»³éÝ ŪĕÇ ŪûñÝ ĬăöĕÇÝ Ūá»Éáí ÝáöÇñ»³ó ¶ ¶³Éý³»³Ý Ĭ»ĕ³ñ³óÇÝŁ ÆöĕĬÇöĩ³ñ ĕ´ Ê³ă ĩ³ñĀ 1 ŪáöÝĩ³ñ 19.5” (Bu küçük resim İsa Mesihin Aziz annesinin. Tamir ederek hediye eden K. Kalfayan Kayserili K. Kalfayan Üsküdar Surp Haç va. Jni 19.5) yazmaktadır. Meryem ve Çocuk İsa Konulu bir diğer betimde Meryemin kucağında yer alan Çocuk İsa elinde bir dünya tutmaktadır. Tabloda mavi ve kırmızı tonlar hakimdir. Resmin sol alt köşesinde bulunan yazıda: “°ö Ūáñá»³ó Ĭ ¶ ä ¶³Éý³»³Ý” (Yenilenmiş g K. B. Kalfayan) yazmaktadır. Mekânı enine bölen demir parmaklıklar üzerinde oval formlar ve ışınsal doğrular görülür.

4.8.3.2. Sunak

Doğuda ki apsidin üzerinde ana ekseninde bulunan sunak iki yönden basamaklar ile yükseltilerek zeminde kot farkı yaratılmıştır. (Şekil 4.36) Basamaklar düzeyinde gerektiğinde sunağı kapatmak için bir ray üzerinde perde asılıdır. Dikdörtgen beyaz sunak masasının ön cephesinde altın sarısı bir çelenk içine yerleştirilen haç motifinden ışınsal doğrular yayılır. Hafif dışa taşkın yan köşelerde ise üzüm salkımları ile yapraklar yerleştirilmiştir. Basamaklar ile hareketlendirilmiş masanın üzerinde, köşelerde çiçek kabaraları bulunur. Betimin asılı olduğu üst beyaz panoda iki yanda yuvarlak sütunların yumurta frizi ile yıldızlardan oluşan başlıkları çiçeklerden oluşan bir tak taşımaktadır. Alınlıkta takın içinde Hz İsanın çektiği çileleri ifade eden haç merdiven mızrak gibi betimler yer alır. Bu kompozisyon panoyu üç yönde çevreleyen ışınsal doğrular üzerinde bulunur. Sunakta asılı olan betim ise İsa'nın göğe yükselişidir. Ortada yer alan bir mezardan göğe yükselen İsa'nın elinde bir bayrak görülür.

4.8.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilmiş vaftiz kurnası oval ve derin formda beyaz mermerden yapılmıştır. Nişin iç yan cephelerinde birer küçük niş açılmıştır. Tavanı düz bırakılarak bir ışık yerleştirilmiştir.

İç ön cephede kurnaya yakın bir yerde küçük metalden kuş şeklinde bir musluk yerleştirilmiştir. Musluğun hemen üstünde mermere yan olarak işlenmiş kanatları açık boynu yere doğru kıvrılan kuşun ağzından ışık huzmeleri iner. Musluğun iki yanında bulutlar görülür. Nişin üst tarafında ise küçük boyutlarda ele alınmış bir tablo asılıdır. Tabloda vaftizci Yahya'nın nehir kıyısında insanları vatiz etmesini betimler. Kurnanın dış alt yüzeyi çanak formunda tasarlanmıştır. Çanağın üzeri tüylerle süslenmiştir. Hafif dışa taşkın yan alanların üstünde, büyük boyutlarda akantus yaprağı bulunur. (Şekil 4.37)

Nişin üstü, sarı metalden iki kanat ile kapatılmış ve kanatların üzerine tebşir sahnesi işlenmiştir. Sağ kanatta Meryem ve üst tarafta ona yaklaşan kuş figürü, sol kanatta ise bir Melek betimlenmiştir. Figürlerin üzerinde ise bulut kümeleri bulunur. Sahneyi

iki yanda yapraklar ve üzüm salkımları süsler. Kanatların üst çerçevesinde, iki yanda boruyu üfleyen iki meleğin ortasında bir üçgen formu yer alır. (Şekil 4.38)

Mermer cephenin iki yanında, kompozit başlıklı üzeri yivli plastırlar bulunur. Nişin üst alınlığında, bir çiçek kabarasının iki yanına gelişen çiçekler sıralanmış ve her iki taraftanda birer çiçek kabarıları ile sonlanmıştır. Testere dişli üst silmenin üzerindeki alınlıkta akantus yapraklarından oluşan bir demete, kordelalar ile bağlanmış yaprak bezeli şeritler yanlarda yer alan üzerinde yumurta formların bulunduğu kare haznelere uzanır.

4.9. Surp Hagop Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.9.1. Kilisenin Tarihi

Surp Hagop Kilisesi Kırımlı Aziz Sokak no 16, Altımermerde yer alır. Kilise 1858 yılında kilise ahşap olarak Patrik hagop zamanında yeniden inşa edildi. Kagir olarak inşası 1892 yılında Patrik Horen Aşıkyan dönemine rastlar. Banisi ise Kayserili sarraf Parseh İstanbulluyandır.

4.9.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır ve ana mekâna açıktır. (Şekil 4.39) Ana mekân ile vaftiz mekânı arasında demir parmaklıklar bulunur. Batıda yer alan bir kapı dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının yanında bulunan bir pencere ile aydınlanmaktadır. Tavan düz olarak tasarlanmıştır.

4.9.3. Bezeme

4.9.3.1. İç Mekân

Sunağın bulunduğu fevkani alan mermer, geriye kalan zeminde ise gri lekeli beyaz fon üzerine, bordo beyaz sekiz kollu çiçeklerin oluşturduğu panolar kullanılmıştır.

Vaftiz mekânında bir çok betim bulunur. (Şekil 4.40) Sunağın yanında duvarda İsa'nın Çarmaha Gerilişi konulu bir betim yer alır. Büyük boyutlarda ele alınan tabloda karanlık bir fon üzerinde yan olarak yerleştirilmiş çarmıhta ki İsa'nın

ayakları altında bayılan Meryem ve Maria Magdalena görülür. (Şekil 4.41) Güney duvarında bulunan nişin içinde Meryem ve Çocuk İsa betimi yer alır. Bir taht üzerine oturmuş Meryem ve Çocuk İsa'nın arasında sıcak bir anne çocuk ilişkisi görülür. Tahtın iki yanında dini kıyafetler içinde iki insan figürü bulunur. Resmin üstünde Kutsal ruhu ifade eden kuş figürü ile kerübinler yer alır. Kuzey duvarına baktığımızda Meryem dünyanın üzerinde durmaktadır. Göklerdeki Görkeminde saçları dağınık ve üzerinde koyu yeşil uçuşan bir pelerin bulunur. Ayaklarının altında başak demetleri ve çiçekler tutan küçük melekler yer alır. Hemen yanında yatakta yatan birinin üzerine çıkmış elinde bir kılıç tutan melek betimi bulunur. Yatağın ucunda bir başka melek olayı izlemektedir. Resmin sağ üst köşesinde başı haleli ve elinde bir haç tutan insan figürü görülür. Kuzeyde yer alan nişin içinde kalbinde bir hançer saplanan siyah pelerinli meryem betimi yer alır. Meryemin göğüs hizasında iki kerübin bulunur. Figür karanlık bir fona yerleştirilmiştir.

Fevkani alanın kuzey ve güney duvarlarında basamak düzeyinde duvara birer dikdörtgen niş açılmıştır. Mekânın sınırlarını oluşturan demir parmaklıklar üzerinde 'C' kıvrımlarının arasına yerleştirilen haç şeklinde ki sarı bitkisel formlar bulunur. Altlarında yer alan beyaz demir levhalarda ortada ışınsal doğrular üzerine yerleştirilen haç formları ile dört köşede kerübinler görülür. Düz olarak tasarlanmış tavanın yüzeyinde beyaz alçı ile yapılmış çiçek kabaraları görülür.

4.9.3.2. Sunak

Sunak, doğuda ana eksen üzerinde, duvara açılan yuvarlak kemerli bir nişe yerleştirilmiş, üzeri haç motifli bir sütunun taşıdığı sunak masası ile asılı bir betimden oluşur. Sunak masasını taşıyan sütun üç yönde duvar ile örülmüştür. Sunak önü iki yönde bulunan basamaklar ile yükseltilmiştir. Basamak düzeyinde gerektiğinde sunağı kapatmak için bir perde asılmıştır.

Sunakta İsa'nın Göğe yükselişi konulu tablo asılıdır. Büyük boyutlarda ele alınmış resmin ortasında bulunan mezardan göğe doğru yükselen İsa'nın elinde bir bayrak bulunur. Resmin alt iki yanında birer melek yer alır. Sunak masasında ayrıca küçük boyutlarda ele alınmış dikenli taç ile betimlenmiş Hz. İsa betimi görülür.

4.10.3. Bezeme

4.10.3.1. İç Mekân

Zemin mermer ile kaplıdır.İç mekânın duvarları belli bir yüksekliğe kadar mermer ile kaplanmıştır. (Şekil 4.44) Batı kapısının üstünde mermerden küçük bir haç yer alır. Aynı küçük haç formları ana mekâna açılan kemerin her iki iç yan duvarlarına yerleştirilmiştir.

4.10.3.2. Sunak

Doğu duvarında, ana eksen üzerinde bulunan sunak, yivli İki kare sütunun taşıdığı sunak masası ve üzerine yerleştirilen yuvarlak alınlıklı panodan oluşur. (Şekil 4.45) Alınlıkta yedi sarı yıldız ve merkezinde bir haç bulunur. Sunak masasını taşıyan kare kesitli sütunlar, üst üste oturmuş iki kare kaideye yerleştirilmiştir.

Vaftizci Yahya doğada yetişkin olarak tasvir edilmiştir. Sağ eliyle gök yüzünü gösterir ve yanında bir koyun bulunur. Sol elinde ise ucu haç şeklinde biten bir asa taşır. Hemen üstünde gerektiğinde betimi kapatmak için beyaz bir perde yer alır.

4.10.3.3. Vaftiz Haznesi:

Kuzey duvarına açılan bir niş içine vaftiz kurnası yerleştirilmiştir. Nişin ön cephesi ve kurnanın bulunduğu yer mermer ile kaplanmıştır. Kurna Oval ve sade bir kuruluşa sahiptir. İç yüzeyinde, dört yönde haç figürleri işlenmiştir. Yan cephelerde iki küçük niş yer alır. Bu nişlerin üstünde ön cephede görülen küçük kerübünler aynı şekilde tekrarlanmıştır. Nişin tavanı düz olarak bırakılmış ve aydınlanmayı sağlayan bir ışık yerleştirilmiştir.

Ön cephenin dört kenarında dört kerübin figürü boyanmıştır. (Şekil 4.46) Kerübinler de mavi sarı ve kırmızı renkler hakimdir. Yüzleri ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir. Oval bir bulut kümesi içine kutsal ruhu simgeleyen bir kuş figürü yerleştirilmiştir. (Şekil 4.47) Bulut kümesinin ardından ışın demetleri yayılır. Kuşun ağzından süzülen ışın demetleri altta yer alan ayaklı bir çanağa inmektedir.

Dış cephe bezemesiz, yalın bir tasarıma sahiptir. Kurnanın ovalliği dıştan belirginleştirilmiş bu nedenle alt yüzeyi kavisli bir şekil alarak cephede dalgalı bir

form yaratılmıştır. Mermer alınlığın üstünde duvara uygulanmış bir Stuko bezeme görülür. Bezeme altın varak ile yapılmıştır. Bitkisel motifler ve “C” kıvrımlarının arasında üzerinde yuvarlak bir nesnenin bulunduğu ayaklı bir çanak yer alır. Çiçeklerin bezenmiş bir gırlant her iki yöndeki süslemeleri birleştirir.

4.11. Surp Harutyun Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.11.1. Kilisenin Tarihi

Surp Harutyun Kilisesi Meşelik sokağı no 34, Taksim-Beyoğlu’nda yer alır. Kesin olmamakla beraber 1738 de ahşap olarak inşa edildiği düşünülmektedir. 1846 da bir onarım geçirdi. 1895 yılında Esayanlar’ın katkılarıyla çevresinde bulunan Erkek ve kız okulu, hastane ve kilise yeniden kagir olarak inşa edilerek Patrik Mateos İzmirliyan tarafından ibadete açıldı. Esayanlar’ın vasiyeti ile bu kilisede sadece düğün ve vaftiz törenleri yapılmaktadır.(Dabağyan,2005,179)

4.11.3.3. Vaftiz Haznesi

Kilise ana mekânının kuzey duvarında, apside yakın bir yerde duvarda oluşturulmuş bir niş içine vaftiz kurnası yerleştirilmiştir. (Şekil 4.48-49) Kurna uzunlamasına oval ve derin bir formdadır. (Şekil 4.50) Nişin İki yan cephesinde iki küçük niş bulunur ve tavanı düz olarak bırakılmıştır.

Ön cephe, birbirlerini tekrarlayan uzun zencerek motifleri ile dört yönde çevrelenir. (Şekil 4.51) Çerçevenin İçine büyük bir haç ve altında küçük bir nişe, kutsal ruhu ifade eden kanatları açık bir kuş figürü yerleştirilmiştir. Kuş metalden küçük yaprakların birleştirildiği bir zemin üzerine tüner. Nişin geri kalan kısmında yer alan dört yapraklı metalden yoncaların birleşmesiyle oluşan bezeme, bulutları ifade eder. Üç yönde küçük nişin kenar çizgilerini çevreleyen girift süsleme, üst merkezde bir çelenk ve uçuşan kumaş parçaları ile sonlanmaktadır. İki yan iç cephede iki küçük niş bulunur.

iç cephede yer alan zencerek motifi nişin dış yüzeyinde düşey dikdörtgen formu vurguluyarak dört yönden kendini tekrarlar. Dış çerçeve yarım yuvarlak formdaki alınlıkla taçlandırılmıştır. Alınlığın merkezinde ışınsal çizgilerin oluşturduğu halenin

içinde kutsal ruhu temsil eden sarı metalden yapılmış üç boyutlu bir kuş kabartması yer alır. İki yanında naturalist uslupta ele alınmış çiçek ve yapraklar bulunur

En alt kısımda yine zencereklerle çerçevelenmiş mermer yüzeyin merkezinde yatay olarak yerleştirilen baklava motifi zemini ikiye ayırır. İçte kalan düz zeminin üzerine bir haç, dışta kalan dört köşede ise üzüm yaprakları yerleştirilmiştir.

Nişi örten, üste doğru sürülerek açılan örtü renkli fiberplas ile kaplıdır. (Şekil 4.52) Mavi zemin üzerine tam merkezde kırmızı bir haç yer alır. Çerçevesi sarı metalden yapılmıştır. Çerçeve üstünde yer alan süslemeler arasında Haçın kollarının birleştiği dört yönde küçük melekler ve bu meleklerden çıkan üçer başak sapı, çerçevenin köşelerinde yer alan dörder yaprağın birleşip aralarına küçük meleklerin yerleştirilmesi ile oluşan figürler ve hareketli bitkisel motifler bulunur.

Vaftiz kurnasının üstünde İsa'nın vaftizini anlatan bir tablo bulunur. Nehir kenarında Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilen İsa göklerin arasından gelen kutsal ruh ile betimlenmiştir. Tabloyu iki taraftan da Kanatlı meleklerin tuttuğu üçlü şamdanlar eşlik eder.

4.12. Surp Hireşdagabedats Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.12.1. Kilisenin Tarihi

Surp Hireşdagabedats Kilisesi Kamış Sokak no 2, Balat'ta yer alır. Kilise aslında Aya Strati adıyla anılan bir Rum kilisesiydi. Cemaatsız kalan kilise 1627 de ibadet amacıyla Ermenilere verildi. 1628'te Divriğli Asdvadzadur Bolbolcıyan'ın maddi yardımlarıyla onarıldı ve Patrik Birinci Zakarya döneminde ibadete açıldı. 1628, 1692 ve 1729 yılları arasında çıkan yangınlarda kilise zarar gördü. 1730'da büyük bir onarım geçirdi. Ahşap kilise kagir olarak yeniden inşa edilmek üzere 1841'de yıkıldı. 1835'te tamamlanan kilisenin bodrumuna, kazı sırasında bulunan Azize Ardemos'un kemikleri defnedildi. Ayrıca rolüklerin üzerinde bir de ayazma yapılır.

4.12.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.53) Yapının ana kitlesi içindedir ve apsid ile aynı

Kubbenin yüzeyinde, merkezde bulunan kuş figüründen yayılan sarı ışınsal doğrular yer alır. Tonozdan kubbeye geçişte bulunan kemerin merkezinde sarı çelenk içinde bir haç motifi görülür.

Doğudaki apsidin üzerinde ana ekseninde bulunan sunak iki yönden basamaklar ile yükseltilerek zeminde kot farkı yaratılmıştır. Basamaklar düzeyinde gerektiğinde sunağı kapatmak için bir ray üzerinde perde asılıdır. Dikdörtgen sunak masasının ön cephesinin merkezinde, “C” ve bitkisel kıvrımlar ile çiçek kabaralarının arasında yerleştirilen çelengin içinde bir haç motifi bulunur. Masanın hafif dışa taşkın yan alanlara üzüm salkımları ve bitkisel motiflerin karışımı ile elde edilen kompozisyonlar yerleştirilmiştir. Masanın üzerinde iki yanda yukarıya doğru uzanan beyaz öğelerin üzeri yivler ve sarı bitkisel motiflerle süslenmiştir. Betimin asılı olduğu panonun iki tarafında üzerinde bitkisel motiflerin ve çiçek kabaralarının bulunduğu yivli sütunlar ve akantus yapraklı başlıklar bulunur. Başlıkların ortasında cephede bir çiçek kabarasından başlayarak iki yana doğru gelişen akantus yapraklarını andıran bitkisel süslemer yer alır. Panonun üst iç cephesinde çiçek kabaraları yerleştirilmiştir. Üst silmenin yumurta ve bitkisel frizlerinin ardından alınlıkta iki yandan tuturulmuş, çiçeklerle bezeli bir gırlantı görülür. Gırlantının üzerinde, merkezde yine sarı renkte ışınsal doğrular içine yerleştirilmiş çiçeklerle bezeli bir madalyon görülür. Madalyonun üstünde uçuşan kordelalar ve altında bulunan “C” kıvrımlarının yanlara doğru bitkisel motifler oluşturarak açıldığını görürüz.

65

4.12.3.3. Vaftiz Haznesi

Vaftiz mekânın kuzey duvarında, yan yana iki kurna bulunur. (Şekil 4.56) Birincisi büyük boyutlarda duvara açılmış yuvarlak kemerli bir niş içine yerleştirilmiştir. Niş belli bir seviyeden itibaren siyah damarlı gri mermer ile kaplanmıştır. Oval ve derin olarak tasarlanmış kurnanın mermer iç yüzeyinin dört yönünde küçük haçlar işlenmiştir. Kurna hafif bombeli sarı metalden oval formu bir kapak ile örtülür. İç ön cephede duvara monte edilmiş mermer bir levha üzerinde alçak kabartma olarak İsa'nın vaftiz sahnesi işlenmiştir. Derede vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilen İsa'nın yanında melekler yer alır ve üstte ona doğru yaklaşan bir kuş figürü görülür. Betimin en üstünde ise, bulutlar içinde tanrı bir insan silüetinde verilmiştir. Sahnenin üst merkezinde bir çiçek kabarsı bulunan istiridye nişi, iki yanına ise vazolar içinde çiçek betimleri işlenmiştir. Sade bezemesiz tasarlanmış nişin alt iki köşesinde kısa silindirik formu ucu top şeklinde biten süsleme öğeleri görülür.

İkinci vaftiz kurnası duvara açılmış dikdörtgen bir niş içine yerleştirilmiştir. Kurna siyah damarlı gri mermerden dikdörtgen formda tasarlanmıştır. Mermer iç yüzeyin dört yönünde birer haç motifi görülür. İç ön cephede duvara monte edilmiş dikdörtgen mermer levhada Çarmıhta İsa betimi işlenmiştir. (Şekil 4.57) Betimin alt kısmında mimari formlar görülür. Sahnenin üstünde, merkezinde bir çiçek kabarsı olan istiridye nişi bulunur. İki yanında ise içinde çiçekler ve bitkilerin yer aldığı vazolar alt alta dizilmiştir. Nişin mermerden oluşan dış çerçevesinin iki yanında sütunlar ve başlıklarının üzerinde birer küçük kerübinler yer alır. Alınlığın iki yanında merkezde görülen tacı tutan iki melek figürü bulunur. Meleklerin arkasında bir tarafta ay bir tarafta güneş figürleri yer alır.

4.13. Surp Hırıpsimyanz Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.13.1. Kilisenin Tarihi

Surp Hırıpsimyanz Kilisesi Çayırbaşı sokağı no 52, Büyükdere'de yer alır. Kevork ve Garabet Karakehya tarafından 1848 de ahşap olarak inşa edildi. 1886 yılında kagir olarak yeniden inşa edilmiştir. 1893 te üst örtü ve sütunları onarım gördü. 1894 depremi ile meydana gelen hasarları Abraham paşa Yeramyanyan tarafından onartıldı.

1927 de an kulesi inşa edildi. Yapı 1933, 1960, 1968 yıllarında onarım gördü. (Tuğlacı, 1991, 151)

4.13.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.58)Yapının ana kitlesi içinde ve apsid duvarıyla aynı hizadadır. Güney duvarında yer alan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Güney duvarın doğusunda bulunan ikinci bir kapı ana apsidin arkasına açılır. Batıda bulunan başka bir kapı ise dış mekâna açılmaktadır. Kapının üstünde ahşaptan saçaklığa benzer işlevsiz bir süsleme ögesi görülür. İç mekân kuzey duvarın batı ucunda bulunan bir pencere ile aydınlanmaktadır. Mekânın tavanı düz olarak tasarlanmıştır.

4.13.3. Bezeme

4.13.3.1. İç Mekân

Zemin mermerle kaplanmıştır.

Mekânın duvar yüzeylerinde bezeme görülmez. Tavana geçişte kalın beyaz bir şerit yer alır. Sunağın üst kısmında, bu alanda sarı küçük bir haç figürü görülür. (Şekil 4.59) Günye duvarın doğusunda duvara zeminden başlayan yuvarlak kemer formunda bir niş açılmıştır

4.13.3.2. Sunak

Sunak doğu duvarında, ana eksen üzerinde bulunur. Duvara açılan basık kemer formundaki niş bel hizasına yakın bir yerde genişler. İçinde, yuvarlak bir sütun ile taşınan sunak masası ve Azize Hırıpsime'nin betimi bulunur. Nişin tavanından resmi aydınlatmak için küçük bir kandil ve spot yerleştirilmiştir.

Tablo Karanlık bir görünüme sahiptir. Resimde detaylar görünmez. Azize Hırıpsime başında sarı metalden bir hale ile resmin büyük bir bölümünü kaplamaktadır.

4.13.3.3. Vaftiz Haznesi

Kurna kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilmiştir. (Şekil 4.60) Vaftiz kurnası fazla derin olmayan oval bir forma sahiptir. İç yüzeyin dört yönünde ve ortasında birer haç motifi işlenmiştir. Nişin yan cephelerinde birer küçük niş açılmıştır. Tavanı düz bırakılmış ve aydınlatmayı sağlayan bir ışık yerleştirilmiştir.

Mermerden tasarlanmış iç yüzeyin ön cephesinde İnce ve dar zencerek motifi ile bir çerçeve oluşturulmuştur. (Şekil 4.61) Çerçevenin içine büyük bir haç ve haçın altına bir kabara yerleştirilmiştir.

Dıştan niş tahta düz bir çerçeve içine alınmıştır. Üst çerçevenin üzerinden biraz mesafe bırakılarak duvara ahşaptan, uzun, silmeli ve iki yanda yivli konsolların taşıdığı saçaklığı andıran işlevsiz bir süsleme ögesi yerleştirilmiştir.

4.14. Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.14.1. Kilisenin Tarihi

Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi Saray İçi Sokak no 7, Gedikpaşa'da yer alır. Kilise ilk olarak ahşap olarak 1827 yılında inşa edildi. 1849 da geçirdiği bir yangından dolayı yeniden inşa edilerek, 1876 yılında yapı temelden yenilendi. İnşaat faaliyeti sultan Abdülaziz'in 13 Haziran 1871 deki fermanı ile yapıldı. 1895 yılında Patrik Mateos İzmirliyan zamanında onarım gördü. 1950-1951 yıllarında onarıldı. Geçirdiği bir yangın nedeniyle 1975'te kısmen 1986 yılında ise tamamen onarıldı. 1986 onarımı ile Patrik Şnork Kalustyan tarafından ibadete açıldı..

4.14.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede yer alan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlı ve ana mekâna açıktır. (Şekil 4.62) Yapının ana kütlesi içinde ve apsid duvarıyla aynı hizadadır. Güneyde, ana apsidin yanında yer alan hazine odasına geçiş sağlayan ahşap kanatlı bir kapı bulunur. Batıda yer alan ikinci bir kapı dış mekâna açılır. İç mekân batı kapısının iki yanında bulunan pencereler ile aydınlanmaktadır. Mekânın tavanı düz olarak tasarlanmıştır.

4.14.3.Bezeme

4.14.3.1. İç Mekân

Zemin İki boyutlu sekiz kollu yıldızlardan oluşan taş panolar ile kaplanmıştır.

Mekânın batı kapısı ve iki yanındaki pencereler yuvarlak kemerli nişler içine yerleştirilmiştir. (Şekil 4.63) Biri sunağın, biride vaftiz kurnasının üzerinde toplam iki kanatlı melek kabartması, yalın tasarlanmış duvarları süsler. Kuzey duvarında bulunan vaftiz kurnasının iki yanında yerden başlayarak büyük boyutlarda dikdörtgen nişler açılmış ve üzerleri geometrik bölümlere ayrılmış ahşap kanatlarla örtülmüştür. Batıda bulunan iki pencerenin cam yüzeyinde boya ile boyanmış betimler görülür. Sol pencerede dini kıyafetler içinde elinde bir kitap tutan Bir din adamı tasvir edilmiştir. Betimin altında: “ê. Ø. Êàð°Ü²òÆ” yazmaktadır. Sağ tarafta yer alan pencerede ise yine beyaz dini kıyafetler içinde ve elinde kapalı olarak tuttuğu kitabıyla bir başka din adamı betimlenmiştir. Betimin hemen altında: “ê. °. ÎàÔ´²òÆ” yazmaktadır.

4.14.3.2 Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde, duvara açılan basık kemerli bir nişe yerleştirilmiş, mermer tabla ile Krikor Lusavoriç’in asılı betimden oluşur. Mermer masanın altında bulunan duvarın merkezinde bir çelenk içine yerleştirilmiş haç tutan koyun figürü yumurta frizinden oluşan bir çerçeve içine alınmıştır. Sunak önü iki yönden basamaklarla yükseltilerek kot farkı yaratılmıştır.

Büyük boyutlarda ele alınmış tablo Krikor Lusavoriç’i betimlemektedir. Lusavoriç doğa içinde tasvir edilmiş ve sağ üst köşede bulutlardan yayılan bir ışık tarafından aydınlatılmaktadır. Üzerinde dini kıyafetler ve elinde de bir asa bulunur.

4.14.3.3. Vaftiz Haznesi

Gri damarlı beyaz mermerden tasarlanmış vaftiz kurnası kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilmiştir. Kurna, derin ve oval bir forma sahiptir. Kurnanın iç yüzeyinde dört yönde birer haç işlenmiştir. Nişin iç iki yan cephesinde küçük nişler açılmış ve tavanı düz olarak bırakılarak bir ışık yerleştirilmiştir. Nişin iç yüzeyinin

4.15. Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.15.1. Kilisenin Tarihi

Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi Narlıkapı caddesi no 150, Narlıkapı’da yer alır. Kilise 1749 ile 1751 yılları arasında inşa edildi ve bodrum katı tımarhane olarak kullanıldı. 1807 yılında kilise yarı kagir yarı ahşap yapılarak yeniden inşa edildi ve 1835’te onarım geçirdi. 1964 yılında Mimar Yetvart Şahbaz tarafından onarıldı..

4.15.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır ve ana mekâna açıktır. (Şekil 4.67) Yapının ana kütlesi içinde ve apsid duvarı ile aynı seviyededir. Güneyde, apsidin yanında bulunan mekâna açılan bir kapı yer alır. Batıda bulunan bir başka kapı dış mekâna açılır. İç mekân batı kapısının üstünde yer alan bir yuvarlak pencere ile iki yanında bulunan birer pencerenin yanı sıra sunağın üstünde bulunan yuvarlak bir pencere ile aydınlanmaktadır. Mekân Beşik tonoz ile örtülüdür.

4.15.3. Bezeme

4.15.3.1. İç Mekân

Yükseltilmiş sunak önü mermer, geri kalan zemin ise taş panolar ile kaplanmıştır. Panolar sarı zemin üzerine, merkezde bulunan sekiz kollu yıldızlardan çıkan bej renkli şeritlerin bulunduğu, siyah sekizgenlerden oluşur.

Batıda alt kısımda yer alan pencere ve kapılar yuvarlak kemerli nişler içine yerleştirilmiştir. Doğuda ve batıda bulunan yuvarlak pencereler mavi kırmızı ve beyaz camlar kullanılarak dört kollu yoncalar oluşturulmuştur.

Sunağın sağında yer alana yuvarlak niş içine Vaftizci Yahya’nın betimi yerleştirilmiştir. (Şekil 4.68) Yahya doğada, genç olarak tasvir edilmiştir. Bir eliyle gökyüzünü gösterirken bir eliyle de sonu haç olarak sonlanan asasını tutmaktadır. Sunağın solunda ise Azize Hırripsime’nin betimi yer alır. Azize resmin merkezinde sol eliyle sağ tarafta tuttuğu haçı göstermektedir. Ayakları altında bir kral başı ve mızrak bulunur. Gök yüzünden inen kutsal ruhu tasvir eden kuş figürü, azizenin

üzerine ışık saçarken küçük bir melek azizenin başına bir taç takmaktadır. Olay doğada geçmekte ve arka planda mimari formlar görünmektedir. Resmin arka planında Azize'ye yapılan işkenceleri anlatan küçük sahneler yer alır. Tabloda mavi ve kırmızı tonlar hakimdir. Yine doğu duvarında küçük boyutlarda ele alınmış beyaz fon üzerine İsa'nın portresi görülür. Bir başka betim ise kesik başlı aziz resmidir. Gökyüzünden gelen ışık kesik başı aydınlatmakta. Gökyüzünde ise iki kerübün görülmektedir. Betim 1859 imzalıdır.

Tonozun üzerinde bulunan sarı renkli baklava dilimleri dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Duvarda, tonozla geçişte küçük sarı haç figürleri sıralanmıştır. Haçları birbirine sarı çizgiler birleştirir. Bu süslemenin üzerinde, büyük boyutlarda ele alınmış kasetlerin içine daire formunda figürler yerleştirilmiştir. Daireler içinde nokta, sekiz ve dört kollu çiçekler bulunur.

4.15.3.2. Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde, duvara açılan yuvarlak kemerli bir nişe yerleştirilmiş, bir sütunun taşıdığı sunak masası ve asılı olan bir betimden oluşur. Masayı taşıyan sütunun üzeri kapatılmıştır, dıştan görülmemektedir. Sunağın bulunduğu alan alçak bir basamak ile yükseltilmiştir. Basamak düzeyinde haç motifleri ile süslenmiş kornişe asılı bir perde bulunur.

Sunak duvarında Mnzmını Vartabetin betimi asılıdır. Doğada dini kıyafetler içinde ve elinde asası ile betimlenen vartabet uzaktan elinde bir nesne ile gelen meleğe bakmaktadır.

4.15.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen vaftiz kurnası gri damarlı beyaz mermerden derin ve dikdörtgene yakın oval formda tasarlanmıştır. (Şekil 4.69) İç yüzeyin dört yönünde haç motifleri görülür. Nişin iç iki yan cephesinde birer niş açılmış ve tavanı düz olarak bırakılmıştır..

İç ön cephede mermer yüzeye alçak kabartma olarak İsa'nın vaftiz işlenmiştir. (Şekil 4.70) Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilen İsa'nın üzerine, bulutlar arasından bir kuş figürü yaklaşır. Kerübünler ve insan silüetindeki Tanrı bulutların içine yerleştirilmiştir. Sahnenin altında bulunan yazıda: “²Ūê ūđ İ²ŪŋŪ⁰đđ²đ²đ²¼²Ū

ØÍðîàôÂ¾¼Ü Æ ÂàÔàôÂÆÜ Ø°Ô²ò Ø°ðèò” (Bu gün yapıldı vaftiz havuzu bizim günahlarımızın af olması için..) yazmaktadır.

Nişin dışında, kurnanın altında yer alan mermer yüzeyde yaprakların bulunduğu iki dal ortada bir fiyonk ile birleşir. (Şekil 4.71) Kurnanın dış yüzeyinde, iki yanda bulunan kabaların ortasında bir yazıt yer alır. Yazıtta: “Î²Ü¶Üòò²ò ²ò²¼²Üê ²Üê ØÍðîàôÂ¾¼Ü ²ð,ò²Ø’ òò Î²ØúØ ²ð°ÜÆ²²Î Ø¾ðÍððÆàê ¶. Æ²Æ°Ø°ÖÆ²ÜÆ (Æ²Æ¾Ø¾ÖÆ) Æ îðØ²ÜÜ .²è²êÜÆò ÜÜæØ²Ü ÆÆðàÚ àð°Æ 14 Ú²Øè²ÜÜ ,°Î°Ø’ðÆ 1934” (Yapıldı bu vaftiz havuzu isteğiyle hayırsever İşlemeciyanın kendi ölülerinin kırkının izafeten 1934 aralık ayın 14) denmektedir. Nişin yan alanları yivlerle zenginleştirilmiştir. İki yanda yivlerin ortasında birer haç figürü ve üst köşelerde birer kerübin bulunur. Üçgen alınlığın merkezinde ılınsal doğrular içine tanrıyı ifade eden “E” harfi yerleştirilmiştir.

4.16. Surp Isdepanos Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.16.1. Kilisenin Tarihi

Surp Isdepanos Kilisesi İnci Çiçeği Sokağı no 4, Yeşilköy’de yer alır. Kilise 1826 yılında Amira Simon Dadyan tarafından inşa edildi. Simon Dadyan 1843 yılında kiliseyi kagir olarak inşa ettirdi ve yapı 1845 yılında ibadete açıldı (Dabağyan,2005,149)

4.16.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.72) Apsidin yan alanı vaftiz mekânına eklenmiştir. Burada yer alan basamaklar ile ana apside açılan bir kapıya çıkılır. Vaftiz mekânının güney duvarın batısında bulunan ikinci bir kapı ana mekâna geçiş sağlar. Batıda yer alan bir başka kapı dış mekâna açılır. İç mekân batıda ve doğuda bulunan oval üst pencerelerin yanı sıra kuzey duvarında yer alan iki pencere ile aydınlanır. Mekân beşik Tonoz ile örtülüdür.

4.16.3.Bezeme

4.16.3.1. İç Mekân

Zemin taş ile kaplanmıştır. Kenarlarda iki sıra siyah çizgi arasına çapraz yerleştirilmiş kareler, ortada ise yan yana çapraz siyah ve beyaz kareler den oluşan taş panolar kullanılmıştır.

Taş tuğla almaşık örgülü duvarlarda bezeme görülmez. Pencere, niş ve kapı alınlıkları tuğla ile örülerek formlar daha da belirginleştirilmiştir. Pencere ve kapı yüzeyleri geometriksel bölümlere ayrılmış yer yer renkli cam kullanılmıştır.

4.16.3.2. Sunak

Sunak, doğuda ana eksen üzerinde duvara açılan yuvarlak kemerli bir nişe yerleştirilmiş, sunak masası ile asılı bir betimden oluşur. (Şekil 4.73) Nişin alınlığı kırmızı tuğla ile örülmüştür. Sunak yalın ve bezemesizdir. Betimi aydınlatmak için tavandan bir kandil asılıdır. Sunak masasının üzerinde mumlar ve çiçekler görülür.

Büyük boyutlarda tasarlanmış tablonun tam ortasında Aziz İstapan diz çökmüş elleri iki yana açık betimlenmiştir. Sağında yer alan meleğin bir elinde buğurdan ve ayakları altında bir taç bulunur. Küçük kanatlı bir melek Aziz'in başına taç takarken üstte, bulutların arasından Tanrı ve İsa onları izlemektedir. Sahneye gökyüzünde melekler eşlik eder. Olay doğada geçmektedir. Yeşil ve kırmızı tonlar kullanılmıştır. Tablonun en altında sağ köşede bir yazı yer alır. “ÚÇß³İĴ ā³İĴñÁë ³Ūë ëñ ëĴµ³ÝÝáëÇ ëñ ³İ³İÇÝ »İ»Ö»óáŪ Ýİ³ñ³ ùÁñÇā Ū»ō·áÝ ¼ñİ³Ý»³Ý Çù³Ō³ùĴ ÝáŪ³ñİ³ ÇŪÇß³İĴ µ³½ŪĴñ³Ē³ ÍÝáŌ³ó »ōñáo »ōë ĩñ Éáōë³íáñ»éóĴ ½ÑáuÇë Ñ³Ý·áōóĴóáo ·ÁñİĴó³İ ā³İĴñë éÁĴĴ ÷Ĵİñİ³ñ .. Ĵ ÇÝ £ Áñáo ÁÝİĴñáoÃÇÝ áñ ÇĴŌĴÝ ā³İ×³é ßÇÝáoÃĴÝ »ōë Áëİ ĩ³ñÇ Ýá³ëíáŌ µ³ñĴñ³ñ ³½·³ŪÝáo ÝÝáó»Éáo. ½á·ÇëÝ ÇÉáōë. »ñ»ë³ó. Çōñ Ñ³Ý·áōëóĴ. Ç³ñ”

4.16.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılmış bir niş içine yerleştirilmiş oval vaftiz kurnası siyah damarlı beyaz mermerden yapılmıştır. (Şekil 4.74) İç yüzeyin dört yönünde birer haç motifi

görülür. Nişin iç sağ yan cephesinde küçük bir niş açılmış ve tavanı düz bırakılarak bir ışık yerleştirilmiştir.

İç ön yüzeyde bulutlar içinde yan olarak yerleştirilmiş kuş figürünün başı kıvrılarak alta doğru eyilir. (Şekil 4.75) Ağzından süzülen ışık huzmeleri, altta yer alan vaftiz kurnasını tasvir eden hazneye akmaktadır. Bulutların içinde, üst tarafta iki kerübün görülür. Bulutlar, kuşun vucudu ve yüzü detaylı bir şekilde mermere yüksek kabartma olarak işlenmiştir.

Nişin dış yüzeyi mermer ile kaplıdır. (Şekil 4.76) Kurnanın altında bulunan mermer yüzeyin hafif dışa taşkın yan cepheleri, akantus yapraklı konsollar olarak tasarlanmıştır. Dış yan cepheleri ise boş bırakılmayarak bezemelerle süslenmiştir. Konsolların üstünde birer çiçek kabarası görülür. Orta alanda üzeri çiçeklerle bezeli bir gırlant, iki yandan çiçek ve yaprak motifleri ile tutturulmuştur. Gırlantın içinde, merkezde oval bir çiçek kabarası bulunur. Nişin dış iki yanında bezemesiz düz silmeli başlıklar ile sathi plastırlar bulunur. Alınlıkta bitkisel kıvrımlar ile çiçek kabalarının arasına yerleştirilmiş, çiçeklerle bezeli bir çelenk içinde bir haç motifi görülür. Çelengin altında uçuşan farbelalar bulunur.

Vaftiz kurnası iki ahşap kanat ile kapatılmıştır. Kanatların yüzeyleri dikdörtgen bölümlere ayrılmış yuvarlak alınlığı ise dört bölüme ayrılarak renkli camlar ile örtülmüştür. Alınlığın alt çerçevesinde metal üzerine bir yazı görülür: “Đ²Đ²İØ ÚàÚê ê³⁄đ °đ ØİđîàôÂôôÜ ØİđîÆÈ°đ ²đ,²đ²Ü²È êđ’ÆÈ Æ Ø°Ô²ò ²¹⁄⁴²¹ÆÈ Æ,ôô²ò °đ İ²ê²Ú°È ²êîàÆîàÚ” (İTİKAT, İMAN, SEVGİ VE VAFTİZ. VAFTİZ OLMAK VE KUTSANMAK GÜNAHLARDAN AF OLMAK KÖTÜ RUHLARDAN KURTULMAK VE SECDE ETMEK ALLAHA.) Üst çerçevesinde ise metalden, ışınsal huzmeler üzerinde baş aşağı dikey bir şekilde yerleştirilen kuş figürünü altta bulutlar sarmalar.

4.17. Surp Kevork Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.17.1. Kilisenin Tarihi

Surp Kevork Kilisesi Marmara caddesi. no 79, Samatya’da yer alır. Bizans İmparatoru Romanos Üçüncü Arkirios tarafından 1031’de Meryem Ana’ya itafen Aya Peribleptos adı ile inşa edildi ve Haçlılar zamanında zarar görünce Michael On yedinci Paleologos tarafından onararak ibadete açıldı. (Dabağyan, 2005, 130) Osmanlı döneminde Fatih Sultan Mehmet tarafından 1461 yılında Kilise Ermenilere verildi ve 180 yıl boyunca Ermeni Patrikliği Kilisesi olarak kullanıldı. Çok fazla yangın geçiren yapı 1660 ve 1782 yangılarından büyük boyutlarda zarar gördü. 1841 yılında çıkan yangında Patrikhane binası ile kilise yandı ve 1843’te kilise onarıldı. Patrik Boğos döneminde (1863- 1869) yeni bir kilise inşa edildi. Kilise 1887 yılında yanındaki okulla birlikte kagir olarak yeniden inşa edildi. Yapı 1915 ile 1918 yılları arasında askeri karargah olarak tahsis edildi. (Dabağyan, 2005, 132) Kilise 1963 ile 1993 yılları arasında onarıldı.

4.17.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.77) Güneyde ana apside geçiş sağlayan bir kapı bulunur. Güney batıda bulunan ikinci bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Batıda yer alan başka bir kapı dış mekân açılır. İç mekân batı kapısının iki yanında bulunan pencerelerin yanı sıra kuzeyde bulunan bir pencere ile aydınlanmaktadır. Mekân çapraz tonoz ile örtülüdür.

4.17.3. Bezeme

4.17.3.1. İç Mekân

Yükseltilmiş sunak önü mermer, geri kalan zemin ise taş panolar ile kaplanmıştır. Zeminde sarı üzerine beyaz noktalı alanlar yeşil renkli kareler içine alınmış, karelerin birleşmesiyle aralarda beyaz alanlar oluşmuştur.

Duvarlar bezemeden uzak yalın tasarlanmıştır. Vaftiz nişinin karşısında yer alan dolabın ahşap kapıları geometriksel bölümlere ayrılmıştır. Güney batıda açılan ahşap yalın tasarlanmış kapının üst alınlığında camdan tasarlanmış bir haç motifi görülür.

4.17.3.2. Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde bulunur. (Şekil 4.78) Sunak önü iki yönde basamaklarla yükseltilerek kot farkı yaratılmıştır. Beyaz boyalı bezemesiz sunak masasının üstü basamaklar ile hareketlendirilmiştir. Masanın üstünde iki yanda yerleştirilen sarı renkli ahşap üzerine bitkisel motiflerin yer aldığı süsleme öğelerinin merkezinde büyük birer melek figürü görülür.

Büyük boyutlarda ele alınan tabloda Aziz Kevork doğada betimlenmiştir. Sol yanında haç, incil ve kalkan, sağ yanında yerde ise kılıç ve mifer yer alır. Sol eliyle açık olarak tasvir edilen kitabı gösterirken sağ eliyle de boynunda asılı haçı tutar. Aynı zamanda bulutların arasından yayılan ışığa doğru bakmaktadır.

4.17.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen siyah damarlı beyaz meremrden yapılmış vaftiz kurnası, oval ve derin formdadır. (Şekil 4.79) Kurnanın içinde tam merkezde, mermere kazınmış bir haç formu dikkati çeker. Nişin iç yan cephelerinde yer alan küçük nişlerin üzerinde haç motifi kazınmış kahverengi mermer kabartılar görülür. Nişin tavanı düz olarak bırakılmış ve içine bir ışık yerleştirilmiştir..

Nişin iç ön cephesinin merkezinde bakırdan yapılmış İsa'nın Vaftiz sahnesi yer alır. (Şekil 4.80) İsa nehirde vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilirken İsa'nın yanında elinde bir kumaş parçası ile bekleyen bir melek görülür.

Dış yüzey sade tasarlanmıştır. Nişin alt kısmına bir sıra birbirine bağlı palmetlerin oluşturduğu bir frizin ardından mukarnaslı bir şerit yerleştirilmiştir. Üst yüzeyde ise Ermenice harflerle: “Ծօ՞րի Սաւու զօ՞ր Ծիծառն Եւր” (İtikat, İman, sevgi ve vaftiz) yazmaktadır. Nişi kapatan ahşap kanatların üzerinde bezeme görülmez. Kanatların hemen üstünde, alınlıkta “C” kıvrımlarının ortasında bulunan bir madalyon ahşaba oyulmuştur. Vaftiz kurnasının alt formu dış yüzeye yansıtılmıştır..

4.18. Surp Kırıkor Lusavoriç Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.18.1. Kilisenin Tarihi

Surp Kırıkor Lusavoriç Kilisesi Çarşı Caddesi no 49, Kuzguncuk'da bulunur. Kilise 1835 yılında Hassa Mimarı Kayserili Hovannes Amira Serveryan tarafından yarı kagir olarak inşa edildi. Kilise 1861 yılında Bedros Ağa Şalcıyan tarafından yeniden kagir olark inşa edildi.

4.18.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.81) Yapının ana kütlesi içindedir. Vaftiz mekânın güney duvarının doğusunda, apsid ile ilişkisi olan hazine odasına geçilir. Güney duvarın batısında bulunan başka bir kapı, kilise ana mekânına geçiş sağlar. Batıda yer alan üçüncü bir kapı dış mekâna açılmaktadır. İç mekân kuzeyde yer alan bir pencere ile aydınlanır. Sunağın bulunduğu yükseltilmiş alan yarım kubbe, ana mekân ise beşik tonoz ile örtülüdür. Yarım kubbe ve tonozun yüzeyi geometrik bölümlere ayrılmıştır.

4.18.3. Bezeme

4.18.3.1. İç Mekân

Mekân giri zemin üzerine pembe kiremit ve siyah renkli lekelerden oluşan taş ile kaplanmıştır. Sunağın yer aldığı yükseltilmiş alan mermer ile döşenmiştir.

Duvar yüzeyleri sade tasarlanmıştır. (Şekil 4.82) Batı yönünde yer alan kapının solunda büyük boyutlarda sarı renkli bir haç bulunur. Güney duvarında yer alan nişin ve kapının ortasında duvara asılı, elinde bir kuzu ve yeşilliği tutan bir Azizenin betimi bulunur. Koyu bir fon üzerine betimlenmiş figürlerde mavi renk hakimdir.

Vaftiz kurnasının tam karşısında duvara açılmış olan nişin içi bir mermer lefha ile ikiye ayrılmıştır.(Şekil 4.83) Üst kısımda, Meryem ve çocuk İsa betimi yer alır. (Şekil 4.84) Bu betimde Meryem bir tahta oturmuş ve kucağında çocuk İsa betimlenmiştir. Bulutların arasından inen iki melek Meryem'e taç takmaktadır. İki

sütun arasında yer alan tahtın arkasından yeşil bir kumaş görülür. Kırmızı yeşil ve mavi renklerin kullanımı ağırlıktadır. Hemen önünde iki tane mumluk yer alır. Alt bölümde Kenarları altın renginden büyük beyaz bir haç yapılmıştır.

Mermer nişin altında kalan yüzey dikdörtgen bölümlere ayrılmış ve süslenmemiştir. Üst alınlık ise mermer üzerine yontularak “C” ve yaprak kıvrımları içine bir madalyon yerleştirilmiştir.

4.18.3.2. Sunak

Doğuda ana eksen üzerinde bulunan sunak, basık kemer içine yerleştirilmiş müneccimlerin secdesi betimi ile biraz daha uzağında üzerinde haç figürü bulunan kare kesitli bir sütunun taşıdığı sunak masasından meydana gelir. Sunak önü iki yönden basamaklar ile yükseltilmiş ve basamaklar düzeyinde bir perde asılmıştır.

Müneccimlerin secdesi konulu betimde üç müneccimin hediyelerini İsa’ya sunarken tasvir edilmiştir. Bu sahneye geride Meryem’in yanında duran Yahya eşlik eder. Bir mekân içinde tasvir edilen kompozisyonda sahne, sarmal burguların oluşturduğu bir çerçeve içine alınmıştır. Kompozisyonda gri ve sarı renkler hakimdir.

4.18.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilmiştir. (Şekil 4.85) İç yan cephesinde yuvarlak kemer formunda küçük bir niş yer alır. Geniş ve derin tasarlanmış oval vaftiz kurnasının içinde dört yönde ve merkezde birer haç motifi yer alır. Üst kısım düz bırakılmış ve aydınlanmayı sağlamak üzere bir ışık yerleştirilmiştir. İçi bezemeden uzak yalın tasarlanmıştır.

Nişin dış üst iki köşesinde, akantus yapraklarını birleştiren, küçük üçgenlerin hemen üstünde bir kaz ayağı motifinin ve en üstte iyon kıvrımlarının akantus yaprağı ile birleştiği kompozit sütun başlıkları bulunur. Böylece yan alanlar bir sütun görünümü kazanmıştır. Nişin en üstünde ajur tekniği ile mermere işlenerek kıvrımlı bir süsleme elde edilmiştir. Bu süslemenin hemen altında bulutların içinde bir üçgen üzerinde Ermenice “E” harfine benzer bir form yer alır. Kurnanın altında yer alan yüzey ise bezemelerle hareketlendirilmiştir. Kurnanın formu bir kavis ile dıştan belirginleştirilmiştir. Üzeri ise yapraklar ile süslüdür. Hemen altında dikdörtgen bir alan yaratılarak üzerine çiçeklerle kaplı ve iki yandan farbelalarla bağlanmış fiyonklu

bir gırlant yer alır. Tam ortasında bir yaprak figürü yerleştirilmiştir. Niş geometrik formlara ayrılmış bezemesiz iki ahşap kanat ile örtülmüştür.

4.19. Surp Kırikor Lusavoriç Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.19.1. Kilisenin Tarihi

Surp Kırikor Lusavoriç Kilisesi Kemeraltı Sakızcılar sokağı no 3, Karaköy’de yer alır. İlk kilise Cenovalılar’dan alınan bir arsa üzerine kuruldu. 1360 ve 1361 yılları arasında kayıtlara Surp Sarkis adıyla geçen kilise, 1431 yılında temelden inşa edilerek Surp Krikor Lusavoriç adıyla ibadete açıldı. (Dabağyan, 2005, 170). 1731 yılında çıkan bir yangınla kilise harap oldu ve 1732 yılında Hassa Mimarı Sarkis Kalfa tarafından yeniden inşa edildi. 1771’de ki yangınla kilise yeniden harap oldu ve 1799 yılında Baş Mimar Minas kalfa tarafından inşa edildi. Kilise 1834 ve 1836 yılları arasında onarım geçirdi. 1888 yılında yapılan onarımda yakınında bulunan şapeller kilise ile birleştirildi. (Dabağyan, 2005, 172) 1958 yılında İstimlak nedeniyle kilise yıkılarak geriye kalan alanda yeni bir kilise yapıldı. 1962 yılında Mimar Bedros Zobyany’nın çizimleri ve İsteypan Seğposyan’ın kalfalığında başlanan yeni kilise 1966 yılında bitirilerek ibadete açıldı. Yapı 1985 yılında bir onarım geçirdi.

4.19.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinin kuzeyinde kademeli olarak genişleyen yamuk dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.86) Yapının ana kütle-i içindedir. Güneyde ana apsidin arkasına geçiş sağlayan bir kapı yer alır. (Şekil 4.87) Doğu duvarın güney ucunda üstü kapaklarla kapatılmış bir pencere bulunur. Batıda bulunan bir kapı ile kilise ana mekânına geçilir. Vaftiz mekanının tavanı düz olarak tasarlanmıştır.

4.19.3. Bezeme

4.19.3.1. İç Mekân

Zemin lekeli taş panolar ile kaplanmıştır. Duvarların alt bölümü dört yönde üst üste yerleştirilmiş, dört sıra çini pano ile kaplanmıştır. (Şekil 4.88) Çini yüzeylerde beyaz zemin üzerine, üzeri yaprak asmalarının dolandığı daireler, burma motifi dolgulu

4.19.3.2. Sunak

siyah lekeli beyaz mermerden yapılmış sunak doğu duvarında bulunur. Yuvarlak kemerli üçgen alınlık, sütunlar ile taşınarak sunak masasının üzerine oturur. Yuvarlak kemerli nişin içinde Meryem ve Çocuk İsa konulu bir betim bulunur. Sütunlar, volüt, istiridye kabuğu ve yivlerden oluşmuş kompozit başlıklarına sahiptir. Kaidelerinde ise üç yönde kolları birbirine eşit haçlar bulunur. Üçgen alınlığın merkezinde alt uçları rumi şeklinde sona eren bir haç bulunur. Sunak masasının ön yüzeyinde mermere bir yazıt yazılmıştır: “ $\text{ՄԱՐԻԱ 3/4 Է՝ ԵՕՉՍԷ օժ ԴԷ ԶԾԶՈՒԱԷՍ օժ ԱԷԾ ԼԱՕԻԾԱՍՍԱԷԼԼԱԷՍ օժ Աաե՛ՍծՍ ՍՍԾԶԷՍ օժ ԻԶԶՈՒԱԷՍ օժ ԻՍ՝ՍՍԾծՍ օժ ՍՍա՛ծԷծՍ ՍՉԾԱ իՍ 1799 օժ ԷԷԷԱ՛՛՛} (HATIRADIR KUTSAL MASA VE ... AREVYELZLİ BABANIN HACI EVLADI GARABEDİN VE KENDİ EŞİ ... İSKUYİNİN VE TORNLARI HOVANNES VE GARABEDİN VE VE ÖLÜLERİNİN TARİH 1799 ...)$

Meryem ve Çocuk İsa betimi tümü ile beyaz metal ile kaplanmıştır. Sadece Meryem'in ve Çocuk İsa'nın yüzü görünür. Meryem ve kucağında ki İsa bir birlerine dönük tasfir edilmiştir. Çerçevenin üst merkezinde bulutların ve meleklerin oluşturduğu çerçevenin içinde “H,S” harfleri bulunur. Çerçevenin kenarında: “YáōÇñ»³É îĵñ °õ îÇİÇÝ Úñ³Ý¹ ÆëåĴãĴñ»³. Ç ÛÇß³İ¹ Çñ»Ýó ëÇñ»ó»³É ÚáíÑ³ÝÝĴë ÇëåĴãĴñ»³ÝÇ 22/10/954” (Bay ve Bayan Hırant İsbeçeryanın sevgili Hovannesin anısına hediyesidir 22/10/954 yazısı yer alır. Nişin tavanından betimi aydınlatmak için bir kandil asılıdır.

4.19.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilmiştir. Büyük boyutlardaki, gri damarlı beyaz mermerden, yuvarlak kemerli niş içine yerleştirilmiş kurnanın alt mermer yüzeyi dışa taşkındır. (Şekil 4.90) Kurnanın dikdörtgen gövdesi yine mermerden hazırlanmış altlığa oturur. Gövdenin üst kenarını bitkisel bir motif çevreler. Kurnanın iç köşeleri yuvarlatılmıştır ve iç yüzeyin ortasında bir haç figürü bulunur. Kurna gövdesinin alt kısmı üzeri yivli iç bükey bir şekilde tasarlanmıştır.

Niş bezemesiz sade bir görünüme sahiptir. Ön cephede üst kemerin yakınında metalden baş aşağı dikey yerleştirilmiş bir kuş figürü bulunur. Kurnanın üzeri sarı

metalden hafif bombeli dikdörtgen bir kapak ile örtülür. Kurnanın, nişin formuna uygun yuvarlatılmış tavanından bir kandil asılıdır.

4.20. Surp Kırikor Lusavoriç Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.20.1. Kilisenin Tarihi

Surp Kırikor Lusavoriç Kilisesi Akgünlük sokak no 8, Kınalıada'da yer alır. 1855 yılında yapımına başlanan kilise 1857 yılında tamamlandı. Yapı şu an onarılmaktadır. (2006)

4.20.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlı ve ana mekâna açıktır. (Şekil 4.91) Yapının ana kütleşi içinde bulunur. Batıda yer alan bir kapı dış mekâna açılır. İç mekân batı kapısının iki yanında bulunan pencerelerin yanı sıra doğuda, sunağın iki yanında bulunan birer pencere ile aydınlanmaktadır. Mekânın tavanı düz olarak tasarlanmıştır.

4.20.3. Bezeme

4.20.3.1. İç Mekân

Zemin mermer ile kaplanmıştır.

Yükseltilmiş sunağın bulunduğu alanın güney ve kuzey duvarlarında, ahşap kanatlı dolaplar bulunur. Onarım nedeniyle duvarlarda bulunan tüm betimler kaldırılmıştır. Mekânda yer alan tüm pencerler ile batı kapısının alınlığında yer alan cam yüzeyde boyanmış motifler görülür. Pencere alınlıklarında palmet ve rumilerden oluşan çerçevelerin içine, merkeze birer haç motifi yerleştirilmiştir. Batı kapısının alınlığında ise yine rumi ve palmetlerden oluşan bir çerçevenin merkezine kuş figürü ve altına kadeh formunda bir öge yerleştirilmiştir. İki yanında ise çarkı felekler bulunur. (Şekil 4.92)

4.20.3.2. Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde duvara açılan yuvarlak kemerli bir niş içine yerleştirilmiş kısa bir sütunun taşıdığı sunak masası ile içine asılan bir betimden oluşur. Sunak önü iki yönde yer alan basamaklar ile yükseltilmiştir. Gerektiğinde sunağı kapatmak için bu bölümde bir perde rayı vardır.

4.20.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen gri damarlı beyaz mermerden yapılmış favtiz kurnası, derin ve oval formda tasarlanmıştır. (Şekil 4.93) Nişin iç iki yan cephesinde birer küçük niş açılmış ve nişin tavanı yuvarlatılarak bir ışık yerleştirilmiştir. Nişin iç ön cephesinde tavana yakın bir yerde, alçıdan bir kuş kabartması bulunur. Figürün üstünde büyük siyah harflerle bir yazı görülür: “²Ūê¼ÆØêÆð°ÈÆ àð,Æê àðàôÜ Ð²Ö°ò²Ú” (budur benim sevgili evladım ki ona” (Şekil 4.94) Üst kısım mavi ile boyanmış ve yer yer küçük sarı yıldızlar yerleştirilmiştir.

Nişin dışı, mermer bir çerçeve içine alınmıştır. Alınlıkta sarı bir kuş kabartması bulunur Çerçevenin, alt silmesinin merkezinde bir haç motifi kazılıdır. Hemen altında, köşelerde birer konsol bulunur.

Niş ahşap kanatlar ile örtülüdür. (Şekil 4.95) Kanatların iç yüzeyine birer haç motifi işlenmiştir. Dış yüzeylerinde ise yoğun bir süsleme görülür. Altta merkezde, için de dört kollu bir formun yer aldığı çarkıfelek bulunur. Çarkıfeleğin üstünde iki yöne gelişen Rumiler, yüzeye işlenmiş büyük boyutlardaki haçın başlangıcını oluşturur. Kompozisyon üstte rumi kıvrımları arasına, birbirine bakan, profilden iki tavus kuşu ile sonlanır. Ahşap kanat yüzeyde : “Ç ÑÇß³İ Ū³İáµáÍÇÇ ¶»ñ¹³ëİ³ÝÇ ê.Ø.2001” (Hagopoviçin ailesinin anısına S.A. 2001) yazmaktadır.

Kilisenin bahçesinde vaftiz mekânın yakınında büyük boyutlarda tasarlanmış haç planlı bir vaftiz havuzu bulunur. (Şekil 4.96) Toprağa gömülü somon renginde mermerde tasarlanmış havuzun doğu ve batı ucunda basamaklar yer alır. Havuzun zemini kale bodur ile kaplanmıştır.

4.21. Surp Nigoğos Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.21.1. Kilisenin Tarihi

Surp Nigoğos Kilisesi Posta Yolu Caddesi no 159, Topkapı'da yer alır. 1626-1630 yılları arasında topkapıda inşa edilmiş olan Ermeni kilisesi 1729 yılında yıkıldı.(Dabağyan, 2005, 141). İncelediğimiz kilise 1813 yılında inşa edildi.(Dabağyan, 2005, 141). Kilise binası yeniden inşa edilmek üzere yıkıldı ve 1831-1832 yılları arasında Vartan Kalfa tarafından yeniden inşa edilerek ibadete açıldı. 1894'te ki depremde oluşan hasarlar onarıldı. 1914 te Bbirinci Dünya Savaşı sırasında yapı askeri amaçla kullanıldı. 1927 de onarım geçirerek ibadete açıldı.

4.21.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.97) Yapının ana kütlesi içinde değildir. Güney duvarında yer alan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Güney doğuda bulunan ikinci bir kapı ana apsidin arkasında bulunan odaya açılır. Batıda bulunan başka bir kapı ile dış mekâna geçilir. İç mekân batı kapısının iki yanında ve üzerinde bulunan pencereler ile aydınlanmaktadır. Sunak masasının bulunduğu alan yarım kubbe, ana mekân ise beşik tonoz ile örtülüdür.

4.21.3. Bezeme

4.21.3.1. İç Mekân

Zemin taş ile kaplanmıştır. Bordo ve yeşil iki boyutlu sekiz koların birleştiği yerlerde beyaz zemine, çapraz bordo kareler yerleştirilmiştir. Konpozisyonun kenarında, beyaz zeminin üzerine yerleştirilen kıvrılan bordo yapraklı bir dal dört yönde dolaşır.

Sunak duvarının üstünde iki yönde ve vaftiz kurnasının içinde bulunduğu nişin üzerinde stuko olarak tasarlanmış kanatlı melek yüzleri bulunur. (Şekil 4.99) Mekânın kuzey ve güney duvarlarında karşılıklı akantus başlıklı plasterler görülür. vaftiz kurnasının iki yanında daha küçük boyutlarda ele alınmış, ahşap kanatlarla örtülü iki niş bulunur.

Sunağın iki yanında basık kemerli, küçük iki niş açılmıştır. Sağda yer alan nişin içinde Hz. İsanın bir betim bulunur. İsa sağ eliyle kutsal üçlüyü ifade ederken sol eliyle de bir ekmek parçası tutar. Önünde ise bir kadeh görülür. Resim yuvarlak bir madalyon içine alınmıştır. Mavi ve kırmızı tonlar hakimdir. Tablonun önünde bir mum bulunur..

Sol tarafta bulunan niş ise mermer bir çerçeve içine alınmıştır. Mermer yüzeyin en üstünde bir haç ve her köşede dört yapraklı birer çiçek kabarası yer alır. İçinde kesik başı ile tasvir edilen bir azizin betimi görülür. Gökyüzünde olayı İki melek izler. Resmin genelinde yeşil ve kahverengi tonları hakimdir. Resmin altında: “ÜáõÇñáÕ îĴñ »õ îÇĬ úÝÝÇĬ »õ Ý³İ»³ ×³Üáõ½»³Ý 1986” (Hediye eden Bay ve bayan Onik Çamuzyan) yazısı yer alır. Nişin içinde bir de haç ve mum bulunur.

Kuzey yönünde yuvarlak alınlıklı bir tual üzerine İsa’nın vaftizi betimlenmiştir. Derenin içinde tasvir edilen Hz. İsa, Vaftizci Yahya tarafından su ile vaftiz edilmektedir. Resmin üstünde tanrı ve altında ışın doğruları içinde bir kuş yer alır. Sahneye gökyüzünden seyreden melekler eşlik eder. Hz İsa’nın arkasında elinde beyaz bir örtü tutan meleğin ekseninde, resmin alt köşesinde elinde siyah bir örtü ile sahneden ayrılmak üzere olan bir melek yer alır. Siyah örtü vaftiz öncesi insanların giyinmiş olduğu günahları ifade eder. Kompozisyonda yeşil ve mavi tonlar hakimdir.

Güney duvarına dayalı büyük boyutlarda İsa çarmıhta tablosu yer alır. Çarmıh, resmi iki bölüme ayırmış, solunda Maria Makdelena sağında ise Meryem bulunur. Resim karanlık bir fona sahiptir. Hz. İsa’nın üzerine inen bir ışık ile sahneyi aydınlatmıştır. Resmin genelinde Kırmızı mavi ve sarı tonları hakimdir. Tablonun alt kısmında: “ÜàòÆð²È . ä²îºðê ê. ÜÆîàÔêÚàê °îºÔºÚÆàò Âúö¶²’àÆÆ æ²ÜÆ. Üàð²æêî î.Â²ÂàÆÈ øÐÜòÆ Æ ÚÆƮ²îî î²ÊÖ²ÜºÈ î. .îàìØ ².ÂÐÜÜ ¶ÜàÆÜÆÆ £ 28 öº...” Yazısı yer alır. Resim 1946 telyan imzalıdır.

Güney duvarda Küçük boyutlarda Hz. İsa’nın tasviri bulunur. Üzerine Kendi yaşam hikayelerinden sahneler yerleştirilmiştir.

Tavanda, üzüm salkımlarının bulunduğu yaprakların, kordela ile bir araya getirildiği, oval formlu bir stuko süsleme yer alır. (Şekil 4.98) Aynı hizada oval formda ikinci bir stuko bezemede, meleklerle çevrili bir çiçek motifi ışın doğruları üzerine yerleştirilmiştir. Işın doğrularının uçlarında küçük yıldızlar görülür.

4.21.3.2. Sunak

Sunak, doğuda ana eksen üzerinde bulunur. Ahşap dikdörtgen sunak masası ve İsa'nın göğsü yükseliş betimi, yarım kubbe ile örtülü iç bükey bir niş içine yerleştirilmiştir. Masasının ön cephesinde dikdörtgen bir çerçeve içine alınmış altın sarısı zeytin dalları arasında haç ve kitap betimleri, farbela ile fiyonk yapılarak bağlanmıştır. Masanın iki köşesinde dikey olarak yerleştirilmiş birer baklava dilimi yer alır. Sunak masasının üstünde haç ve mumlar bulunur. Sunak önü iki yönde yer alan basamaklar ile yükseltilmiştir. Gerektiğinde sunağı kapatmak için bu bölümde bir perde asılıdır.

İsa'nın göğsü yükseliş betimlenmiştir. İsa mezardan çıkıp göğsü yükselirken yanında iki melek yer alır. Resmin sol kenarında uzaktan yaklaşan kadınlar görülür.

4.21.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen gri damarlı beyaz mermerden yapılmış vaftiz kurnası dikdörtgen gelişerek kenarları yuvarlatılmıştır. (Şekil 4.100) Nişin iç iki yan cephesinde küçük birer niş bulunur. Nişin formuna uygun tavan yuvarlatılmış ve bir ışık yerleştirilmiştir. Ön cephesinde mermer üzerine boya ile İsa'nın vaftizi betimlenmiştir. (Şekil 4.101) Açık yeşil bir fon kullanılmıştır. Vaftizci Yahya tarafından su ile vaftiz edilen İsa'ya gök yüzünden kutsal ruhu temsil eden bir kuş yaklaşır .Elinde bir kumaş parçası ile bir melek sahneyi izlemektedir. Resimde ağırlıklı açık yeşil, mavi ve kırmızı renkler kullanılmıştır

Kurnanın bulunduğu niş yuvarlak kemer formundadır. Yüzeyi aynı formda hazırlanan ahşap iki kanat ile örtülmektedir. Kapı kanatları geometrik şekillere ayrılmıştır. Kanatların üzerine altın sarısı uçuşan farbelalı iki çelenk içine haç motifleri yerleştirilmiştir

4.22. Surp Nigoğayos Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.22.1. Kilisenin Tarihi

Surp Nigoğayos Kilisesi Mehmet Yavuz caddesi no 14, Beykoz'da yer alır. 1830 yılında esaslı bir onarım geçirip 1834 yılında ibadete açıldı (Dabağyan, 2005, 209). Kilise 1838 de deprem sonucu oluşan hasarlar nedeniyle yapı bir onarım geçirdi. 1946 yılında bir kez daha onarıldı. Yapı 1962, 1974 ve 1982 tarihlerinde onarımlar geçirdi.

3.22.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede yer alan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.102) Yapının ana kütlesi içinde yer alır. Güney duvarında bulunan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Güney doğuda bulunan yuvarlak kemerli bir geçit ana apside yol veren bir koridora açılır. Batıda bulunan başka bir kapı dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının iki yanında ve üzerinde bulunan pencerelerin yanı sıra kuzey duvarında bulunan pencerelerle aydınlanmaktadır. Güney batıda kilise ana mekânına bakan bir pencere bulunur. Mekan beşik tonoz ile örtülüdür.

4.22.3. Bezeme

4.22.3.1. İç Mekân

Zemin mermer ile kaplanmıştır.

Mekânın duvarları kalındır. (Şekil 4.104) Mekândaki pencere ve kapılar duvara açılmış bir niş içine yerleştirilmiştir. Güneyde Kilise ana mekânına açılan kapının sağında duvara yuvarlak kemerli bir niş açılmıştır.

Sunağın yer aldığı nişin anlamlılığın da, duvarda bir güneş içine yerleştirilmiş bir haç figürü yer alır. Üzerinde yer alan iki satırlık yazı çıplak gözle okunmamaktadır.

Sunağın sol yanındaki nişin içinde bir haç kar, sağında yer alan niş içindeyse bir mum yer alır. Yükseltilmiş bölümün kuzey duvarında yer alan niş içinde, üzerinde altın sarısı ile betimlenmiş İsa ve dua eden insan figürlü büyük boyutlarda siyah renkli bir haç bulunur.

Tavanı örten beşik tonozun ortasında son yıllarda yapılan onarımlarda oval bir çerçeve içine gri ile yeşil karışımı bir zemine kutsal kitap, sütun, mızrak ve haç gibi nesnelerin yer aldığı bir duvar resmi bulunmuştur. (Şekil 4.103)

4.22.3.2. Sunak

Sunak, doğuda ana eksen üzerinde, duvara açılmış yauvarlak kemerli bir niş içine yerleştirilen, sunak masası ve asılı betimden oluşur. Yuvarlak bir sütun taşıdığı sunak masası, bezemeden uzak sade bir tasarıma sahiptir. Sunak önü iki yönde yer alan basamaklar ile yükseltilmiştir. Gerektiğinde sunağı kapatmak için bu bölümde bir perde asılıdır.

Sunakta İsa'nın Göğe Yükselişi konulu bir betimi asılıdır. Büyük boyutlar da tasarlanmış tablo da, İsa'nın mezardan göğe yükselişi betimlenmiştir. Kompozisyonu mezarın iki yanında yer alan iki melek tamamlamaktadır. Sarının ve yeşilin hakim olduğu resimde arka fon olarak bulutlar kullanılmıştır.

4.22.3.3. Vaftiz haznesi

Kuzey duvarına açılmış bir niş içine yerleştirilen, gri damarlı beyaz mermerden tasarlanmış vaftiz kurnası, kenarları yuvarlatılmış dikdörtgen kuruluşludur. (Şekil 4.105) Nişin iç iki yan cephesinde birer küçük niş açılmış ve tavanı nişin formuna uygun yuvarlatılmıştır. İç ön cephenin üst kısmında ince işlenmiş bir haç figürünün altında, at nalı formu bir bulut kümesi içine bir kuş figürü yerleştirilmiştir. Kuşun boynu kurnaya doğru eyiktir ve ağzından ışınlı huzmeleri süzülür.

Kurnanın bulunduğu dar yuvarlak kemerli nişin yan yüzeylerinde aşağıya kadar inen yatay yivler bulunur. Kurnanın dış yüzeyi, dıştan oyularak belirginleştirilmiştir. Oyulan kısmın dış çerçevesi yatay yivlerle hareketlendirilmiş, iç kısmın merkezinde ise küçük bir haç motifi yerleştirilmiştir.

4.23. Surp Nişan Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.23.1. Kilisenin Tarihi

Surp Nişan Kilisesi Soğanlık Sokağı no 6, Kartal'da yer alır. Tarihi kaynaklardan, 1776 yılında Surp Nişan adında bir kilisenin inşa edildiğini anlıyoruz. Kilise Noradunkyan kardeşlerin baniliğinde, 1856 tarihli bir ferman ile yeniden inşa edildi. 1985 yılında yapı bir onarım geçirdi.

4.23.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede yer alan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde, yapının ana kütsesi içinde, kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.106) Güney duvarın doğusunda bulunan bir kapıyla, aynı zamanda apside açılan hazine odasına geçilir. Güney batıda, kilise ana mekânına açılan ikinci bir kapı bulunur. Batıda bulunan başka bir kapı ise dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının yanında ve kuzey duvarında bulunan birer pencereyle aydınlanmaktadır. Mekân aynalı tonoz ile örtülüdür.

4.23.3. Bezeme

4.23.3.1. İç Mekân

Zeminin fevkani alanı mermer, geri kalan kısım ise taş ile kaplanmıştır. Taş yüzeyde, beyaz zemine mavi şeritlerle birleşen bordo sekizgenler görülür. Süpürgelikte ise kenarları iki yönden uzatılmış içleri yeşil boyalı bordo dikdörtgenler bulunur.

Mekânın duvarları kalındır Pencere ve kapılar duvarlara açılmış yuvarlak kemerli nişlere yerleştirilmiştir. (Şekil 4.107) Sunağın bulunduğu nişi çevreleyen ve kemerin başladığı yerden duvarı dolanan, beyaz şeridin üst iki yanında oval beyaz çerçeveler oluşturulmuştur. Sunağın sağında küçük boyutlarda, oval beyaz çerçeveli bir niş bulunur. Yükseltilmiş alanın güney duvarında bulunan, beyaz boyalı kapının yüzeyi, geometrik bölümlere ayrılmış ve en üst bölümde altın sarısı bir haç yerleştirilmiştir.

4.23.3.2. Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde, duvara açılmış yuvarlak kemerli bir niş içine yerleştirilen sunak masası ve duvara asılı bir betimden oluşur. Sunak masasını

taşıyan duvara yapışık sütunun altı sivri olarak sonlandırılmıştır. Sütunun üzerinde haç motifleri görülür. Sunak önü, bir yönde basamaklar ile yükseltilmiştir. Gerektiğinde sunağı kapatmak için bu bölümde bir perde asılıdır.

Sunakta Meryem'in kucağında, başında tacı ile oturan İsa sağ eliyle kutsal üçlüyü ifade ederken sol elinde bir kitap taşımaktadır. (Şekil 4.108) Resmin sağında elinde bir koyun ile Vaftizci Yahya, solda ise bir kadeh tutup kutsal üçlüyü ifade eden bir aziz yer alır. Gök yüzünde iki melek Meryem'in başına taç takmakta, resmin en üstünde kutsal ruh bir kuş figürü ile ifade edilmektedir. Meryem'in üzerinde bitkisel kıvrımların yer aldığı mavi bir pelerin ile kırmızı bir elbise görülür. Resmin genelinde kırmızı ve yeşil tonlar hakimdir. Resmin altında iki sıra yazıt görülür: “ÜPİİ ä²Ê²îòÆ î³⁄ð Øàìê³⁄êÆÜ °ò İàÔ²ÎòÆàÚÜ ²ÜÂ²è²ØÆÜ ..êî°ðÜ Ø²ðÆ²²ØÆÜ °ò İÜàÔ²òÜ ÐÜ¶Æò³⁄ îðòÆ ØÎîÆâÆÜ îèîÆÜ Æ°,èèÜ Ê²ð,²Èà ê´ ÜP²ÜÆÜ” (ANISINA BALATLI DER MOVSESİN KARISININ VE RAHMETLİ AİLESİ MGİRDİÇİN)

4.23.3.3. Vaftiz Haznesi

Vaftiz kurnası kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilmiştir. Gri damarlı beyaz mermerden yapılmış vaftiz kurnası oval formda tasarlanmıştır. Kurnanın içine, dört yönde kolları birbirine eş dört haç figürü işlenmiştir. Kurna sarı metalden oval ve bombeli bir kapak ile örtülür. Gerekli araç gereçlerin koyulabilmesi için yan cephelere iki küçük niş açılmıştır. Nişin tavanı düz bırakılmıştır. İç ön cephenin üst kısmında üç bulut kümesi görülür. Bitişik iki bulut kümesinin üstünde kanatlı melek figürleri bulunur. Altta bulunan bulut kümesinde ise, baş aşağı dikey olarak yerleştirilmiş kuşun ağzından yelpaze şeklini alan ışın doğruları dağılır.

Mermer ile çevrelenmiş nişin dış cephesi bezemelerle hareketlendirilmiştir. (Şekil 4.109) Üst silmelerin altında bulunan alınlıkta, yanlardan çıkan çizgiler kemere yakın bir yerde kırılarak ilerler. Çizgilerin arasında merkezde bir haç figürü yerleştirilmiştir. Dışa taşkın yan cephelerde yer alan sütun başlıklarının yan alanı bölümlere ayrılmış ve içlerine oval formlar yerleştirilmiştir. Yapraklarla bezeli sütun başlıklarının alt kısmında uzunlamasına oyuklar görülür. Alta doğru genişleyen sütunlar, yapraklardan oluşmuş kaideler içine oturtulur. Kurnanın altında kalan mermer yüzey kademeli olarak içe doğru oyularak dikdörtgen çerçeveler

oluşturulmuştur. Dikdörtgen çerçevelerin kenarları iç bükey olarak tasarlanmıştır. Merkezde büyük bir çiçek kabarası görülür.

4.24. Surp Prgiç Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.24.1. Kilisenin Tarihi

Surp Prgiç Kilisesi Yedikule Surp Pırgiç Ermeni Hastanesi bahçesinde yer alır. 1832, 1834 yılları arasında Kazaz Artin'in yardımlarıyla Garabet Balyan tarafından ahşap olarak inşa edildi. 1898 Kevork Aslanyan, Akatan ve Garabed Tahtaburunyanın yardımlarıyla kagir olarak kilise yeniden inşa edildi. İnşa faaliyeti Hassa Mimarları, Krikor Medidosyan ve Yeğyazar Efendi Avedisyan çalıştı. (Dabağyan, 2005: 235) 20 yy. başlarında Krikor Melidosyan Kalfa tarafından onarıldı. 1966 yılında Mimar Yetvart Şahbaz tarafından yapı bir onarımdan daha geçirildi.

4.24.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlı ve ana mekâna açıktır. (Şekil 4.110) Yapının ana kütleşi içinde, transepti anmsatan kuruluşun kuzeyinde bulunan alandır. Ana apsid ile arasında bir ilişki kurulmamıştır. Batıda bulunan bir kapı dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının üstünde bulunan küçük bir pencerenin yanı sıra kuzey duvarında yer alan bir pencereyle aydınlanmaktadır. Mekan aynalı tonoz ile örtülmüştür. Kiremit renginde boyalı tonozun hatlarını belirleyen çizgiler beyaz ile boyanmıştır.

4.24.3. Bezeme

4.24.3.1. İç Mekân

Bejroze üzerine kırmızı damarlı kale bodur ile döşenmiş zeminin ortasında Mozaiklerden oluşturulmuş zincir motifi dört yönde dolaşır. Bu çerçevenin ortasında kırmızı bir halı yer alır. Yükseltilmiş mihrap zemini mermer ile kaplanmıştır.

Duvarlar taş ve tuğladan oluşmuş almaşık örgülüdür. (Şekil 4.111) Pencere Kapı ve mihrap çevresi tuğla ile örüldüğü için formlar daha da belirginleşmiştir. Ana mekâna açılan kemerin hemen altında ana mihraba çıkışı sağlayan basamakların yan cephesinde madalyon içine yerleştirilmiş bir haç yer alır. Haçın iki yanında birer küçük haç daha bulunur.

Vaftiz kurnasının bulunduğu nişin hemen üstünde tuğla ile örülmüş yuvarlak kemer içinde mermerden bir haç bulunur. Haç, üzerinde salkımlı üzümün bulunduğu yedi küçük mermer panonun yatay ve düşey olarak yereleştirilmesi ile oluşturulmuştur.

4.24.3.2. Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde bulunur. (Şekil 4.112) Sunak çevresi tuğla örgü ile uzun yuvarlak kemer formunda içe doğru hafif bir girinti ile iki kademeli bir şekilde örülmüştür. Böylece sunağın sahip olduğu form vurgulanmıştır. Haç motifli bir sütunun üzerinde sunak masası yükselir. Sunak önü tek yönde yer alan basamaklar ile yükseltilmiştir. Sunağın bulunduğu yuvarlak kemerin iki yanından duvarada gerektiğinde sunağı kapatmak için bir perde asılıdır.

Sunakta asılı tabloda Meryem, Çocuk İsa ve Vaftizci Yahya tasvir edilmiştir. Yeşilin mavinin ve sarının hakim olduğu resimin alt kısmında bir yazı yer alır: “ê.²ííÝÇ ä³íĭ»ñë ³Üë Ýí³ñ»³ó ĩ»ë³ñ³óÇ ¶ĭáñ· ä. ¶³Éý³Ü»³Ý »õ ÝáõÇñ»³ó ê.õñĭäÇ Û³ñ³Ý ²½·³ÜÇÝ ĐÇõ³Ý.³ÝáóÇÝ£ 1907 ÛÉë 29£” (Aziz Asvazdazdin resmi Kevork Kalfayan tarafından hediye edildi Aziz Prgiç hastanesine. 29 Temmuz 1907) Yazıtta tablonun 1907 yılında Kayserili Kevork kalfayan tarafından hastaneye hediye edildiğini belirtmektedir. Koyu renkli bir çerçeve içine alınmıştır. Mihrabın en üstünde mermerden bir haç görülür. Hemen altında feneri andıran bir ışık yer alır. Aynı hizada sunağın kapatılması için bir perde asılıdır. Perde üzerinde, beyaz zemine tam ortada büyük sarı renkte işlenmiş bir haç bulunur.

4.24.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen gri damarlı beyaz mermerden yapılmış favtiz kurnası derin ve oval formda tasarlanmıştır. Nişin iki yan cephesinde fazla derin olmayan küçük nişler yer alır. Küçük nişlerin alt yüzeyleri ayaklı çanak formunda tasarlanmıştır. Nişin tavanı düz bırakılmış ve bir ışık yerleştirilmiştir.

Ön cephede yer alan betim oval bir çerçeve içine alınmıştır. (Şekil 4.114) Bulutlar içinde gösterilen kuş figürü tüyleri ayakları kanatları ve aşağıya kıvrılmış başı ile ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiştir. Işınsal bir daireye yerleştirilen üçgen içindeki göz, Tanrıyı ifade eder. Sahnenin geneline yayılan daha büyük ışınlar saçmaktadır. Kuş figürünün ağzından çıkan ışın huzmesi altta yer alan ayaklı bir kaba akmaktadır. Kompozisyonun yan kısımlarında, bulutu andıran formlar yer alır.

Niş dıştan ahşap kanatlar ile kapatılır. (Şekil 4.113) Ahşap kanatların merkezinde büyük bir haç bulunur. Kanatların üst köşelerinde ahşaba oyulmuş yaprakları ile birer üzüm salkımı yer alır. Kurnanın altındaki mermer kenarın merkezinde yuvarlak halka içine alınmış bir haç motifi yerleştirilmiştir.

4.25. Surp Santukht Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.25.1. Kilisenin Tarihi

Durmuş Dede Sokağı no 8, Rumelihisarı'nda bulunan kilise 18 yy ın sonlarında ahşap olarak inşa edildi. 1816 da onarılan kilise aynı yıl içinde izinsiz yenilendiği için yıkıldı. 1856 yılında Patrik Hagopos zamanında Apraham Mubahacıyan tarafından yeniden inşa edildi. Yapı 1972 ve 1973 yıllarında onarım geçirdi.

4.25.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.115) Yapının ana kütesinin içinde yer alır. Apsid ile vaftizhane mekânı arasında bir ilişki kurulmamıştır. Güney batıda bulunan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Batıda yer alan başka bir kapı dış mekân açılır. İç mekân batı kapısının yanında bulunan bir pencere ile aydınlanmaktadır. Mekanın tavanı düz olarak tasarlanmıştır.

4.25.3. Bezeme

4.25.3.1. İç Mekân

Zemin, beyaz, gri ve taba lekelerin bulunduğu taş ile kaplanmıştır.

Duvarlar bezemeden uzak yalın tasarlanmıştır. Duvarın üst yüzeyinde, dört yönde birer haç yerleştirilmiştir. Haçların kolları birbirine eş içi kısmı lacivert dış çerçevesi ise altın sarısıdır. Güney yönünde yer alan kapının sağında üst üste asılan iki resim yer alır Üstte yer alan resimde, İsa dikenli tacı, elinde mızrağı ve kırmızı pelerin ile betimlenmiştir. Sarı bir fon üzerine betimlenmiş İsa figürü, tüm resmi kaplamaktadır. Resimde sarı ve kırmızı tonlar hakimdir. Hemen altında yer alan daha küçük boyutlardaki betim de ise İsa daha genç tasvir edilmiştir. (Şekil 4.117) Sol elinde tuttuğu kalbi sağ eliyle göstermektedir. Üzerinde pembe bir elbise ve lacivert bir pelerin bulunur.

4.25.3.2. Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde, duvara açılmış yuvarlak kemerli bir niş içine yerleştirilen, sunak masası ve duvara asılı bir betimden oluşur. (Şekil 4.116) Sunak masasını taşıyan yuvarlak sütunun alt gövdesi kalındır. Sunağa bir basamak ile çıkılır. Basamak düzeyinde gerektiğinde perde ile kapatılmak için bir perde rayı vardır.

Sunakta yer alan betim, kilisenin de adını aldığı Azize Santukht'un betimidir. Bir dünya üzerine duran Santukht'un üzerinde kırmızı bir pelerin bulunur. Üstte gökyüzünden inen melekler, azizenin başına çiçekten bir taç yerleştirmektedir. Resmin en üstünde başları çerçeve arasında kalan İsa ve Meryem, ortalarında ise kutsal ruh bir kuş olarak betimlenmiştir. Kompozisyonun alt tarafında küçük daireler içinde santukht'un yaşam hikayelerinden bölümler yerleştirilmiştir. Hemen altında küçük boyutlarda yapılmış bir betimde üç yönden bakıldığında Hz. İsa, Meryem ile Çocuk İsa ve atın üstünde canavar ile savaşıyan Aziz George yer alır.

4.25.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen gri damarlı beyaz mermerden yapılmış Vaftiz kurnası oval formda tasarlanmış ve iç yüzeyin dört yönüne birer haç

Nişin dışı dört yönde mermer ile kaplıdır. İki üst köşede, birer sekiz yapraklı çiçek kabarıkları görülür. İki yan alanın ortasında bir çiçek kabarıklası ile, üst ve alta doğru uzanan bir palmetin ucuna stilize başak sapları yerleştirilmiştir. Üst çerçevede bu motif tekrarlanırsa da ortada yer alan çiçek kabarıklası yerini çapraz yerleştirilmiş bir karenin içindeki haç motife bırakmıştır. Nişin üst köşelerinde kalan boş alanlar stilize bitgisel motiflerle değerlendirilmiştir. Vaftiz kurnasının altında kalan mermer yüzeyde ise üzerinde çiçeklerin yer aldığı bir girland her iki yandan uçuşan farbelalarla bağlanmıştır. Tam ortasında da yapraklardan oluşan bir kabara yerleştirilmiştir. Bu süslemeler laciverte boyanmış zemin üzerine altın sarısı ile oluşturulmuştur. Mermer çerçevenin üstünde iki ayrı yazı yer alır. Altta : “Ð²ð²îð ÛàÛê ê¼ð ò ØîðîàðÂðòÛ (İtikat, İman, Sevgi ve Vaftiz) yazmaktadır. Hemen üstünde ÐÇÛÝ»³É İ³é áõ óõ ëñµ³îßîÇÛùù ëµ ³õ³¼²³Ýê ³ñ¹»³Ûù ñáîµçñõÇ Ã³ß×Ç Û³ñáõÇ. ³Õ³ÛÇ ÇÛÇß³î Ñû·áo ÍÝáÕ³õÇõñáo ÃáíÛ³ê áõ ÐûñÇõñáÛ ÝáõñÇ Ê³Ýáõ ÛùñÝ£ éÛ»” (Temelden yapıldı kutsal tahta ile, tamamen kutsal havuzun modern Harputlu Taşçı Harutyun Ağanın anısına, ailesinin anısına, Tovmas babası Nuri’ye annesi ğanu. Rhy)

ibadete açıldı. Kilise 1936 ve 1978 yıllarında onarım geçirdi. 1978 yılında yapılan onarımda dış camekânlar yenilenerek mekânın kullanım alanı genişletildi.

4.26.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı, kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik, kare planlıdır. (Şekil 4.119) Batı duvarın güney ucu dış bükey olarak şekillendirilmiştir. Mekânın güney duvarın batısın da yer alan bir kapıyla kilise mekânına geçiş sağlanmıştır. Güney duvarın doğusunda yer alan ikinci bir kapıyla ana apsidin arkasında yer alan hazine odasına geçilir. Batıda bulunan bir başka kapı dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının üstünde yer alan pencereler ile aydınlanmaktadır. Apsis yarım kubbe, ana mekân ise aynalı tonozla örtülüdür.

4.26.3. Bezeme

4.26.3.1. İç Mekân

Zeminin fevkani alanı mermer, geri kalan kısım ise taş ile kaplanmıştır. Taş zeminde sarı dairelere yerleştirilen kırmızı sekizgenlerin altından dört yönde beyaz şeritler uzanır. Bu kompozisyonu kenarlarda sarı zemine, kırmızı bir çizgiyi saran bordo ve gri renkte şeritin yanı sıra mavi zemin üzerinde içi kırmızı ile boyanmış çapraz yerleştirilen sarı kareler çevreler.

Mekânın duvarları kalındır. (Şekil 4.120) Mihrabın arkasında üçgen alınlıklı mermerden sade formlu iki niş yer alır. Fevkani alanına çıkmak için kullanılan basamakların hemen önünde duvarda birer betimin bulunduğu süslemeli düşey dikdörtgen bir alan bulunmaktadır. Her iki yöndeki alanda süslemeler aynıdır. Alt kısımda kolunda haç bulunan bir kuzu çerçeve içine alınmış ve dışta ki dört kenarda güçleler yerleştirilmiştir. Merkezde bulunan çiçek kabarasının yanlarına doğru uzanan çiçekler, üstte asılı olan betimi üç yönde süslemektedir. Üstte, iki bitkisel kıvrımlı dal arasına yerleştirilmiş kabaranın üstünde bir sıra dört kollu yıldız görülür. Alınlıkta yerleştirilmiş istiridye nişinin üzerinde duvarda bir haç motifi bulunur. Bu alanlarda asılı olan betimlerden biri Tebşhir sahnesidir. Meryem'e müjdeyi veren melek gökyüzünden inerek kendisine yaklaşmaktadır. Diğer betim ise Aziz Yakubun kesik başı'nın bulunduğu tablodur. Güneyde duvara bitişik konsol tarzında bir mobilyanın içine Surp Garabet'in kesik başını betimleyen bir resim yerleştirilmiştir.

(Şekil 4.121) Mobilyanın alınlığının da, dalgalı kıvrımlar arasında bir haç oyulmuştur. İçinde yer alan betim karanlık bir fona, metalden bir tepsi içine yerleştirilen surp garabetin kesik başıdır.

Batı duvarın güney ucunda yer alan dış bükey alanın duvarında, oval bir pencere bulunur. Pencerenin yüzeyinde kiliselerin renkli mimari formları görülür. Batıda yer alan kapının renkli cam yüzeylerinde merkezde palmet ve rumiye benzer formlarla süslenmiş haç figürü yer alır.

4.26.3.2.Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde bulunur. Sunak önü iki yönde basamaklarla yükseltilerek kot farkı yaratılmıştır. Basamak düzeyinde gerektiğinde sunağı kapatmak için bir perde asılıdır. Beyaz sunak masasının ön yüzeyinde, iki yanda akantus yapraklarından oluşmuş birer konsol bulunur. Merkezde ise “C” kıvrımlarının ve yaprakların oluşturduğu bir kompozisyon yer alır. Masanın üst alınlığında yumurta ve yapraklardan oluşan frizler arasına merkezde bir altıgenin bulunduğu “C” kıvrımlarından oluşan bir motif yerleştirilmiştir. İki yanlarda ise birer çiçek kabarası bulunur. Masanın üst yüzeyi basamaklarla hareketlendirilmiştir. Betimin asılı olduğu üst kısımda yanlarda yer alan birer sarı sütun ile akantus yapraklı ve yumurta frizli kompozit başlıklar, sivri kemerli alınlığı taşımaktadır. Sivri kemerin iç alanı “C” ve “S” kıvrımlarını andıran sarkıtlarla süslenmiştir. Alınlık ise yine sarı renkte “C” kıvrımlarının çeşitli şekillerde yerleştirilmesi ile oluşturulan bezemelerle süslenmiştir. Alınlığın içi kısmı dış kuruluşa uygun sivri kemer formunda tasarlanmıştır. Betimin hemen üstünde “C” kıvrımlarından oluşan bir süsleme görülür.

Sunakta Hz. İsa'nın betimi asılıdır. İsa'nın kıyafeti, tacı, elleri ve elinde tuttuğu dünya ile gökyüzünde görülen kerubinlerin taçları ve köşelerde bulunan bezemeler gümüş ile kaplıdır. İsa sağ eli ile kutsal üçlüyü ifade ederken sol eliyle de bir dünya tutmaktadır.

4.26.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen gri damarlı beyaz mermerden yapılmış favtiz kurnası, derin ve oval formda tasarlanmıştır. (Şekil 4.122) İç yüzeyin dört yönünde ve merkezde birer haç motifi görülür. Nişin yan duvarlarında birer küçük niş açılmıştır. Nişin tavanı düz olarak bırakılmış ve bir ışık yerleştirilmiştir. İç ön cephede kahverengi tonların görüldüğü İsa'nın, Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilişi mermer yüzeye işlenmiştir. Betim küçük boyutlarda ele alınmıştır.

Üst iki köşede akantus yapraklarından yapılmış iki konsol yer alır. (Şekil 4.123) ortada ise bir haç yerleştirilmiştir. Vaftiz kurnasının hemen altındaki mermer levha da kurnanın formu dıştan da belirtilmiş ve yivlerden oluşan bir çanak formu yerleştirilmiştir. En altta ise bitgisel kıvrımlar bulunur. Niş iki cam kanat ile kapatılmıştır. Cam kanatlar geometrik bölümlere ayrılmıştır Sağ kanatta İsa'nın Vaftizi, sol kanatta ise Münecimler'in Secdesi betimlenmiştir. Bu tasvirlerin üstünde ve altında iki meleğin tuttuğu çelenk ile boru tasvirleri yer alır. Çelenklerin içinde 1902 tarihi göze çarpar.

4.27. Surp Tateos Partoğomeos Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.27.1. Kilisenin Tarihi

Alboyacılar sokak no 57, Yenikapı'da bulunan kilise 1846-1848 yılları arasında kagir olarak inşa edilerek ibadete açıldı. 1886,1949,1969 ve 1989 yıllarında onarım geçirdi. (Dabağyan, 2005: 157)

4.27.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesin de kuzey duvarına bitişik, dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.124) Yapının ana kütleinde ve apsid hizasından öne taşkındır. Ana absid ile ilişki kurulmamıştır. Vaftiz mekânın güneyinde yer alan bir kapıyla kilise mekânına geçiş sağlanır. Batıda yer alan ikinci bir kapı dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının iki yanında yer alan pencerelerin yanı sıra doğu duvarında bulunan küçük iki pencere ile aydınlanmaktadır. Ayrıca güney duvarında kilise ana mekânına bakan iki pencere bulunur. Mekanın tavanı düz olarak tasarlanmıştır.

4.27.3. Bezeme

4.27.3.1. İç Mekân

Sunağın bulunduğu fevkani alan mermer, geri kalan zemin ise beyaz lekeli taş panolarla kaplanmıştır.

Duvar yüzeyleri bezemeden uzak sade tasarlanmıştır. (Şekil 4.125) Fevkani alanda, sunağın iki yanın da yer alan duvarlar da birer kare formu niş bulunur. Güneyde yer alan pencerelerin arasında ki küçük sunakta Meryem Ana ve Çocuk İsa'nın betimi yer alır. (Şekil 4.126) Tablo metalden bir altlık üzerine oturan, yoğun bir süslemenin bulunduğu ahşap üçgen alınlıklı bir çerçeveye yerleştirilmiştir. Çerçeve üzerindeki bezemeye en dışta birer sıra testere ve yumurta frizi ile başlanmıştır. Dikdörtgen yüzeyi vurgulamak için köşelere bitkisel kıvrımlar içinde baklava dilimlerinden oluşmuş küçük kabaralar yerleştirilmiştir. Yan yüzeyler dar bir şerit halinde “S” Kıvrımlarının birleşmesiyle elde edilen kalp motifi ve çeşitli bitkisel kıvrımların kullanıldığı bir kompozisyon ile değerlendirilmiştir. Üst yüzeyde ortada bir kabaranın ve yanlarında “S” kıvrımlarının birleşmesiyle oluşturulan kalp motifler ile bitkisel kıvrımlar bulunur. Alt yüzey ise biraz daha geniş tutularak “S” kıvrımlarının oluşturduğu dikdörtgen bir çerçeve içine bir kabara yerleştirilmiş ve kompozisyon bitkisel kıvrımlarla zenginleştirilmiştir. Tüm bu bezeme ince zincir motifi ile çerçevelenmiştir. Üçgen alınlıkta saçaklık kısmı girift bir bezeme ile çevrelenmiş hemen üstünde ikişer guruplar halinde altı tane sekiz yapraklı küçük kabaralar yerleştirilmiştir. İnce bir zincir motifi ile oluşturulan çizginin hemen üstünde büyük bir çelenk içine bir haç yerleştirilmiştir. Haçın yanında iki tane asa yer alır.

Meryem ve Çocuk İsa betiminde resmin soluna yerleştirilen bir yatak üzerine bebek isa yatırılmış, Meryem ise çocuk İsa'ya şefkatli bir şekilde bakarken betimlenmiştir. Kompozisyon yuvarlak bir çerçeve içine alınmıştır. Resimde mavi, kırmızı ve yeşil tonlar kullanılmıştır. Bu betimin önünde ise iki tane şamdanlık bulunur.

4.27.3.2. Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde bulunur. Sunak önü iki yönde basamaklarla yükseltilerek kot farkı yaratılmıştır. Basamak düzeyinde gerektiğinde sunağı kapatmak için bir perde asılıdır. Haç motifinin bulunduğu yuvarlak sütun üzerinde taşınan sunak masasının üstünde bir betim asılıdır. Sütunun arkasında, iki yanında altın varaklı dörder çizginin bulunduğu beyaz bir yüzey yer alır

Kalın ve üzerinde yoğun bir bezeme yer alan çerçeve ise altın varak ile yapılmıştır. Yüzeyi kıvrık dalar arasına yerleştirilen çiçek ve yapraklarla kaplıdır. Bu kompozisyonun üst merkezine bir haç motifi yerleştirilmiştir. Sunak üstünde iki şamdanlık, haç ve bir kutsal kitap yer alır. Betimde Surp Tateos ve Partoğomeos mavi elbiseler içinde betimlenmiştir. Ayakta duran Aziz elinde Meryem'in tasvir edildiği bir resim tutmaktadır. Yerde oturan aziz ise erguvan renkli, üzerinde haç motifi olan bir kitap tutmaktadır. Resimde mavi ve yeşil tonlar hakimdir. Resmin sağ alt köşesinde: “Վրժն»ՅՕ Ս»ՕՅճճն. յաՇնԿ ԻՅՆճՍ . ԷճաՇԻ»ՅԿ Շ աՂՍնաճԹ 1924” (betimledi Vahram M. Ğaçikyan Beyrut 1924) yazısı yer alır.

4.27.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılmış bir niş içine yerleştirilen gri damarlı kurna oval forma sahiptir. (Şekil 4.127) İç yüzeyin dört yönünde ve merkezde birer haç motifi işlenmiştir. Nişin iç yan yüzeylerinde birer niş açılmış ve tavanı düz bırakılarak bir ışık yerleştirilmiştir.

İç ön cephenin yüzeyine bulutlar arasında bir kuş figürü görülür. (Şekil 4.128) Kanatları açık, yan yerleştirilmiş ve boynu yere doğru eyikdir. Vücudundaki tüyler ve pençeleri detaylı bir şekilde gösterilir. Kuşun gözü boynunun oluşturduğu kıvrıma uygun damla şeklinde uzatılarak betimlenmiştir. Bu kompozisyon bir dikdörtgen çerçeve içine alınmıştır. Çerçevenin hemen üstünde yarım yuvarlak, çiçeklerin oluşturduğu bir çelenk içine Allah'ı ifade eden Ermenice “E” harfi yerleştirilmiştir. Çelenkten yayılan ışın huzmeleri ile kompozisyon tamamlanır.

Nişin dış üst kısmında yan yana çentiklerin yatay olarak dizilmesi ile oluşan ince bir bordür yuvarlak alınlığı dolaşmaktadır. Bu bezemenin hemen altında alınlıkta ince uzun bir haç figürü oyulmuştur.

4.28. Surp Vartanants Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.28.1. Kilisenin Tarihi

Şahadet sokağı no 13, Feriköy’de bulunan kilise 1859-1861 yıllarında ahşap olarak inşa edilerek ibadete açıldı. 1903 yılında Zenob Merametsiyan’ın yardımıyla yapı onarıldı. 1931 yılında kagir olarak yeniden inşa edilerek Patrik Mesrob Naroyan tarafından ibadete açıldı. 1951-1955 yıllarında onarılarak genişletildi.

4.28.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik dikdörtgen planlı ve ana mekâna açıktır. (Şekil 4.129) Mekân yapının ana kütlesi içinde bulunur. Vaftizhane mekânın güney batısında yer alan bir kapıyla kilise mekânına ayrıca geçiş sağlanmıştır. Ana apsid ile ilişkisi bulunan hazine odasına güney doğudan yuvarlak kemerli bir geçit ile ulaşılır. Batıda yer alan ikinci kapı dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının üstünde bulunan bir yuvarlak pencereyle aydınlanmaktadır. Tavan düz olarak tasarlanmıştır.

4.28.3. Bezeme

4.28.3.1. İç Mekân

Zemin mermerle kaplanmıştır. Kenarlarda düz beyaz renkli mermer, ortada ise baklava biçiminde mermer levhalar kullanılmıştır.

Vaftizhane’nin sağında bir cam muhafaza içine alınmış haç kar: “....Î²ÂàÔÆîàê ²ØÜ²ÜÜ Ð²Üàò. 14 Û³ÜÇë 1996” yazısını taşımaktadır. (Şekil 4.131) (Tüm Ermenilerin Gateğigosu 14 Mayıs 1996) Vaftiz kurnasının yanında yer alan Mumluk sade bir yapıdadır ve alın kısmı bombeli bir şekilde biçimlendirilip tam ortada sade bir haç ile süslenmiştir.

Duvarın tavan ile birleştiği yerde altın renginde yarım elipslerin oluşturduğu bir motif dört yönü dolaşır. (Şekil 4.130) Kilisenin ana mekânına geçişi sağlayan kemerin üst pervazının iç kısmında, yandan gelen altın rengindeki beş sıra çizgi demeti ortada yer alan bir haç ile kesilip geriye doğru döner. Bu kompozisyonun devamında düşey olarak konumlandırılmış konsola benzer bir süsleme yer alır.

Süslemenin uç kısmı yaprağı andıran bitkisel bir süsleme ile bitirilmiştir. Abajur haç şekli verilmiş altın renkli bir stuko süslemenin altından asılmaktadır.

4.28.3.2. Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde bulunur. Sunak, yuvarlak bir kemerin taşıdığı üçgen alınlığın iki sütun ile sunak masasının üzerine yerleştirilmesinden oluşmuştur. Üst alınlığın tam ortasında sade bir haç ve iki tarafında on iki bölümden oluşan koyu renkte iki kabara yer alır. İnce çizgilerle dikdörtgen formu vurgulanan sunak masası duvara yapışıktır. Sütunlar kahve rengi mermerden yapılmıştır. Başlıklar ion uslubuna yakın bir uslupta ele alınmıştır ve sütunun yerleştirildiği kaidede birer haç motifi bulunur.

İç kısımda Meryem ve Çocuk İsa betiminin hemen üstünde ışın huzmelerinin içine kabartma şeklinde bir haç motifi yerleştirilmiştir. (Şekil 4.132) Sunakta yer alan betimde Meryem ve çocuk İsa'ya, bulutlar içinden çıkan melekler eşlik eder. Meryem'in başında metalden bir hale yer alır. Bu resmin önünde Hz. İsa'nın portresi yerleştirilmiştir.

4.28.3.3. Vaftiz Haznesi

Gri damarlı beyaz mermerden yapılmış, kenarları yuvarlatılmış vaftiz kurnası, kuzey duvarına açılmış bir niş içine yerleştirilmiştir. Her iki yan duvarda yuvarlak kemerli birer niş yer alır. Sol nişin hemen altında iki tane musluk bulunur. Nişin tavanı yuvarlatılmış ve içine bir ışık yerleştirilmiştir. Sade olarak tasarlanmış iç yüzeyde, kutsal ruhu temsil eden bir kuş kabartması yüzü koyun, dikey bir şekilde yerleştirilmiştir.

Nişin yuvarlak kemeri iki sütun ile taşınır. (Şekil 4.133) Kahverengi mermer ile hazırlanmış sütunların beyaz iyon uslubuna yakın sütun başlıkları vardır. Vaftiz kurnasının altında yer alan mermer yüzeyin ortası içe doğru çekilmiş ve bir kitabe yerleştirilmiştir. Kitabede: “ê.²ô²¼²Üê Î²ÜÊ²ä³¼ê ÞÆÜ²Ê ¾ð ²ð,²Ø’ °ò Î²ÊÆÆø îÆ²ð Ú²ðàòÂòòÜ äòòðòòÖ²ÜÆ ò²ØÆ Ü²èÜ 1967 ê. ²ô²¼²Üê ²Ø’àÔæàîÆÜ î²ð²ÞÆÜ²ò²ð ²ð,²Ø’ °ò Î²ÊÆÆø î³¼ð °ò îÆîÆÜ ê°,ð²î î²ð,²Ü²ÜÆ.” (AZİZ KURNAM ÖNCELİKLE İSTEĞİ VE MASRAFLARIYLA HARUTYUN BÜKÜCÜYAN İNŞA ETMİŞTİR. - 1967 YILINDA HERŞEİYLE

YENİDEN İNŞA EDİLDİ MODERN VE MASRAFLARI BAY VE BAYAN SETRAK VARTARYAN) yazısı görülür. Dışa taşkın bölümlerde ise yatay yerleştirilen birer baklava dilimi yer alır. Bu bölümün üst kısmında vaftiz kurnasını örten cam kanatlar ve yuvarlak kemer formuna uygun bir cam alınlık yer alır. Cam kanatların yüzeyi iki sahne ile süslenmiştir. Sağ kanatta Hz. İsan'ın vaftizi, Sol kanatta ise İsa'nın Simona takdimi betimlenmiştir. Bu kompozisyonları çevreleyen girift bir doku söz konusudur. Bu iki kanadı taçlandıran bir cam şeritte ise birbiri için girmiş ve tekrarlıyan daireler söz konusudur. Yuvarlak kemerin iç kısmını oluşturan cam bölümde Ermenice harflerle: “Ժծօ՞ր ՄաՍե զՁօ օ Օ ՕժիաօԱօօՍ” (İtikat, İman, Sevgi ve vaftiz) yazılmaktadır.” Ayrıca altı tane küçük lamba ile aydınlatılır . Kanatların kilit bölümünde sarı metal küçük alana, “kendi ebeveynlerinin ruhuna Krikor Karagızyan 1993” yazmaktadır.

4.29. Surp Yeğya Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.29.1. Kilisenin Tarihi

Nişanca caddesi. Ortakçılar Mahallesi Karayel sokak no 16, Eyüp'de bulunan kilise hakkında on sekizinci yüzyılda bilgi edinebiliyoruz. Kilise 1766'da ibadete kapatıldı ve 1800'de tekrar ibadete açıldı. 1832 yılında Harutyun Amira Bezciya'nın kızının maddi yardımlarıyla yeniden kagir olarak inşa edildi.(Dabağyan,2005, 147) Yapı 1851 yılında kısmen onarım gördü.

4.29.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.134) Mekân yapının ana kütesi içinde transepti andıran bir kuruluşun kuzey kolunu oluşturmaktadır. (Şekil 4.135) Ana apsid ile bir ilişki kurulmamıştır. Güney duvarın batı ucunda yer alan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Batıda bulunan bir başka kapı dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının üstünde bulunan bir pencerenin yanı sıra kuzey duvarında yer alan ikinci bir pencere ile aydınlanmaktadır. Mekân beşik tonozla, sunağın bulunduğu alan ise yarım kubbe ile örtülmüştür.

4.29.3. Bezeme

4.29.3.1. İç Mekân

Aan mekân gri zemin üzerine beyaz lekeli taş, sunağın bulunduğu yükseltilmiş alan ise mermer ile kaplanmıştır.

Güney ve kuzey duvarında, Pencere ve dolabın üst yanlarında birer sarı renkli çelenkler ve bazılarının içinde haç motifi yer alır. Güneyde yer alan nişin üzeri beyaz boyalı ahşap kanatlar ile kapatılmıştır. Ahşap kanatların yüzeyi geometrik bölümlere ayrılmıştır.

Tonozdan yarım kubbeye geçişte yer alan kemerde, gri fon üzerine bir küçük ve bir büyük olarak sıralanan beyaz zincirlerin oluşturduğu şeridin arkasından açık mavi zemin üzerine koyu hardal rengi ve beyazdan oluşturulmuş baklava dilimi motifleri görülür. Tavanın tam merkezinde abajurun asıldığı yerde beyaz zeminli oval bir çerçeve çizilerek içine dört yönde açık kahverengi şeritler yerleştirilmiş ve kenarlarda kalan boş alanlar çerçeve içine alınarak bir haç motifi oluşturulmaya çalışılmıştır. (Şekil 4.136)

4.29.3.2. Sunak

Doğuda, ana eksen üzerinde bulunan sunak, yalın bir sunak masası ve üzerinde bir betimin asılı olduğu kırık üçgen alınlıklı panodan oluşur. Sunak masasının üstü alçak basamaklarla hareketlendirilmiştir. Kırık üçgen alınlığın arkasından altın renginde ışın demetleri yükselir.

Sunakta asılı büyük boyutlarda ele alınmış tabloda Aziz Yeğya sağ elinde kılıç sol elinde de bir tartı ile betimlenmiştir. Bulutlar içinde tasvir edilen melek figürü resmin genelini kaplamaktadır. Resimde kırmızı sarı ve yeşil tonları hakimdir.

4.29.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılan bir niş içine yerleştirilen gri damarlı beyaz mermerden vaftiz kurnası oval ve derin bir formada tasarlanmıştır. Nişin iki yan cephesine birer küçük niş açılmıştır. Tavanı düz bırakılarak içine bir ışık yerleştirilmiştir.

Ön cephede, sathi bir şekilde oyularak oluşturulmuş kompozisyon oval bir çerçeve içine alınmıştır. (Şekil 4.137) Kompozisyonda yan olarak betimlenen ve kutsal ruhu tasvir eden, ağzından ışık huzmeleri inen kuş figürü ayrıntılı bir şekilde çalışılarak bulutlar içine yerleştirilmiştir.

Niş çevreleyen mermer çerçeve üzerinde süsleme yer almaz sade tasarlanmıştır. Niş iki sade kuruluşlu, bezemenin bulunmadığı ahşap kanatlarla kapatılmıştır. Kanatların üstünde içte ve dışta tahtadan ince haç figürleri yer alır.

4.30.Yerevman Surp Haç Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.30.1.Kilisenin Tarihi

Yerevman Surp Haç Kilisesi Kırbaç Sokağı no:47/49, Kuruçeşme’de yer alır. Eremya Kömürcüyan’ın eserinde kilisenin adının “Surp Nişan” olarak anıldığını görüyoruz. 1798 yılında yeniden inşa edilerek “Surp haç “adıyla ibadete açıldı. 1834 te Hassa Mimarı Garabet Balyan kiliseyi kagir olarak yeniden inşa etti. 1858 yılında çan kulesi eklendi. 1919’da çıkan bir yangında yapının iki ahşap kapısı ile çatısı yandı. Çan kulesi madenden yeniden inşa edildi. Kilise 1975 ve 1988 yıllarında onarımdan geçirildi.

4.30.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.138) Mekân yapının ana kütlesi içinde, apsid hizasında yer alır. Mekânın güney duvarın doğusunda bulunan bir kapı ile aynı zamanda apside açılan hazine odasına geçilir. Güney duvarın batısında bulunan başka bir kapı ise kilise ana mekânına geçiş sağlar. Batıda yer alan bir başka kapı ise dış mekâna açılmaktadır. İç mekân kuzey duvarın batısında bulunan bir pencere ile aydınlanmaktadır. Sunağın bulunduğu apsid yarım kubbe, mekânın geri kalanı ise beşik tonoz ile örtülüdür.

4.30.3. Bezeme

4.30.3.1. İç Mekân

Vaftiz haznesinin solunda Meryem Ana betimi asılıdır. Meryem ellerini göğsünde kavuşturmuş ve hafif sola dönük betimlenmiştir. (Şekil 4.139) Başı ve elleri gümüş ile kaplanmıştır. Üzerinde kırmızı bir elbise ve mavi bir pelerin bulunur. Nişin sağında ise kesik başı ile bir aziz tasvir edilmiştir. Gözleri kapalı olarak, bir hale içine alınmıştır. Kuzey batı köşede Meryem, Çocuk İsa ve vaftizci Yahya'nın betimi görülür. Meryem oturur şekilde, kucağında Bebek İsa ile betimlenmiştir. Vaftizci Yahya yanında bir koyun ve elinde bir asa ile Meryem'in ayakları altında çocuklara tasvir edilmiştir. Gökyüzünden inen iki melek Meryem'e taç takmaktadır. Kuzey duvarında yer alan pencerenin içine üzerinde üç musluğu olan çanak formunda üstü kapaklı bir kap yerleştirilmiştir. Üzerinde “ŪÇΒ³İĲ İ³Β×Ç ŪÑ³ÝÝĲĲĲĲ” (Hatırasıdır Taşçı Hovannes'in) yazmaktadır. Vaftiz haznesinin karşısına güney duvarına yuvarlak kemerli bir niş açılarak dış yüzeyi mermer ile kaplanmıştır. Nişin içinde büyük boyutlarda ele alınmış Surp Minas'ın tablosu görülür. (Şekil 4.140) Aziz siyah bir atın üzerinde bir elinde tesbih bir elinde asa tutmaktadır. Sırtında kırmızı pelerini ile betimlenmiştir. Tablonun iki yanında duvara adak için getirilen gümüş figürler asılıdır. Ayrıca nişin içinde mumlar ve litürjik elemanlar bulunur. Nişin boşluğu bir camekânla kapatılmış ayrıca üzerinde gerektiğinde kapatılmak için bir de perde asılmıştır. Mermer yüzeyin üzerinde yoğun bir bezemeye rastlanmaz. Üst iki köşede, yapraklardan oluşan konsollar yerleştirilmiştir. Nişin alt mermer yüzeyinde dokuz tütün yan yana gelmesiyle bir çanak formu oluşur. Güney duvarında İsa Çarmıhta tablosu bulunur. Çarmıhta betimlenen İsa resmi ikiye bölmüş, sağ tarafta Meryem sol tarafta da ise Mariya Makdelena yerleştirilmiştir. Her ikisi de yukarıya doğru İsa'ya bakmaktadır. Figürlerin yerleşimi üçken bir kompozisyonun oluşmasını sağlamıştır. Resim Telyan imzalıdır. Resmin altında sade kesimli ahşap bir konsol görülür. Üzerinde bitkisel kıvrımlarla bezeli altın sarısı bir çerçeve içine üç yönde bakıldığında değişen Meryem Ana ve İsa portreleri yer alır. Çerçevenin alınlığında: “ŪÇΒ³İĲ ā³İĲñĲ Ēāōēáāōā»ΒŪĲāō ēμ ÝΒ³Ý »Ĭ»Ō»ó.°Ç ĬāŌŪ³ÝĲ ³Ē»ūē³Ý»³Ý Ū³ñĬāē..1798 ÝáŪĲŪμĲñ .” (Resim Markos Aleksanyan tarafından hatıradır Kuruçeşme Surp Nişan Kilisesine 1798) yazmaktadır. Bu betimin hemen önünde sarı metalden uzunlamasına dikdörtgen bir mumluk bulunur. Mumluğun ön yüzeyinde iki melğin tutuğu çiçekler ve üzerlerine dolanan farbelalar görülür.

4.30.3.2. Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde bulunur. (Şekil 4.141) Sunak önü iki basamak ile yükseltilerek kot farkı yaratılmıştır. Bu bölümde gerektiğinde sunağı kapatmak için bir perde asılıdır. Dikdörtgen kesitli sunak masasının alt kısmı pahalanarak içe doğru dönmüş ve dikdörtgen alçak bir kaideye oturtulmuştur. Yüzeyin merkezinde altın sarısı bir haç lacivert zemin üzerinde altın sarısı bir çelenk içine yerleştirilmiştir. Çelengin ucunda uçuşarak iki yönde dalgalanan kordelalar görülür. Pahlanmış alt kısım altın sarısı yivler ile bezelidir. Üzerine oturduğu kaidenin üst silmesi bir sıra altın sarısı yapraklar ile bezenmiştir. Masanın üst silmesinin altında bir sıra kalın bir sıra ince altın sarısı yaprak motifleri yerleştirilmiştir.

Betimin asılı olduğu üst yüzeyin alt kenarında iki yönde üzüm ve başak sapsarı arasına yerleştirilmiş, yapraklarla sarılı vazolar bulunur. Bu vazolardan çıkan bulut kümeleri yukarıya doğru uzanıp üst merkezde birleşir. Burada lacivert bir zemine baş aşağı dikey şekilde konulandırılan kuş figürü, oval bir form alan bulutlar içine yerleştirilmiştir. Bulutların üzerinde iki köşede ikişer kerübin bulunur. Bulutların arkasında ise ışınsal doğrular görülür.

Sunakta İsa'nın göğe yükselişini anlatan betim asılıdır. Mezarın başında iki melek bulunur. Sağ taraftaki melek parmağıyla mezardan çıkıp göğe doğru yükselen İsa'yı gösterirken sol tarafta yer alan melek ise mezarın üstünden beyaz bir örtü çekmektedir. İsa elinde bir bayrak ile bulutların arasına doğru yükselir. Resmin genelinde sarı kırmızı ve beyaz tonlar ağırlıktadır.

4.30.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılmış bir niş içine yerleştirilen gri damarlı beyaz mermerden vaftiz kurnası oval formdadır. Kurnanın iç yüzeyine, dört yönde ve merkezde birer haç motifi işlenmiştir. Nişin iç yan cephelerinde birer küçük niş açılmış ve tavanı yuvarlak kemer formunda tasarlanarak bir ışık yerleştirilmiştir. Ön cephenin ortasında ışınsal doğruların üzerinde üç boyutlu mermer bir kuş kabartması görülür. (Şekil 4.142) Bu kompozisyon bulutlardan oluşmuş oval bir çerçeve içine alınmıştır.

En dış köşelerde de bulutlar yerleştirilmiştir. Sahne mermerle yüksek kabartma olarak işlenmiştir.

Nişin dış yüzeyi mermer ile kaplanmıştır. Cephede yoğun bir bezeme görülmez. Üst köşelerde, iki yönde yapraklardan oluşan konsollar bulunur. Teknenin altındaki mermer yüzeyde dokuz tüy yan yana getirilerek bir çanak oluşturulmuştur. Kurnanın bulunduğu niş iki bezemesiz ahşap kanat ile kapatılır.

4.31. Yergodasan Arakyalk Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.31.1. Kilisenin Tarihi

Kurtbağrı sokak no 17, Kandillide yer alan kilise 1846 yılında ibadete açıldı ve 1892 yılında onarılarak genişletildi. Yapı 1962 ve 1985 yıllarında onarım geçirdi.

4.31.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.143) Mekân, yapının ana kütleleri içinde ve apsid hizasındadır. Vaftiz mekânının güney doğusunda bulunan bir kapı ana apside yol veren bir alana açılır. Mekânın güney duvarının batısında yer alan başka bir kapıyla da kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Batıda yer alan bir kapı ise dış mekâna açılmaktadır. İç mekân batı kapısının üstünde ve iki yanında bulunan birer pencereyle aydınlanmaktadır. Mekan aynalı tonoz ile örtülüdür.

4.31.3. Bezeme

4.31.3.1. İç Mekân

Zemin gri haleli mermer ile kaplanmıştır.

Duvar yüzeyleri Kütahya çinileri ile kaplıdır. Kuzey ve güney duvarlarında ki çini yüzeylerde sütun formları arasına farklı renklerde vazolar ve kaplardan çıkan bitkisel motifler ile çiçekler bulunur. Vaftiz kurnasının hafif dışa taşkın cephesi girift bitkisel

motiflerden oluşmuş çini panolarla kaplanmıştır. Sunağın bulunduğu doğu duvarın sağında üzerinde bitkisel motiflerin bulunduğu birbirinden farklı çiniler görülür. Bitkisel motifli çiniler arasına yer yer beyaz zemin üzerine haç motifleri bulunur. Motifin çevresinde ise küçük kerübinler görülür. Sunağın solunda yer alan çini yüzeylerinde ise yine sütun formlarının arasında bulunan saksılar içindeki bitkisel formlar ile stilize bitki formları işlenmiştir. Bu zemin üzerinde farklı formlarda çiniler ile haç motifleri oluşturulmuştur. Haçın üst kolu üst üste yerleştirilmiş üç tane farklı desenli sekizgen çiniden oluşur. Diğer kolları ise dikdörtgen formu çinilerden tasarlanmıştır. Sunak önü yükseltilmiş alanın ön cephesinde stilize girift bitkisel zemin üzerine kare bir alan oluşturulmuş ve bu alanın merkezine kırmızı bir fona beyaz at üzerinde ejderi öldüren Aziz Gorge betimi yerleştirilmiştir. (Şekil 4.144) Daire formunun dış çevresinde kuş figürleri ile bitkisel motifler yer alır. Çiniler bordo turkuaz, yeşil, mavi ve kırmızının bulunduğu çeşitli renklerden tasarlanmıştır. Kuzey duvarında Çarmıh da İsa Konulu büyük boyutlarda tasarlanmış bir betim asılıdır. Merkezde yer alan Çarmıhtaki İsa figürü resmi ikiye bölmektedir. Bir yanında Maria Makdalena diğer yanında ise Meryem yer alır. Güney duvarında ise İsa'nın göğe yükseliş tablosu asılıdır. Ortada mezardan yükselen İsa'nın iki yanında birer melek figürü yer alır. Yükseltilmiş alanın kuzey duvarında Çarmıhta İsa betimi asılıdır. Ortada yer alan çarmıhtaki İsa; kompozisyonu ikiye bölmektedir. İki yanında Meryem ve Maria Makdalena bulunur.

4.31.3.2. Sunak

Doğuda ana eksen üzerinde bulunan sunak, duvara açılmış kaş kemerli bir niş içine yerleştirilen, sunak masası ve betimden oluşur. (Şekil 4.145) İki iyon sütun başlığının taşıdığı kaş kemerin altında sunak masası bulunur. Masa, haç motiflerinin bulunduğu bir sütun üzerine yerleştirilmiştir. Sunak önü bir yönden basamaklar ile yükseltilmiştir.

Sunakta, Meryem Ana ve Çocuk İsa betimi asılıdır. Meryem kucağında oturan İsa'ya dönük betimlenmiştir. Gerek Çocuk İsa ve gerekse Meryem kıyafetleri ve simaları ile alışa gelmiş betimlerden farklı tasvir edilmiştir.

4.31.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılmış yuvarlak kemerli bir niş içine yerleştirilen gri damarlı beyaz mermerden vaftiz kurnası oval formdadır. (Şekil 4.146) Kurnanın dış mermer cephesinin merkezinde küçük bir haç motifi işlenmiştir. İç cephede iki yanda birer küçük niş açılmış ve tavanı nişin formuna uygun yuvarlatılmıştır. İç ön cephe çokgen olarak başlamış ve ardından hafif bir iç bükeylik kazanarak yuvarlatılmıştır. İç yüzeyde küçük boyutlarda ele alınmış Meryem ve Çocuk İsa betimi asılıdır. Bir taht üzerinde Meryem'in kucağında oturan İsa'nın bir elinde dünya diğer elinin ucunda ise sarı renkli bir yıldız bulunur. Meryem'in ve İsa'nın başlarında yer alan taşlar altın sarısıdır.

Kurna, nişin formuna uygun beyaz boyalı ahşap kanatlar ile kapatılmıştır. Kanatların yüzeyi geometrik bölümlere ayrılarak ortalarına birer haç motifi yerleştirilmiştir.

4.32. Yerits Mangats Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.32.1. Kilisenin tarihi

Aktar Apti Sokağı no 2/1, Boyacıköy'de yer alan kilise 1840 yılında ahşap olarak Misak Amira'nın yardımları ile yaptırıldı. 1884, 1885 yılları arasında yeniden kagir olarak inşa edildi. 1984'te yapı onarım geçirdi.

4.32.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede yer alan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik dikdörtgen planlıdır. (Şekil 4.147) Mekân, yapının ana kütesi içinde apsid duvarının hizasındadır. Ana apsid ile arasında bir ilişki kurulmamıştır. Mekânın güney duvarında yer alan bir kapı ile kilise ana mekânına geçiş sağlanır. Batıda yer alan diğer bir kapı dış mekâna açılmaktadır. İç mekân sunağın üstünde bulunan oval bir pencerenin yanı sıra, batı kapısının üst ve iki yanında bulunan birer pencere ile aydınlanır. Mekan Beşik tonoz ile örtülüdür.

4.32.3. Bezeme

4.32.3.1. İç Mekân

Zemin Ahşap Parke ile kaplanmıştır.

Duvarlar taş ve tuğla, almasıık örgölüdür. Sunak resminin hemen üstündeki oval pencerede mavi ve sarı tonlarda oluşturulmuş bir haç motifi gözükür. (Şekil 4.148) Yükseltilmiş zeminin her iki yan cephelerinde birer İsa Çarmıhta tabloları bulunur. Güney duvarında yer alan İsa çarmıhta konulu tabloda Çarmıhta ki İsa kompozisyonu ikiye ayırmış sağında Meryem solunda ise yere diz çökmüş Maria Makdelena betimlenmiştir. Gri mavi bir fon üzerinde yer alan figürlerde kırmızı yeşil ve mavi renkler hakimdir. Tablonun altında yarısı çerçeve içinde kalmış “Zekiye” imzası görülür. Tam karşıda yer alan betim de ise, Çarmıhtaki İsa yine resmi ikiye ayırmakta sağında Meryem ve solunda da Maria Magdelena bulunmaktadır. Resmin genelinde karanlık bir görünüm hakimdir bu yüzden detaylar görünmemektedir. Güney cephede yer alan nişin içinde ise Meryem Çocuk İsa ve bir kişi yer alır. Kompozisyonda Meryem sol koluyla İsa’yı kucaklarken betimlenmiştir. Batı cephede yer alan pencerelerin üzerinde grift bir zemine merkezde yer alan haç motifleriri işlenmiştir. Kuzey duvarına vaftiz kurnasının iki yanına birer niş açılmış ve üzeri ahşap kanatlar ile kapatılmıştır.

4.32.3.2. Sunak

Sunak, doğu duvarında ana eksen üzerinde duvara açılan bir niş içine yerleştirilmiştir. Nişin içinde sunak masası olarak kullanılan mermer bir levhanın yanı sıra büyük boyutlarda ele alınmış Müneccimlerin Secdesi konulu bir tablo yer alır. Sunak önü iki yönden basamaklar ile yükseltilmiştir. Basamak düzeyinde gerektiğinde sunağı kapatmak için bir perde asılıdır.

Betimde Müneccimler İsa’yı ziyaret etmektedir. Tablonun oval formuna uygun figürlerde bir çember içine yerleştirilmiş ve gökyüzündeki melekler sayesinde resmin akışı yukarıya çekilmiştir.

4.32.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılmış bir niş içine yerleştirilen gri damarlı beyaz mermerden vaftiz kurnası oval formdadır. (Şekil 4.149) Nişin iç iki yan cephesine küçük birer niş açılmış ve nişin tavanı düz bırakılarak bir ışık yerleştirilmiştir. İç ön cephe de bulutlar içine yan yerleştirilmiş bir kuş figürü bulunur. Kuşun aşağıya doğru eğilen ağzından kurnaya doğru ışık huzmeleri iner. Bulutların üzerinde sarı bir haç motifi görülür.

Nişin dış yüzeyinde bezeme bulunmaz. Sade tasarlanmıştır. Nişi örten ahşap iki kanatın yüzeyi dikdörtgen bölümlere ayrılmış bu bölümlerin ortasında ise oval formlu bir çerçevenin içine ışınsal doğrular çizilmiştir.. Nişi sarmalayan memmer çerçevenin üstünde, üst kısmı yuvarlatılmış camdan bir levha bulunur. Camın üzerine: “Ծժժի Սաւե՛ իմ օժ թիմահոօօս” (İtikat, İman, Sevgi ve Vaftiz) yazmaktadır. Yazının hemen altında iki yanında haç figürlerinin bulunduğu, ışınsal doğrular üzerinde, bir üçgen içine yerleştirilmiş kuş figürü göze çarpar

4.33. Surp Yerortutyun (Üç Horan) Kilisesi Vaftiz Mekânı

4.33.1. Kilisenin Tarihi

Surp Yerortutyun Kilisesi, Sahne sokağı no 24/1, Galatasaray’da yer alır. Kilisenin bulunduğu yerde 19 yy. başlarında inşa edilen Surp Eçmiadzin adıyla anılan okulun yanmasıyla yapı kiliseye çevrildi. 1810 yılında çıkan bir yangınla kilise hasar gördü ve geçici bir sunakla da olsa 1835 yılına kadar ibadete devam edildi. Yeni kilisenin inşasına, Hassa Mimarı Garabed Balyan, Hovannes Server ve Hamamcıbaşı Minas Ağa tarafından 1836 yılında başlandı. 1838 yılında Patrik ikinci Isdepanos Ağavni tarafından ibadete açıldı. 1890 ve 1989 yıllarında onarım geçirdi.

4.33.2. Vaftiz Mekânı Özellikleri

Kilisede bulunan tek vaftiz mekânı kilisenin apsid bölgesinde kuzey duvarına bitişik dikdörtgen planlıdır. Mekân yapının ana kütleşi içinde apsid duvarıyla aynı hizadadır. (Şekil 4.150) Vaftiz mekânının güney duvarının doğusunda bulunan bir kapı hazine odasına açılır. Hazine odasının apside açılan bir kapısı mevcuttur. Güney duvarın batısında bulunan bir kapı kilise ana mekânına geçiş sağlar. Batıda bulunan başka bir kapı mekânın dışına açılır. İç mekân kuzey duvarında bulunan iki pencere ile aydınlanır. Ana mekân beşik tonoz, sunağın bulunduğu yükseltilmiş alan ise manastır tonozu ile örtülmüştür.

4.33.3. Bezeme

4.33.3.1. İç Mekân

Mekânın zemininde üç boyutlu baklava dilimlerinin birleşmesiyle meydana gelen bezemenin bulunduğu taş panolar yer alır. Sunağın bulunduğu yükseltilmiş alan ise mermer ile kaplanmıştır.

Duvarlar bezemeden uzak yalın tasarlanmıştır. Vaftiz kurnasının tam karşısında açılan bir niş içinde Meryem Ana betimi bulunur. (Şekil 4.151) Resim üzerini bitkisel motif ve kıvrımların süslediği altın sarısı bir çerçeve içine yerleştirilmiştir. Çerçevenin Alınlığında “C” ve “S” kıvrımlarının arasında bir istiridye nişi bulunur. Resim madeni bir levha ile kaplanmış, sadece Meryem’in yüzü açıkta kalmıştır. Meryem yedi tane küçük kılıç tutarak ellerini kavuşturmuştur. Niş bir cam ile örtülüdür. Üst yüzeyinde ise beyaz ve renkli mermer kullanımı görülür. En üstte alınlıkta beyaz mermer arası taba renginde mermer ile süslenmiştir. Altında bir sıra yumurta frizi bir sıra akantus yaprağından oluşan iki yönde iki sütun başlığı yer alır. Bu sütun başlarının hemen arkasında aynı usluapta plaster olarak tasarlanmış ikinci bir sütun başlığı yer alır. Renkli sütunların başlıkları ve kaideleri beyaz mermerden yapılmıştır. Sütunların yerleştiği yüzeyin iki yanı dışa taşkın ve üzerine renkli mermer yerleştirilerek dikdörtgen bir alan yaratılmıştır. Alt mermer yüzeyin merkezinde üzeri çiçeklerle kaplı bir gırlant iki yandan fiyonklar ile tuturulur. Gırlantın tam ortasında bir kabara yerleştirilmiştir. Gırlantın kavisine uygun bir düzende iç kısma 1864 tarihli bir yazı yerleştirilmiştir. Nişin dış, yan alt cepheleri bir palmetten çıkan bitkisel motiflerin yer aldığı bezeme ile süslenmiştir. Dikdörtgen çerçevede yuvarlak kemer formu mermer yüzeye işlenmiştir. Köşelerde oluşan boş alanlara içi ışınsal doğrularla süslenmiştir. Nişi saran yuvarlak kemerin üst orta kısmında akantus yapraklı bir konsol yer alır.

4.33.3.2. Sunak

Sunak doğuda ana eksen üzerinde bulunur. Sunak önü basamaklar ile yükseltilerek kot farkı yaratılmıştır. Bu bölümde gerektiğinde sunağı kapatmak için bir perde asılıdır. Dikdörtgen ahşaptan yapılmış sunak masasının üstü basamaklar ile hareketlendirilmiştir. (Şekil 4.152) Üzerindeki bezemelerde sarı ve lacivert renkler hakimdir. Sunağın üstünde bulunan alınlıkta, altın sarısı ışınsal doğruların üzerine kalp, asa, merdiven, haç, sütun, mızrak, ve kitap figürleri yerleştirilmiştir. Bu

figürlerin üzerinde ise bulutlar içinde Kutsal ruhu ifade eden bir üçgen bulunur. Hemen altında bir sıra yumurta frizi yerleştirilmiştir. Bitkisel kıvrımların bulunduğu geniş bir frizin ardından ortasında bir güçlenin yer aldığı ve iki yanında mızrağa benzer bir uzantının üzerine üzüm salkımlarının radyal olarak yerleştirildiği görülür. En içte ise dört yönden dolaşan yumurta frizi ve lacivert renkli bir zemin yüzeyi hareketlendirir. İki yanda ise akantus yapraklı konsollar aşağıya uzanıp bir fiyonk ile bitirildikten sonra açmamış çiçekler ters bir şekilde arka arkaya aşağıya kadar inmektedir. Sunak masası üzerinde iki yönde ahşap oyma tekniği ile altın sarısı birer meşale yapılmış ve boğumlarının iç taraflarında lacivert rengi kullanılmıştır.

Sunak masasının alt yüzeyi, sarı bir çerçeve içine alınmış lacivert zemin üzerine altın sarısı, “C” kıvrımlarında bulunduğu bitkisel bezemelerle süslenmiştir. Bitkisel süslemelerin merkezinde ise bir haç motifi yer alır.

Meryem ve Çocuk İsa betimi sunağa yerleştirilmiştir. figürlerin geniş bir yer kapladığı resimde arka fonda sivri külahlı daire pırlanlı bir yapının bulunduğu doğa manzarası yer alır. Meryem’in üstünde kırmızı bir elbise ve lacivert bir pelerin bulunur. İsa Meryem’in sağ kucağında oturmuştur. Resimde kırmızı, mavi ve sarı tonlar hakimdir.

4.33.3.3. Vaftiz Haznesi

Kuzey duvarına açılmış yuvarlak kemerli bir niş içine yerleştirilen gri damarlı beyaz mermerden vaftiz kurnası oval formdadır. (Şekil 4.153) İç yüzeyin dört yönünde birer haç motifi kazınmıştır. Nişin iç iki yan cephesine birer küçük niş açılmış ve tavanı nişin formuna uygun bir şekilde yuvarlatılarak bir ışık yerleştirilmiştir. Mermer olarak tasarlanmış nişin iç ön yüzeyinde başı kurnaya doğru dik yerleştirilmiş sarı bir kuş kabartması yer alır.

Nişin dış yüzeyi mermer bir çerçeve içine alınmıştır. (Şekil 4.154) İki yanında yapraklardan oluşan sütun başlıkları ve birer sütun bulunur. Bu başlıkların hemen arkasında plaster şeklinde ikinci bir sütun başlığı görülür. Yuvarlak kemerin üst boşluklarında bir üçgen içinde bir palmetten çıkan yaprak kıvrımları yer alır. Yuvarlak kemer formunun ortasında akantus yapraklı bir konsol yer alır. Niş yüzeyi kendi formuna uygun, yalın iki ahşap kanat ile örtülmüştür. Kanatlar üzerinde sarı metalden iki haç bulunur. Alt yüzeyde sütunların bindiği alanlar dışa taşkındır. Bu

alanlara üç tarafı yayvan bir palmetin oluşturduğu çanak içinde bulunan bitkisel bezeme ile süslenmiştir. Mermer yüzeyin merkezinde ise üzerinde çiçeklerin yer aldığı ve iki taraftan da fiyonk ile bağlanmış bir gırlant görülür Gırlantın tam ortasında bir kabara bulunur.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İstanbul'da incelenen Ortodoks Ermeni kiliselerindeki vaftiz mekânları, Patrikhane Kilisesi dışında, kilisenin apsid bölgesinde, kuzey duvarına bitişiktir. Kuzey yönüne yerleştirilmek istenen kurna için en uygun yer olarak kilisenin kuzeyinde bulunan mekânın kuzey duvarı seçilmiştir. Bu uygulama sayesinde kilise ana mekânında, yer kaybı yaşanmadan kullanım alanı genişlemiştir.

Vaftiz mekânları birer sunağın bulunduğu küçük şapellerdir. Vaftiz sırasında verilen Kominyon nedeniyle vaftiz mekânında bir sunak bulunur. Sunaklar doğudaki apsidin üzerinde ya da doğu duvarında ana eksen üzerinde açılmış bir niş içine yerleştirilen sunak masası ve üzerinde asılı bir betimden oluşur. Bazı yapılarda sunak önü, basamaklarla yükseltilerek belirginleştirilmiştir. Ana eksen üzerinde batıda, mekânın dışına açılan bir kapı yer alır. Mekânda bir simetri söz konusu olduğu için kuzey duvarında bulunan vaftiz kurnasının karşısına aynı formda bir niş ya da içinde betimin asılı olduğu küçük bir sunak bulunur. Mekânların duvarlarında ayin sırasında kullanılan eşyaları saklamak için nişler ya da dolaplar yer alır.

Bazı mekânlar bazilika planlı küçük kiliselerdir. Hava şartları ve insan sayısının azlığı gibi nedenlerden kilise ana mekânında yapılamayan ayinler bu şapellerde gerçekleşir. Buna en güzel örnek Üsküdar Surp Haç Kilisesi'dir .

Vaftiz mekânlarını, kilise ana mekânına açık ve kapalı olarak ikiye ayırabiliriz. İki mekân arasına yerleştirilen bir kapı ile gerektiğinde aralarındaki ilişki kesilir. Bunun nedeni kilisede cenaze bulunduğu zaman aralarındaki kapı kapatılarak aynı anda bu şapellerde vaftiz ayini gerçekleştirmektir. Bu uygulama doğal olarak cemaatin kalabalık olduğu zamanlarda geçerliydi.

Mermerden tasarlanmış vaftiz kurnası kuzey duvarına açılan genellikle mermerden bir niş içine yerleştirilmiştir. İç ve dış cephesi dönemin bezemeleri ile süslenmiştir. Bazen nişlerin üstü ahşap, cam ya da metalden kanatlar ile örtülür.

5.1. Tipolojik Karşılaştırma

Ortodoks Ermeni kiliselerinde bulunan vaftiz mekânlarına tipolojik açıdan yaklaştığımızda farklı uygulamalar ile karşılaşırız. İlk vaftizhane örneklerinde görülen vaftiz mekânlarını kuzeye yerleştirme geleneği bu mekânlarda da kendini

gösterir. İncelediğimiz kiliselerde vaftiz mekânları kilisenin kuzeyinde apsid bölgesine yakın bir yere yerleştirilmiştir. Bu mekânlar kilisenin kuzeyinde küçük şapellerdir. Vaftiz mekânları kilise yapısının ana kitlesi içinde apsid duvarı ile aynı hizada veya içe çekiktir. Bazı mekânlarda ise ana kütlenin dışına taşkın, bulunduğu parsele göre inşa edilmiştir.

Vaftiz mekânında apsid ile kurulan ilişki dikkati çeken bir başka konudur. Apsid ile aralarında bir ilişki bulunmayan vaftiz mekânlarının yanı sıra, güney doğusunda bulunan bir kapı ile apside açılan mekânlar da mevcuttur. Bu örneklerde güney duvarının doğusuna yerleştirilen bir kapı, apside geçit veren bir hole veya apsid ile bu mekân arasında bulunan bir hazine odasına açılır. Az sayıda mekân da güney duvarında bulunan bu kapı ile doğrudan apside geçilmektedir. Apsid ile vaftiz mekânı arasında bulunan bu ilişkiyi ayin sırasında ana apside geçişi kolaylaştıran bir uygulama olarak açıklayabiliriz. Belirtmemiz gereken bir diğer uygulama ise bazı mekânların apsid yerine, apsid ile arasında bir ilişki bulunmayan hazine odalarına açılmasıdır.

Daha öncede belirttiğimiz gibi bu mekânlar, kilise ana mekânına açık ve kapalı olarak ikiye ayrılır. Güney duvarının batı ucunda bulunan bir kapı ana mekâna açılır. Vaftiz mekânlarının kilise ana mekâna ve dış alana bağlantısı vardır. Batı duvarında yer alan bir kapı dış mekâna açılır. Aynı zamanda birer şapel olan vaftizhaneler kiliseler kapalı olduğu zaman mekânın güney duvarında bulunan kapı kapatılarak, batıda bulunan ikinci kapı kullanılır ve mekân ibadete açılır.

Vaftiz mekânlarının boyutları değişkenlik gösterir. Çoğu dikdörtgen planlıdır ve küçük boyutlarda ele alınmıştır. Üsküdar Surp Haç Kilisesi'nde olduğu gibi büyük boyutlarda tasarlanmış ve bulunduğu kilisenin planını tekrarlayan mekânlar da mevcuttur. Surp Haç Kilisesi'nin vaftiz mekânında, kilise ana mekânında da görülen narteks bölümü demir parmaklıklar ile ayrılmıştır. Apside yakın bir yerde, yine ana kilisenin planında da uygulanan sunak önünde yer alan bölüm ahşap parmaklıklarla çevrelenmiştir. Vaftiz mekânında bulunan sunak ise doğuda bulunan apsid üzerindedir.

İncelediğimiz vaftiz mekânlarının özellikleri, vaftizhane mimarisinin tarihi gelişimi içinde farklı yapılarda da görülür. Dura Europos'taki kilise evinde (üçüncü yüzyıl)

yer alan dikdörtgen planlı vaftiz mekânı yapının kuzeyine inşa edilmiştir. Bu uygulama incelediğimiz vaftiz mekânları ile benzerlik gösterir. Kare ve dikdörtgen vaftiz mekânları kilise evlerinden esinlenerek bu geleneği sürdürüp kilise ana mekânına yapışık vaftizhaneler inşa edilmiştir. Hz. İsa'nın doğduğu Bethlehem'deki kilisede güney duvarına bir vaftiz mekânı yerleştirilmiş ve yapıya kilise ana mekânından geçiş sağlanmıştır. Kiliseye yapışık vaftiz mekânlarından bir diğeri ise Louqsor'da bulunur. Kilisenin kuzeyine yerleştirilmiş üç bölümden oluşan ve aynı zamanda kilise ana mekânıyla da bağlantısı bulunan bir vaftiz mekânı yer alır. Mekânın doğu kenarı yuvarlatılmıştır. Bu yapılarda görülen ana mekâna bitişik oluş ve dış mekân ile kilise ilişkisi Ermeni kiliselerinde bulunan vaftiz mekânlarında da görülür. Suriye'de kilise yapısının ana kütlesi içinde apsidli vaftizhaneler görülür. Dar Qita'da bulunan kilisenin güney kenarına bitişik, kare planlı ve apsidli bir vaftizhane bulunur. Suriye'deki bu apsidli mekânlar farklı bir yönde konumlandırılmış olsa dahi, incelediğimiz apsidli vaftiz mekânları ile bir benzerlik gösterir. Costa'da Mastikhari (5. ve 6. yy'lar) olarak anılan kilisenin kuzeyine, apsid bölgesinde, yapının ana kütlesi içinde bir vaftiz mekânı yer alır. Mekân iki bölümden oluşur ve doğusunda bir apsid bulunur. Yapının kilise ana mekânına kapalı oluşu ve iki bölümden oluşması aralarında bir farklılık yaratmaktadır. Tizirt'te bulunan vaftizhane, (5. ve 6. yy'lar) kilisenin kuzeyinde ve apsid bölgesinde tasarlanmıştır. Ana kütlenin dışında bulunan vaftiz mekânı yonca planlıdır.

Ortaçağ'da iç mekâna taşınan kurnalar ile beraber vaftizhane inşası farklı bir boyut kazanmıştır. 20. yy'da kurnalar kilise içlerine ya da inşa edilen vaftiz mekânlarına yerleştirilmiştir. Bu dönemde inşa edilen mekânlar, kilise yapısının ana kütlesi dışında çeşitli formlarda ele alınmıştır. Ermeni kiliselerinde bulunan vaftiz mekânları kilisenin kuzeyinde ana kütle içinde tasarlanmış küçük kilise planlı yapılardır. Aynı anda ana apsid, dış mekân ve kilise ana mekânına açılabilme özelliği ile diğer örneklerden farklılık gösterir.

5.2. İstanbul'da Bulunan Diğer Vaftiz Mekânları ile Karşılaştırma

İstanbul'da bulunan farklı mesheplere ait kiliselerde farklı vaftizhane mekânlarıyla karşılaşmaktayız. Harbiye'deki Katolik Saint Esprit Kilisesi'nde vaftiz kurnası ana mekânın güney duvarı önünde, asıl girişe yakın bir yerde bulunur. (Şekil 5.1) Kurna çokgen kesitli hafif yükseltilmiş bir platform üzerindedir. Platform parmaklıklarla çevrelenmiş böylece kurna ana mekândan soyutlanarak koruma altına alınmıştır. Beyaz mermerden tasarlanmış kurna, akantus yapraklı süslemelere sahip dört cepheli bir altlık üzerine yuvarlak çanak şeklinde gelişir ve üzeri mermer bir kapak ile örtülür. Kurnanın gövdesinin alt kısmı yivler ile hareketlendirilmiştir. Bu mekânda ayrıca bir mum yer alır. Kurnanın arkasında fazla derin olmayan yuvarlak kemerli bir niş bulunur. Burada büyük boyutlarda ele alınmış İsa'nın Vaftizi konulu bir tablo asılıdır. Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilen İsa'nın ayaklarının suyun içinde değil de suyun üzerinde bulunması dikkat çekicidir. Tüm İsa'nın Vaftizi sahnelerinde olduğu gibi kutsal ruhu temsil eden kuş figürü Hz. İsa'nın üzerine yaklaşmaktadır.

Taksim'de bulunan Katolik Ermeni Voskeperan Kilisesi'nde ana apsidin kuzeyinde yer alan odada gri damarlı beyaz mermerden kurna dikdörtgen bir altlığa oturur. (Şekil 5.2) Oval formda tasarlanmış kurna alta doğru daralır ve alt kısım yivlerle süslenir. Kurnanın gövdesinin dışa doğru açılan üst kenarı yan yana ters yerleştirilmiş palmeti andıran formlarla süslenmiştir. Doğu ve kuzey duvarlarının birleştiği köşede yerleştirilen kurnanın doğu duvarında küçük boyutlarda ele alınmış İsa'nın Vaftizi konulu betim ile üstünde bir haç ve kuzey duvarında ise odayı aydınlatan bir pencere bulunur. Pencerenin üzerinde kutsal ruhu ifade eden kuş betimi ışınal doğrular içinde verilmiştir. Mekânın kuzeyinde Hz. İsa'nın üzerine gerildiği, duvara asılı bir haçın altında üçgen alınlıklı küçük bir haznenin bulunduğu sunak yer alır. Günümüzde vaftiz ayinleri bu mekânın küçüklüğü nedeniyle taşınabilir bir kurna ile kilise ana mekânında gerçekleştirilmektedir.

Tünel'de yer alan Anglikan Crimean Memorial Christ Kilisesi'nde kilise ana mekânın kuzeyinde oluşturulmuş basık sivri kemerli eyvan içerisine vaftiz havuzu yerleştirilmiştir. (Şekil 5.3) Sekizgen kuruluşlu hayli derin olan vaftiz havuzunun altı kahverengi, üstü ise beyaz mermerden tasarlanmış ve yine sekizgen bir tahta kapak ile üzeri örtülmüştür. Dışta yer alan bir basamak ile kurnanın içine girilmektedir. İç kısımda da basamaklar yer alır. Duvarlarında bezemeye rastlanmayan vaftiz mekânının vitray pencerelerinde kutsal ruhu ifade eden kuş figürünün yanı sıra, Hz. İsa'nın dikenli taç takmış portresi gibi farklı betimlere yer alır.

Tarlabaşı'nda yer alan Ortodoks Süryani Meryem Ana Kilisesi'nin onarımı nedeniyle son yıllarda Ortodoks Süryanilerin geçici olarak kullandıkları Tarlabaşı Aya Kostantin Rum Ortodoks Kilisesi'ndeki vaftiz ayinlerinde üzerinde "İstanbul Suryani Kadim Kadınlar Kolu 1970" yazısının bulunduğu taşınabilir metalden bir kurna kullanılmaktadır. (Şekil 5.4) Yakın bir tarihte açılacak olan Tarlabaşı Meryem Ana Kilisesi'nde, kilise ana mekânın dışında bulunan küçük dikdörtgen planlı bir oda vaftizhane olarak kullanılacaktır. (Şekil 5.5) Henüz kurulmamış vaftiz kurnası oval formdadır.

Anglikan Kilisesi'nde kilise ana mekânın kuzeyinde açılan eyvana yerleştirilen vaftiz mekânı ile Ermeni kiliselerinde bulunan vaftiz mekânları arasında bulundukları yön dışında bir benzerlik bulunmaz. Sainte Esprit Kilisesi'nde ise vaftiz mekânı, kilise ana mekânı içinde güneyde parmaklıklarla oluşturulmuş bir alandır. Burada başlı başına bir mekân söz konusu değildir. İncelediğimiz vaftiz mekânlarına en yakın örnek Taksim Voskeperan Kilisesi'nin kuzeyinde apside yakın bir bölgede yer alan dikdörtgen planlı vaftiz mekânıdır. Kilise yapısının ana kütleleri içinde bulunmaktadır. Ortodoks Ermeni kiliselerinden farklı olarak iç tasarımının zengin ve vaftiz kurnasının kuzey duvarına yerleştirilmiş olmamasıdır.

5.3. Bezemesel Karşılaştırma

Vaftiz mekânlarında yer alan betimler; Hz İsa'nın betimleri ve yaşamından sahneler, Hz İsa ve Meryem betimleri ile azizlerin betimleri ve yaşamlarından sahneler olarak sınıflandırabiliriz. Vaftizin Hz. İsa'nın ölümüne gömülmek olduğunu hatırlatan İsa'nın Çarmıha Gerilişi, İsa'nın Çarmıhtan İndirilişi ve Göğe Yükselişi, İsa'nın doğumu ile vaftizi kendi yaşam hikayelerinden alınmış betimler arasındadır. İsa'nın çocuk ve erişkin betimlerinin yanı sıra Meryem ve Çocuk İsa ile zaman zaman onlara eşlik eden Vaftizci Yahya'nın resimleri de bulunur. Kiliseye adını veren azizlerin betimleriyle yaşantılarından sahneler gerek sunakta, gerekse mekânın içinde çeşitli alanlara yerleştirilmiştir. Bu azizlerin dışında Hristiyanlar için önemli olan diğer azizlere de yer verilmiştir.

Vaftiz mekânlarında, mermer yüzeye alçak ve yüksek kabartma olarak işlenmiş süslemeler de görülür. Bu çalışmalar çoğu zaman vaftiz kurnasının iç ön cephesinde

“İsa’nın Vaftizi” konulu sahneler olarak kendisini gösterir. Dikkati çeken bir başka unsur ise nişleri çevreleyen mermer yüzeyler ve betimler üzerindeki yazıtlardır. Bu yazıtlar mekânın inşası ve onarımı hakkında bilgi verir. Resimlerin üzerinde bulunan yazıtlarda ise resmin kimin tarafından yapıldığı veya hediye edildiği bilgisi yer alır.

Bezemeler arasında Hristiyanlık inancı için önemli olan bazı alegorik süslemelere rastlanır. Bunlara örnek olarak Hz. İsa’nın çektiği çileleri ifade eden haç merdiven, mızrak ve sütun gibi formların yanı sıra, Hz. İsa’yı ve onun kanını tasvir eden üzüm salkımlarını gösterebiliriz.

Mekânlarda yer alan bezemeleri incelediğimizde genel kompozisyonlarda Ampir biçem görülmekle beraber, 19. yy’da yaygın olan çeşitli biçemlere özgü öğeler de kullanılmıştır. Bu örneklerin yanı sıra erken Osmanlı biçemsel öğeleri ile çeşme tasarımına benzer tasarımlar incelenen mekânlarda bulunan bezeme örnekleri arasında önemli bir yer tutar.

Surp Asdvadzadzin Kilisesi (Bakırköy) vaftiz mekânında yer alan vaftiz haznesinin, ana kütleyle gömük yivli köşe sütunları ve sade silmeli sütun başlıkları, alt mermer yüzeyde yer alan baklava dilimi ve alınlıkta görülen tuğla şeklinde dokunun üstündeki testere dişi motifi ile kompozisyonun genelinde Ampir biçem kendini göstermektedir. Surp Asdvadzadzin Kilisesi’nde (Beşiktaş) yer alan vaftiz haznesini çevreleyen büyük ışınsal doğrular ve bulut kümeleri ile alt mermer yüzeyde yer alan çiçekli gırlant; Surp Garabed Kilisesi vaftiz haznesi ve karşısında yer alan nişin alınlıklarında bulunan düz silmeler ve onları taşıyan büyük yaprak biçiminde konsollar ile alt mermer yüzede bulunan gırlant; Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi vaftiz haznesi üçgen alınlığı, yivli yan alanlar ve alt mermer yüzeyde ortadan bir fiyonk ile bağlı iki yana doğru açılan iki dal; Surp Nişan Kilisesi vaftiz haznesinin alınlığında yer alan, yuvarlak kemere yakın bir yerden kırılarak ilerleyen çizgiler, yan alanlarda aşağıya doğru sıralanan yumurta formları, sütun ve sütun başlıkları ile alt mermer yüzeyde bulunan köşeleri iç bükey çerçevelerin oluşturduğu kompozisyon Ampir biçemin vurgulandığı birkaç örnektir.

On dokuzuncu yüzyılda yaygın olarak görülen Eklektik biçem, incelediğimiz yapılarda da mevcuttur. Surp Asdvadzadzin Kilisesi (Ortaköy) vaftiz mekânı sunak alınlığında Lale Devri’ne ait içinde meyvelerin bulunduğu çanak motifi, hemen

altında Dor nizamı süslemeleri ve İyon sütun başlıkları ile bezemede eklektik bir düzen oluşturur. Bu tarz bir uygulamaya bir başka örnek Yeşilköy Surp İstebanos Kilisesi vaftiz haznesidir. Haznenin alt mermer yüzeyinde yer alan gırlant ampir öge, iki yanda yer alan akantus yapraklı konsollar barok öge, üst iki yanlarda yer alan düz yivli sütun başlıkları ve alınlıkta bulunan çelenk, kıvrımlar ile çiçeklerden oluşan bezeme ise ampir öğelerdir.

Bezeme örnekleri arasında erken Ortaçağ Anadolu Türk ve Ermeni sanatında yer alan bezeme öğeleri yer alır. Surp Harutyun Kilisesi (Taksim) vaftiz haznesini içten ve dıştan sarmalayan zincir motifi Konya Sahip Ata Cami dış portalında uzun ve kısa olmak üzere alternatif olarak kullanılmıştır. Zazadin Han dış kapısında köşe sütuncelerini andıran kuruluş üzerinde benzer zincir motifi görülür. Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi'nde (Karaköy) yer alan bir paye başlığında da aynı zincir motifi kullanılmıştır.

Surp Kevork Kilisesi (Samatya) vaftiz haznesinde farklı bir uygulama ile karşılaşmaktadır. Alt kısımda yer alan bir sıra palmet ve hemen altında mukarnas bezeme yer alır. Palmetlerin erken Anadolu Türk sanatında kullanılan Zengi devri Musul sanatı palmet motifleri olduğu görülür.

Mekânlarda yer alan kompozisyonlar arasında çeşme tasarımına benzer uygulamaların varlığı görülmektedir. Surp Garabed Kilisesi ikinci vaftiz mekânı vaftiz haznesi yuvarlak kemeri, sütun başlıkları, alt mermer yüzeyde uygulanan bitkisel bezemeleri ile çeşme tasrımını anımsatmaktadır. Surp Hıreşdagabet Kilisesi (Balat) vaftiz kurnalarının ön cephelerinde yer alan mermer levhaların merkezinde istiridye nişini andıran bir motifin iki yanında bulunan aşağıya doğru sıralanan vazo içinde çiçek betimleri çeşme tasarımını andıran bir diğer uygulamadır.

Surp Asdvadzadzin Kilisesi (Yeniköy) vaftiz mekânında yer alan sunağın alt mermer yüzeyinde bulunan büyük yapraklardan oluşan bezeme, Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi (Kuzguncuk) güney nişinin alınlığında ortada bir madalyonun bulunduğu ve çevresinde yer alan kıvrımlardan oluşan bezeme, Surp Hagop Kilisesi vaftiz mekânı demir parmaklıklarında yer alan “C” kıvrımları barok öğeler arasında yer alır. Patrikhane, Surp Haç (Üsküdar), Surp Yeğya (Eyüp) vaftiz mekânı sunağını çevreleyen ve Surp Tateos Partoğomeos Kilisesi vaftiz haznesinin içini süsleyen

ışınsal doğrular ampir öğeler, Surp Garabed Kilisesi ikinci vaftiz mekânı vaftiz haznesinin alt mermer yüzeyin iki yanında yer alan saksılar içindeki üzüm salkımları Lale Devri öğeleri, Surp Asdvadzadzin Kilisesi (Ortaköy) güney nişin iç yan cephelerinde yer alan fiyonk ve çiçek bezemeleri ise rokoko öğeleridir.

Değinilen tarihsel biçemlere ait öğelerin farklı yapılardaki mevcut örnekleri ise Dolmabahçe Sarayı cephe süslemelerindeki gırlantlar, Maçka Birinci Mahmut Çeşmesi'nin 1748 alınlığında yer alan “C” ve “S” ile bitkisel kıvrımlar arasında görülen madalyon, Nusretiye sebilinde üstte yer alan büyük akantus yaprakları, Beşiktaş'taki Zübeyde Hanım Çeşmesi'nin 1850 alınlığında bulunan ışınsal doğrular üzerine yerleştirilen madalyon olarak verilebilir.

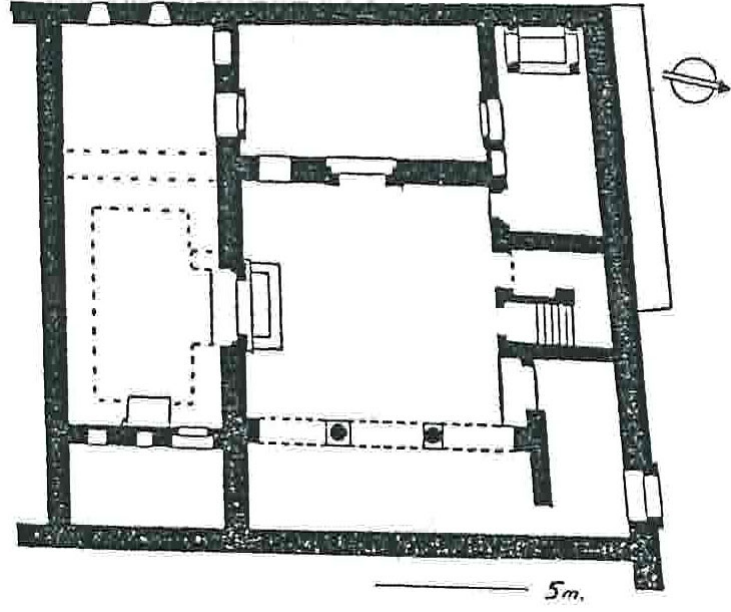
İstanbul Ortodoks Ermeni Kiliseleri'nde bulunan kuzey şapelleri aynı zamanda vaftiz mekânı olarak kullanılmaktadır. İbadetin yanı sıra vaftiz ayinin temelini oluşturan su ile arınmayı sağlayan vaftiz kurnalarının kuzey şapellerine yerleştirilmesi bu mekânları güney şapellerinden daha kullanışlı kılmış ve önemini arttırmıştır. Bu yapılarda yer alan kilise ana mekânı ve dış mekân bağlantısı, kuzeye gömülü vaftiz kurnası, sunağı, betimleri ve çeşitli tarihsel biçemlere ait bezemeler vaftiz mekânlarını farklı bir yere taşımaktadır.

KAYNAKLAR

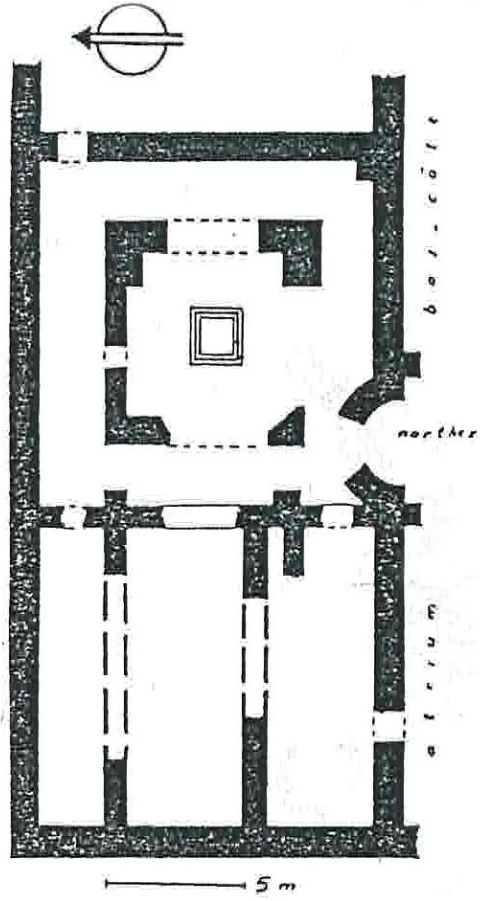
- Anonim**, 2000. Kitabı Mukaddes, Acar Matbaacılık, İstanbul.
- Anonim**, 2004. Kutsal Kitap Dizini, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul.
- Anonim**, 1971. A. Kırisdoneagan ısd Hayasdanyaz S. Yegeğezvo Vartabedutyany Hadgabes badrasduvaz mer askayin varjaranneru yev giragnorya tbrozneru ususizçneru yev usaneğneruhamar, Gateğigos Hayoz Klikyo, Lübnan.
- Berberyany, N.** 1988. Cançnank Mer Yegeğezin, Antlias- Lübnan.
- Bessiére, G.**, 2004. İsa Beklenmedik Tanrı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Catholic Encyclopedia**, Baptism, www.library.boun.edu.tr/ElectronicServices.htm
- Catholic Encyclopedia**, Baptistry, www.library.boun.edu.tr/ElectronicServices.htm
- Cross, F.L., & Livingstone, E.A.**, 1974. Baptism, The Oxford Dictionary of the Christian, Oxford University Press, 126-128.
- Cross, F.L. & Livingstone E.A.**, 1974. Baptistry, The Oxford Dictionary of the Christian, Oxford University Pres, 128.
- Dabağyan, P. L.**, 2005. Türkiye Ermenileri Tarihi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Daives, J. G.**, 1967. The Early Christian Church, Anchora Books Garden City, New York.
- Davies, I.G.**, 1962. The Architectural Setting Of Baptism, Barrie And Rockliff, London.
- Dirimtekin, F.**, 1965. Baptisteri Ayasofya, Türk Arkeoloji Dergisi **12-2**, 54-64.
- Dufor, L. X.**, 2002. Kutsal Kitap'taki Teoloji Sözlüğü, Ohan Matbaacılık İstanbul.
- Eliade, M.**, 2003. Dinler Tarihine Giriş, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Eliade, M.**, 2003. Dinsel İnançlar ve Düşünceler tarihi, Kabalcı Yayınevi İstanbul.
- Elwell, A.**, 1991. The Consine Evangelic Dictionery of Theology, Michigan.
- Germaner, S.**, 1997. "Vaftizhane", Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, **C:3**, 1861.
- Hatzuni, V.**, 1923. Eski Ermeni Giysisinin Tarihi, San. Lazaros Basımevi, Venedik.
- Khatcharian, A.**, 1962. Les Baptisteres Paléochrétiens, Paris.
- Khazdan, A.**, 1991. "Baptism", The Oxford Dictionary of Byzantium, Oxford University Pres, New York, **V:1**, 251.

- Khazdan, A.**, 1991. "Baptistry", The Oxford Dictionary of Byzantium, Oxford University Press, New York, **V:1**, 252.
- Krautheimer, R.**, 1965. Early Christian and Byzantine Architecture, Penguin Books.
- Kostof, S.** 1965. The Orthodox Baptistry of Ravenna, Yale University Press, New Haven.
- Kuban, D.**, 1994. "Barok Mimarlık", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, İstanbul **C:2**, 61-65.
- Kuban, D.**, 1994. "Rokoko", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, İstanbul **C:6**, 339-340.
- Kuban, D.** 1954. Türk Barok Mimarisi Hakkında Bir Deneme, Pulhan Matbaası, İstanbul.
- Mathews, T.**, 1977. The Early Churches of Constantinople: Architectures and Liturgy, The Pennsylvania State University Press, London.
- Meyendorff, E. J.**, 1975. Byzantine Theology, Historical Trends and Doctrinal Themes, Nowbroys Oxford, London.
- Nock, D.**, 1925. Early Gentile Christianity and Its Hellenistic Background, Cambridge.
- Ormanyan, M.**, 1992. Zisagan Tasaran Vağkya Srk. Ormanyan, Yerevan.
- Ödekan, A.**, "Ampir Üslubu", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, İstanbul **C:1**, 247-249.
- Ödekan, A.**, 1992, "Kentiçi Çeşme Tasarımında Tipolojik Çözümleme", Semavi Eyice Armağanı İstanbul Yazıları, Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul, 281-297.
- Pamir, D.**, 2000, Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri, İstanbul.
- Seropyan, V.**, 1993, "Asdvadzadzin (Surp) Kilisesi", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kültür bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, İstanbul, **C: 1**, 341-342.
- Tezcan, H.**, 1989. Topkapı Sarayı ve Çevresinin Bizans Devri Arkeolojisi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.
- Tuğlacı, P.**, 1991. İstanbul Ermeni Kiliseleri, Pars Yayın Limited, İstanbul.
- White, M.**, 1997. "Baptisteries", The Oxford Encyclopedia Of Archaeology in The Near East, Oxford University Press, Newyork, **V:1**, 271- 272.
- Yazman, Y.**, 1984. Vaftiz İle İlgili Sorular, İstanbul.

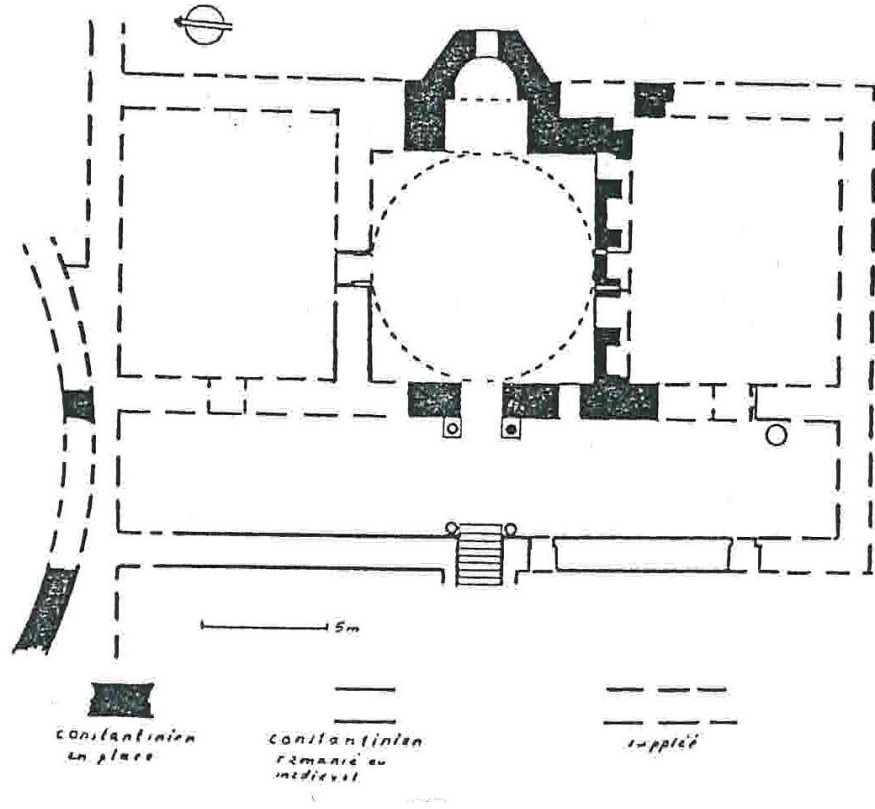
ŞEKİLLER

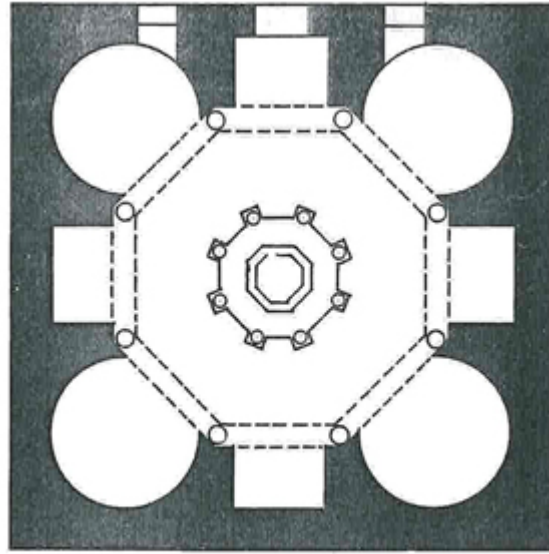
Şekil 3.1 Doura Europos Kilise Evi

Şekil 3.2 Gül Bahce Vaftizhanesi

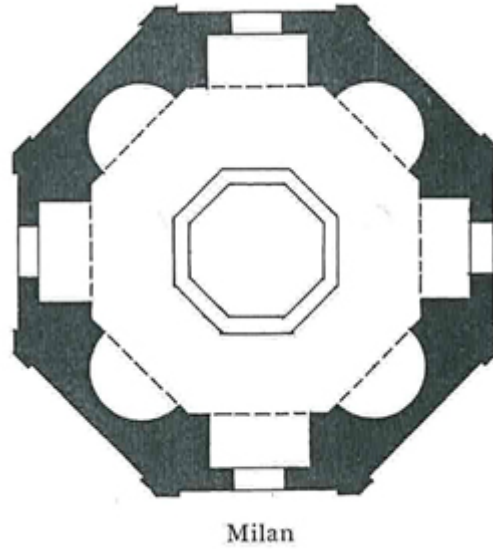

  kil 3.3 Golgotha Vaftizhanesi

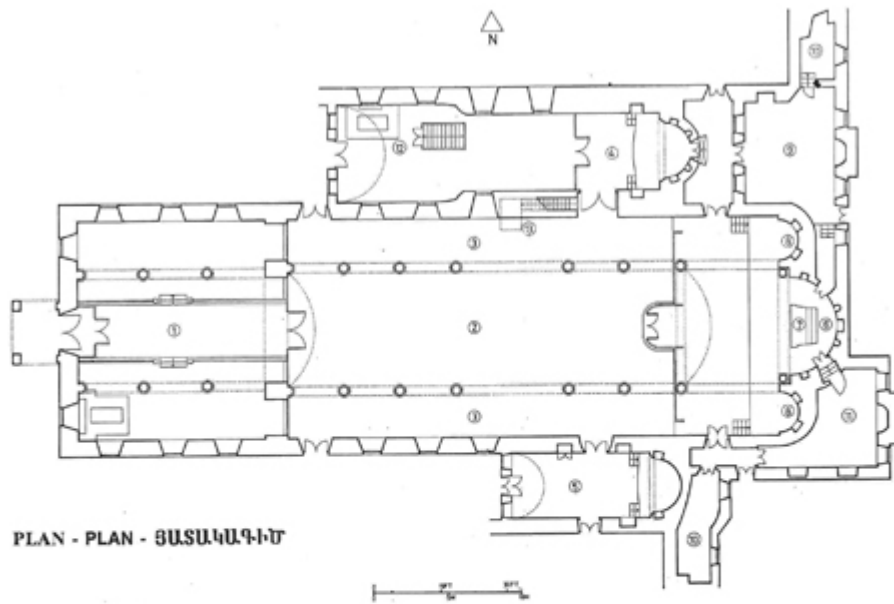

Fr jus

  kil 3.4 Fr jus Vaftizhanesi

Şekil 3.5 Milan Vaftizhanesi

(1) Ana giriş mekânı - Narthex - Գաւիթ	(8) Küçük absid - Apsidole - Խորանիկ
(2) Nef - Nave - Ասեւան	(9) Surp Vortvots Vorodman şapeli - Chapel of Saint Vortvots Vorodman
(3) Yan nefler - Aisles - Ենթակողներ	- Արքայից Ռոման ճառար
(4) Surp Harutyun Şapeli - Chapel of Saint James - Ա Յարութեան Մատուռ	(10) Rahiplerin soyunma odası - Friars' vestry - Բանդեմարան քահանայից
(5) Surp Hovhannes Migirdiç Şapeli - Chapel of Saint Hovhannes (John) Migirdiç - Ա Մկրտչի Մատուռ Յովհաննէս	(11) Hazine odası - Treasury - Գանձարան
(6) Absid - Apse - Ռեմ	(12) Surp Teotoros ayazmasına giriş - Entrance to Sacred spring of Saint Theodore - Լուսադիւրի Ա թէոդորոսի
(7) Sunak - Altar - Խորան	(13) Anbon - Ambo (Ambon) -

Şekil 4.1 Surp Asdvadzadzin Patrikhane Kilisesi planı

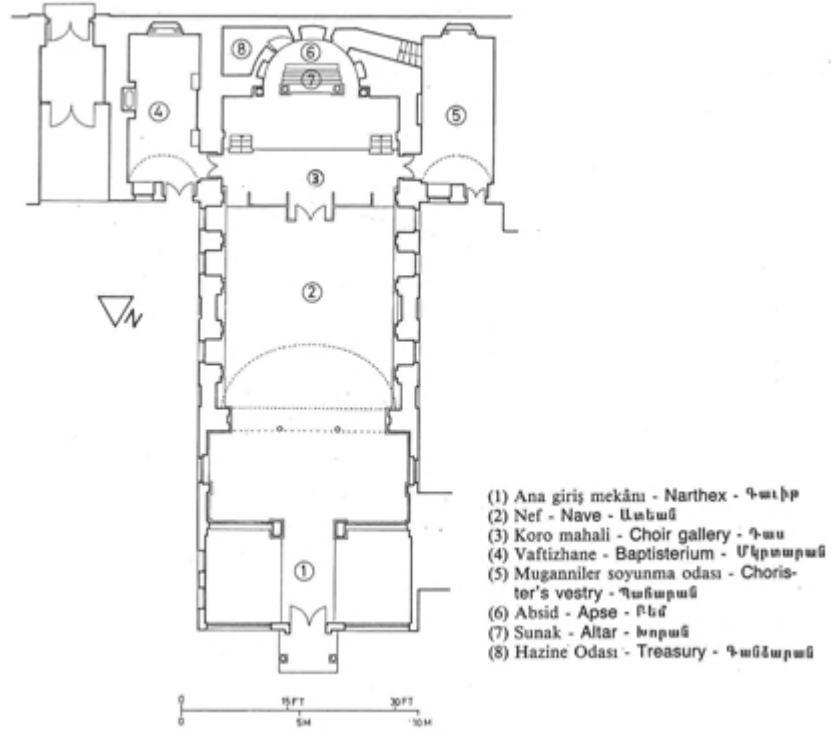
Şekil 4.2 Surp Asdvadzadzin Patrikhane Kilisesi
vaftiz mekânını apsise genel bakış

Şekil 4.3 Surp Asdvadzadzin Patrikhane Kilisesi vaftiz mekânında yer alan sunak görünümü

Şekil 4.4 Surp Asdvadzadzin Patrikhane Kilisesi
vaftiz kurnası

Şekil 4.5 Surp Asdvadzadzin Kilisesi (Bakırköy) planı

Şekil 4.6 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı
genel görünüm

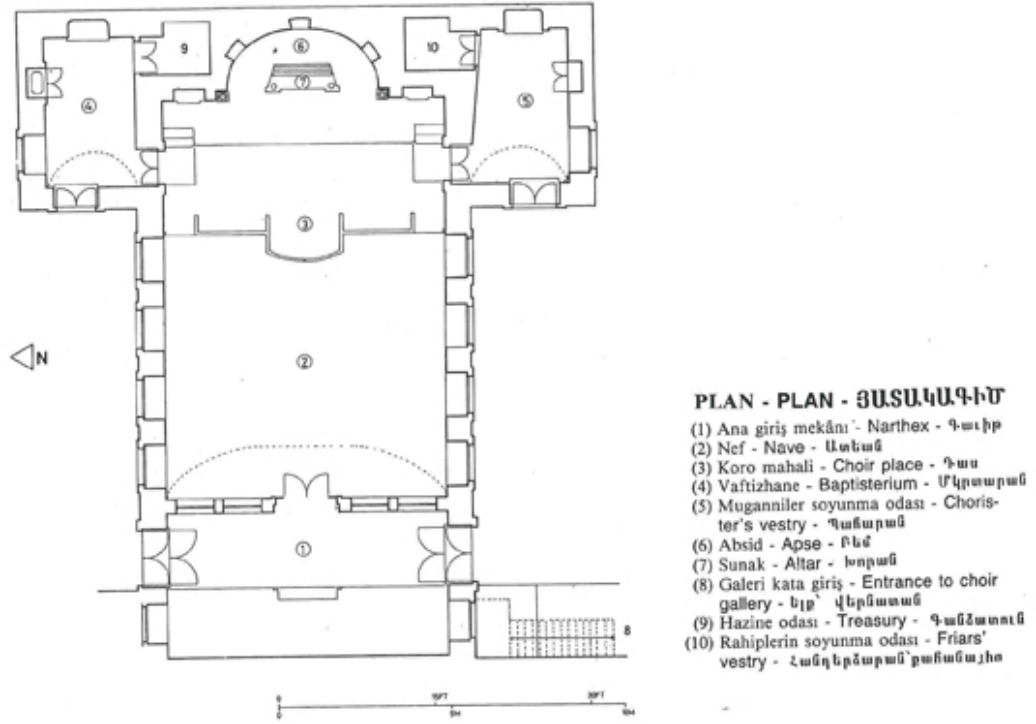
Şekil 4.7 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı
güney nişi içinde yer alan Meryem ve Çocuk İsa betimi

Şekil 4.8 Surp Asdvadzadzin Kilisesi Vaftiz mekânı
vaftiz kurnası

Şekil 4.9 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı
vaftiz haznesi içten görünüm

Şekil 4.10 Surp Asdvadzadzin Kilisesi (Eyüp) planı

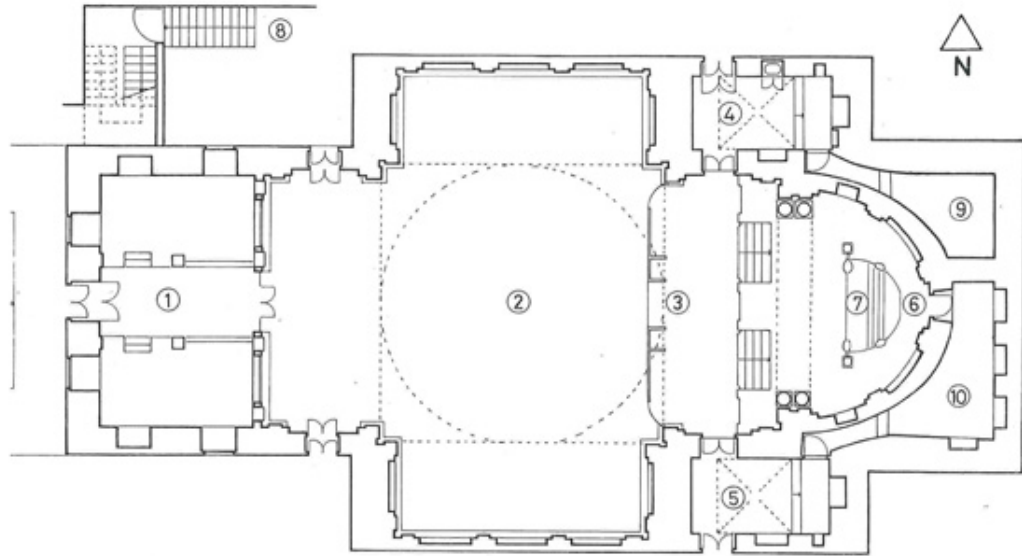
Şekil 4.11 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vatic mekânı sunakdan görünümü

Şekil 4.12 Surp Asdvadzadzin Kilisesi Vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.13 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi iç görünümü

PLAN - PLAN - ՅԱՏԱԿԱԳԻՄ

- 1) Ana giriş mekânı - Narthex - Գաիթ
- 2) Nef - Nave - Ատեան
- 3) Koro mahali - Choir place - Գաս
- 4) Vaftizhane - Baptisterium - Մկրտարան
- 5) Muganniler soyunma odası - Chorister's vestry - Գառարան

- (6) Absid - apse - բեմ
- (7) Sunak - Altar - խորան
- (8) Galeri kata giriş - Entrance to choir gallery - ելք՝ վերնաստան
- (9) Hazine odası - Treasury - Գանձարան
- (10) Rahiplerin soyunma odası - Friars' vestry - Հանգիերձարան՝ քահանայից

0 15FT 30FT
0 5M 10M

Şekil 4.14 Surp Asdvadzadzin Kilisesi (Beşiktaş) planı

Şekil 4.15 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

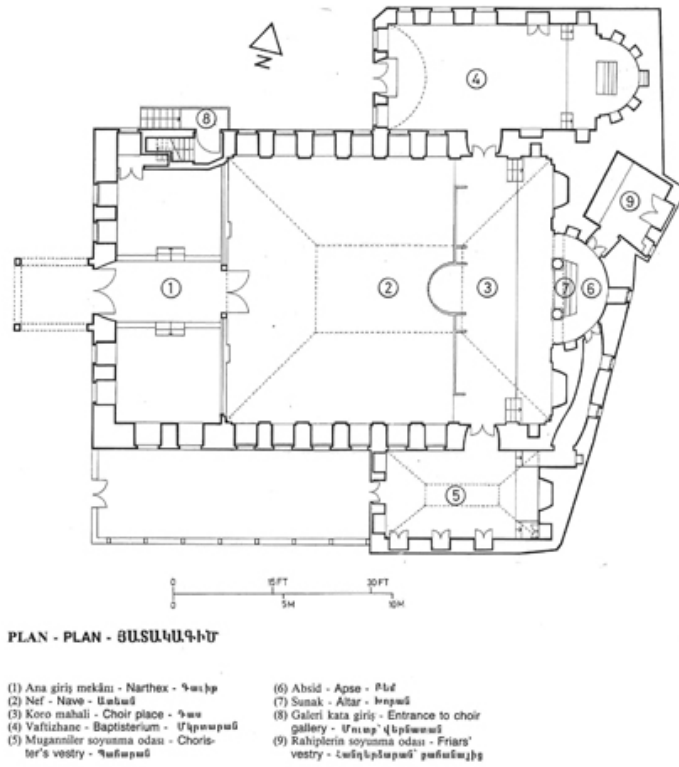
Şekil 4.16 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı güneyinde yer alan niş

Şekil 4.17 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı güney kapısından görünüm

Şekil 4.18 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.19 Surp Asdvadzadzin (Ortaköy) Kilisesi planı

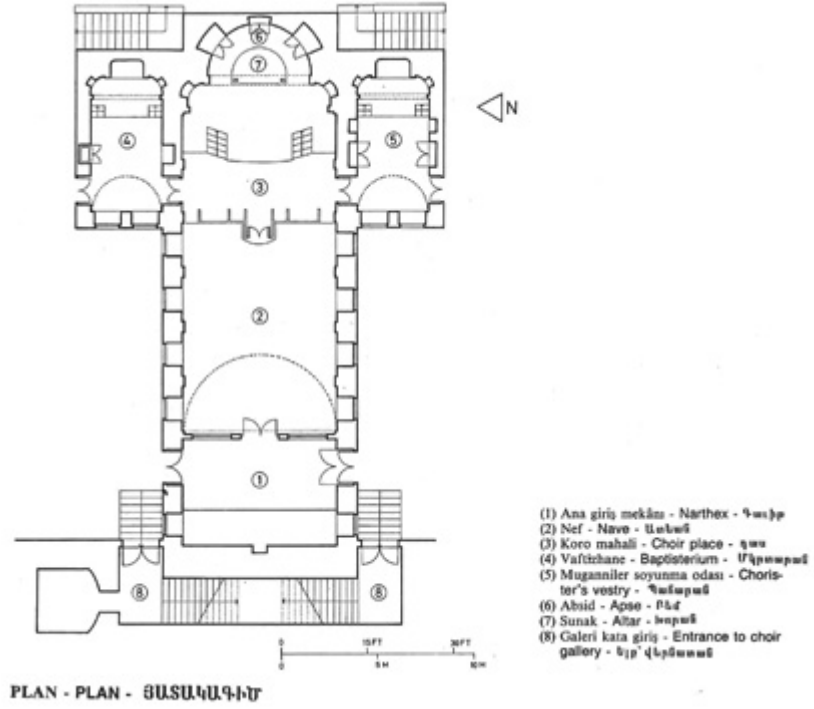
Şekil 4.20 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı apsid yarım kubbesinde yer alan duvar resmi

Şekil 4.21 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

Şekil 4.22 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.23 Surp Asdvadzadzin Kilisesi (Yeniköy) planı

Şekil 4.24 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

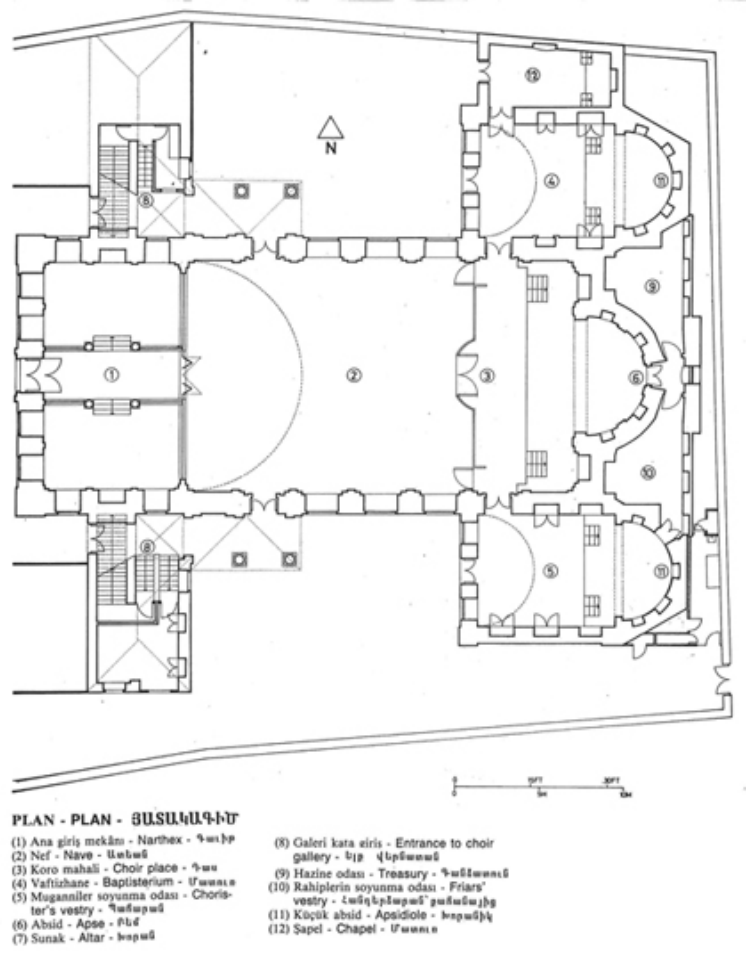
Şekil 4.25 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânında yer alan Vaftizci Yahya betimi

Şekil 4.26 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz kurnası

Şekil 4.27 Surp Asdvadzadzin Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.28 Surp Garabed Kilisesi (Üsküdar) planı

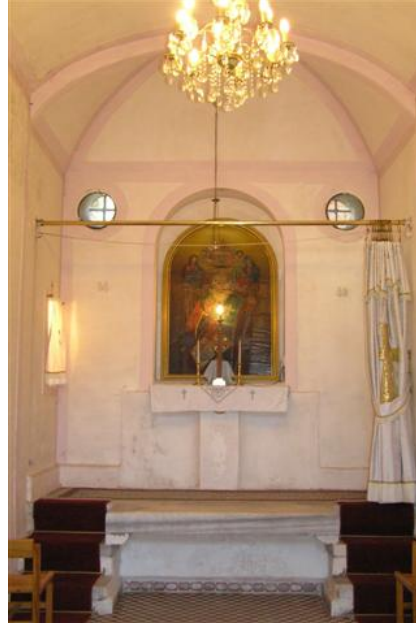
Şekil 4.29 Surp Garabed Kilisesi birinci vaftiz mekânı genel görünüm

Şekil 4.30 Surp Garabed Kilisesi birinci vaftiz mekânı güneyinde yer alan niş ve betimler

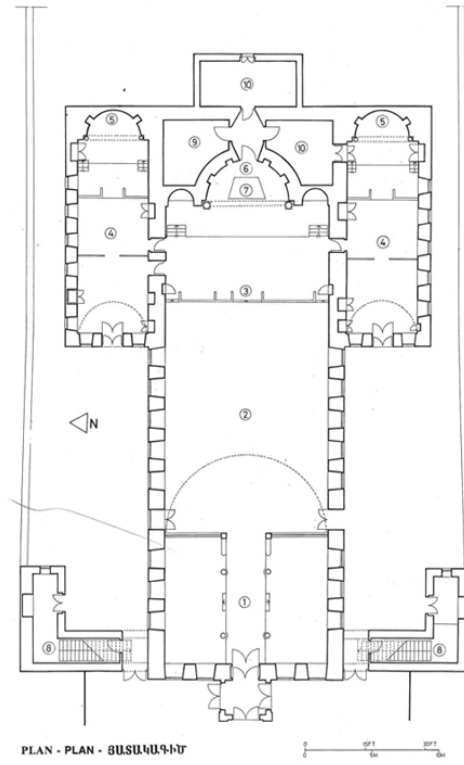
Şekil 4.31 Surp Garabed Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.32 Surp Garabed Kilisesi ikinci vaftiz mekânı genel görünüm

Şekil 4.33 Surp Garabed Kilisesi İkinci vaftiz mekânında yer alan vatiz haznesi

Şekil 4.34 Surp Haç Kilisesi (Üsküdar) planı

Şekil 4.35 Surp Haç Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

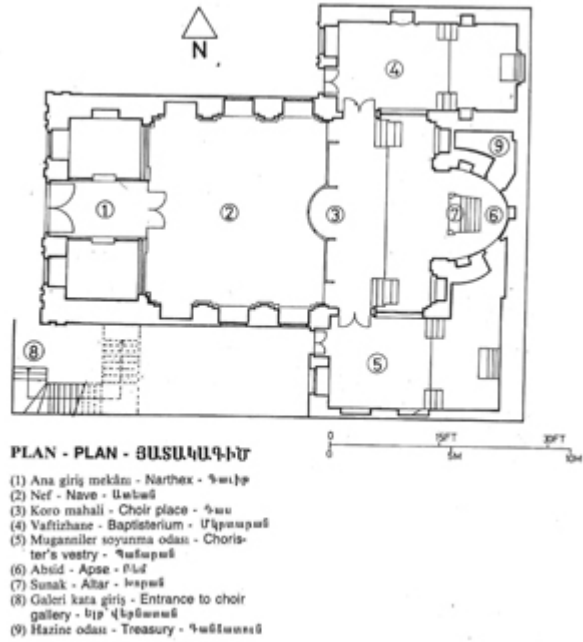
Şekil 4.36 Surp Haç Kilisesi vaftiz mekânı sunakdan görünüm

Şekil 4.37 Surp Haç Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi iç görünüm

Şekil 4.38 Surp Haç Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi kanatları

Şekil 4.39 Surp Hagop Kilisesi (Samatya) planı

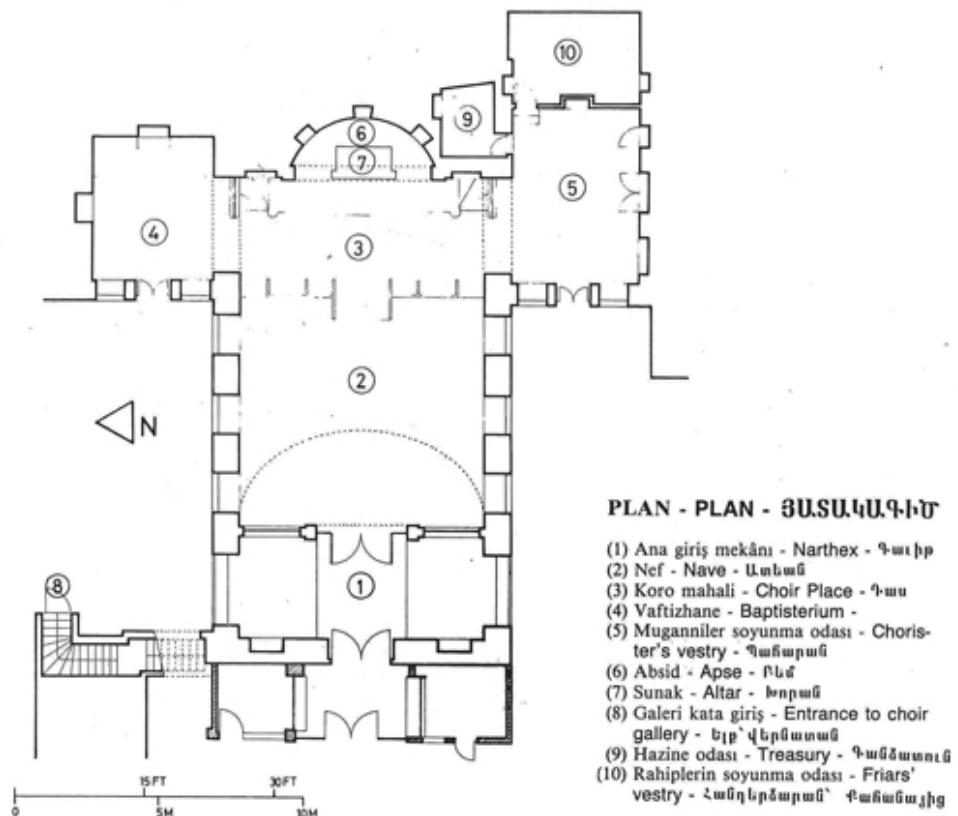
Şekil 4.40 Surp Hagop Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

Şekil 4.41 Surp Hagop Kilisesi vaftiz mekânında yer ala Meryem ve Çocuk İsa betimi

Տեկի 4.42 Տըրք Իցոք Կիլիսի վաֆիզ մեկնի վաֆիզ կըրնասի

Տեկի 4.43 Տըրք Իարուդյըն Կիլիսի (Կըմկաթի) լանի

Şekil 4.44 Surp Harutyun Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

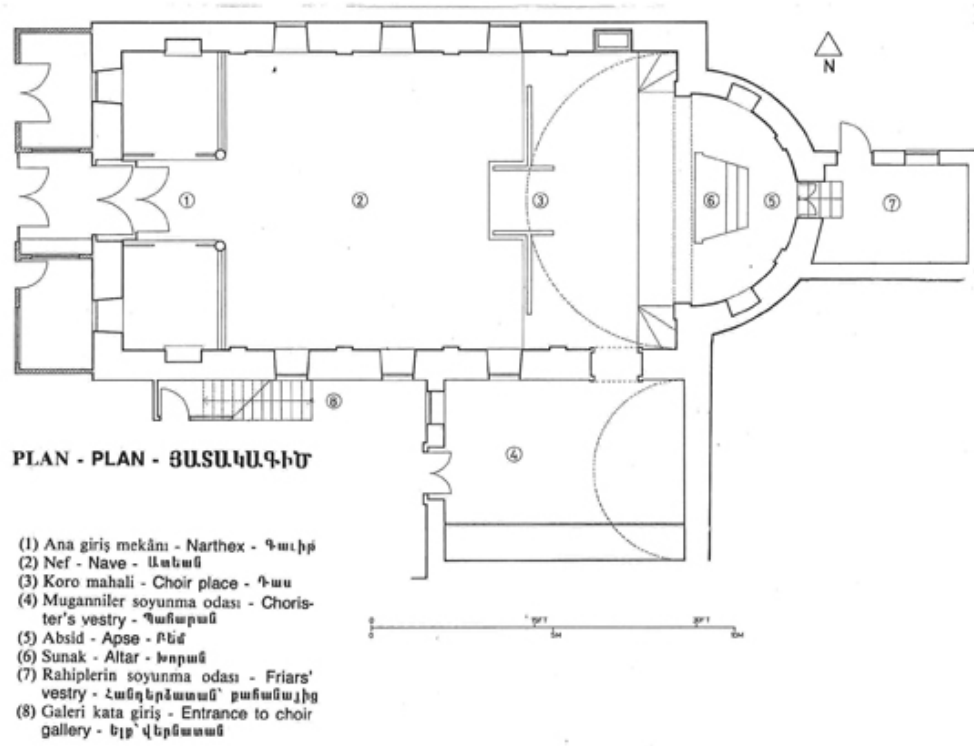
Şekil 4.45 Surp Harutyun Kilisesi vaftiz mekânı sunaktan görünüm

Şekil 4.46 Surp Harutyun Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz kurnası.

Şekil 4.47 Surp Harutyun Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi içinden detay.

Şekil 4.48 Surp Harutyun Kilisesi (Taksim) planı

Şekil 4.49 Surp Harutyun Kilisesi içinden genel görünüm

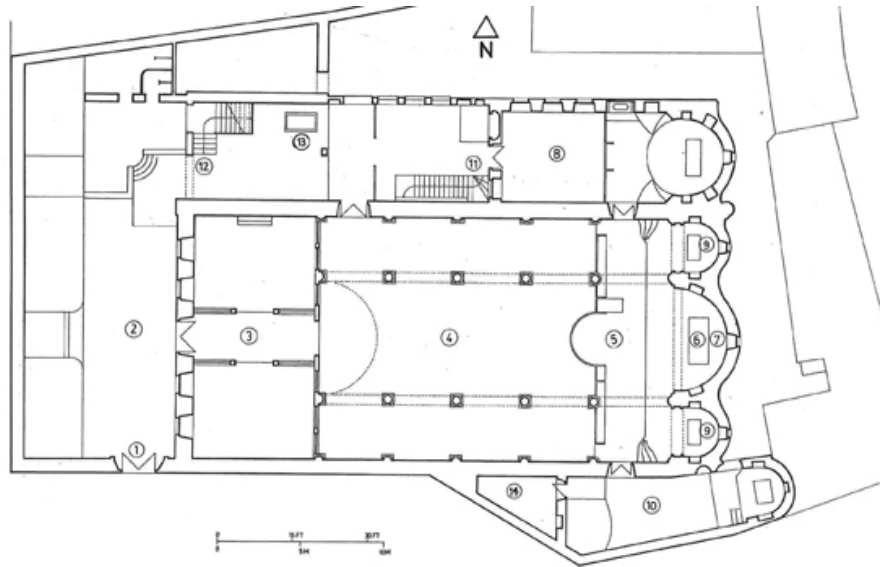
Şekil 4.50 Surp Harutyun Kilisesi vatiz kurnası

Şekil 4.51 Surp Harutyun Kilisesi vatiz kurnası iç görünüm

Տեկի 4.52 Տըրք Իարուդյոն Կիլիսեսի վադիզ կըրնասի դիշ գըրընըմ

PLAN - PLAN - ՅԱՏԱԿԱԳԻՄ

(1) Կիլիսենի դիշ գըրիշի - Օութըր գեյթ օֆ թե շըրչ - Արեւիկեղեղ Արեւիկեղեղ Մուսըրի՛ուրը	(10) Տըրք Կրիկօր Լսավօրիշ Տըրքի - Շափելի - Ս. Լուսավօրիշի Մատուղը
(2) Ավլս - Քըրթ - Բալկ	(11) Տըրք Արժեմ (Ազիզ Արթեմիօս) Այազմասի - Տըրք սըրինգ օֆ Սեյնթ Արթեմիօս - Լուսավօրիշի՛ Ս. Արեւիկեղ (Արեւիկեղի)
(3) Անա գըրիշ մեկան - Նարթեք - Գալիք	(12) Գալերի կաթա գըրիշ - Էնթրանս օֆ շըրչ Գալերի - Նըք՝ զընթանան
(4) Նեֆ - Նեյվ - Անեմ	(13) Կեթոս Քիսկօսոսն Կաբրի - Տըրքօքըհըս օֆ թե Բիշօփ Կեթոս - Գաժըրան՝ Թաղեղս Նըքիկեղըր
(5) Կօրօ մահալի - Շըրչ մեկան - Պալս	(14) Դեփօ - Դեփօսիթարի - Գընթըրան
(6) Տընակ - Ալթըր - Խըրան	
(7) Աբսիժ - Ափսօ - Բեժ	
(8) Տըրք Բօգօս Բեդրօս Տըրքի - Սեյնթ Քաւլ և Քեթրի՛ս Տըրքի - Ս. Գեղեղս-Գեղեղսի Մատուղը	
(9) Կըչըկ աբսիժ - Ափսիժօլե - Խըրանիկ	

Տեկի 4.53 Տըրք Իրեշդագաբեժ Կիլիսեսի (Բալատ) լան

Şekil 4.54 Surp Hreşdagabed Kilisesi Vaftiz mekânı genel görünüm

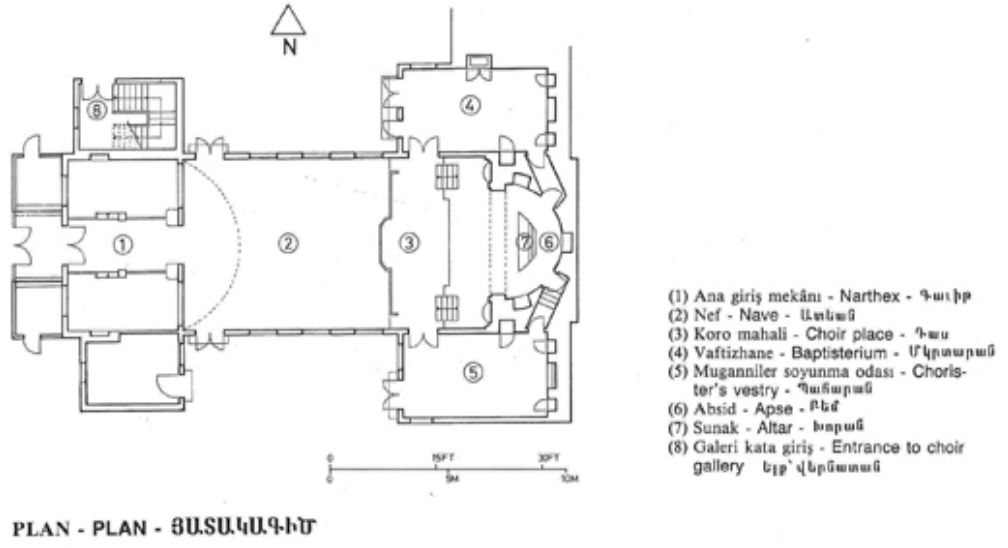
Şekil 4.55 Surp Hreşdagabed Kilisesi Vaftiz mekânında yer alan İsa betimi.

Şekil 4.56 Surp Hreşdagabed Kilisesi vaftiz mekânında yer alan vaftiz kurnaları.

Şekil 4.57 Surp Hreşdagabed Kilisesi vaftiz mekânı ikinci vatiz kurnası iç görünümü.

Şekil 4.58 Surp Hripsimyants Kilisesi (Büyükdere) planı

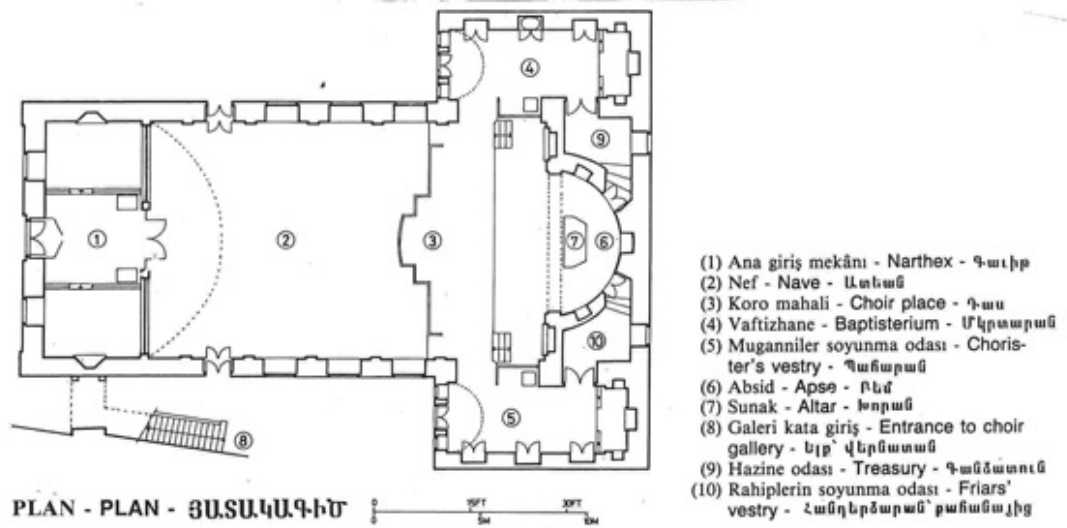
Şekil 4.59 Surp Hripsimyants Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm.

Şekil 4.60 Surp Hripsimyants Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.61 Surp Hripsimyants Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi iç görünümü.

Şekil 4.62 Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi (Gedikpaşa) planı

Şekil 4.63 Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

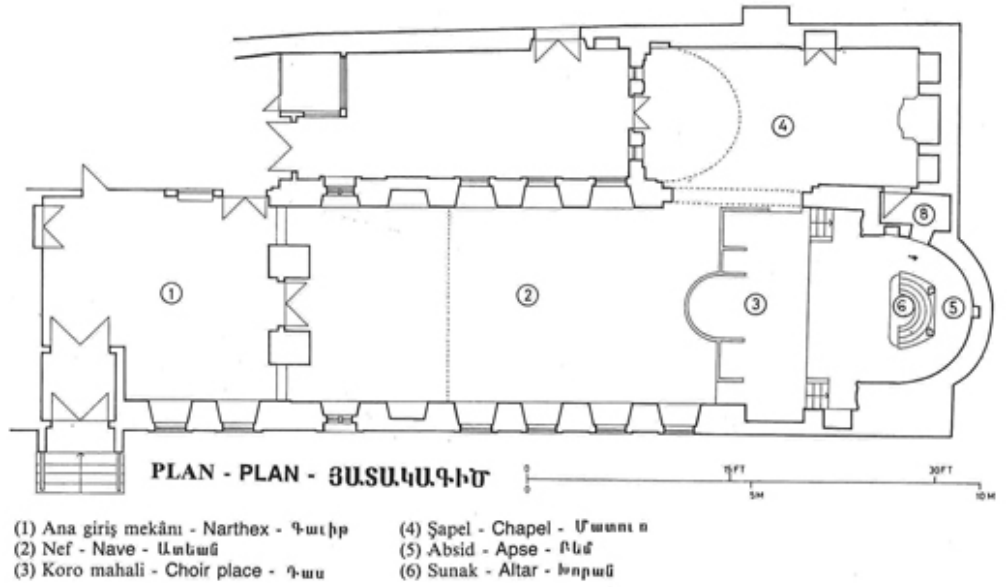
Şekil 4.64 Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.65 Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi cam kanttan detay

Şekil 4.66 Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi cam kanttan detay

Şekil 4.67 Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi (Narlıkapı) planı

Şekil 4.68 Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

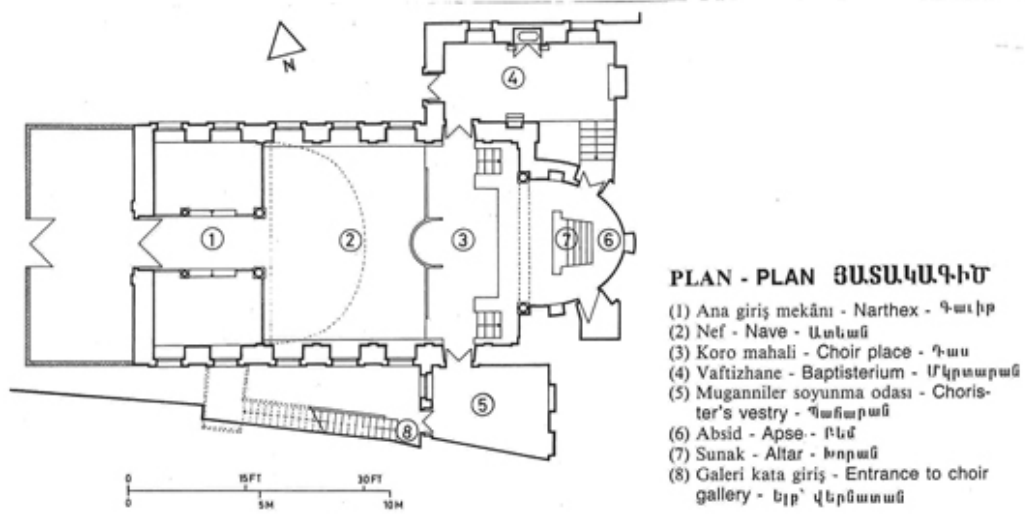
Şekil 4.69 Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz kurnası

Şekil 4.70 Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz kurnası iç görünüm

Şekil 4.71 Surp Hovannes Avedaraniç Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.72 Surp Isdepanos Kilisesi (Yeşilköy) planı

Şekil 4.73 Surp Isdepanos Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

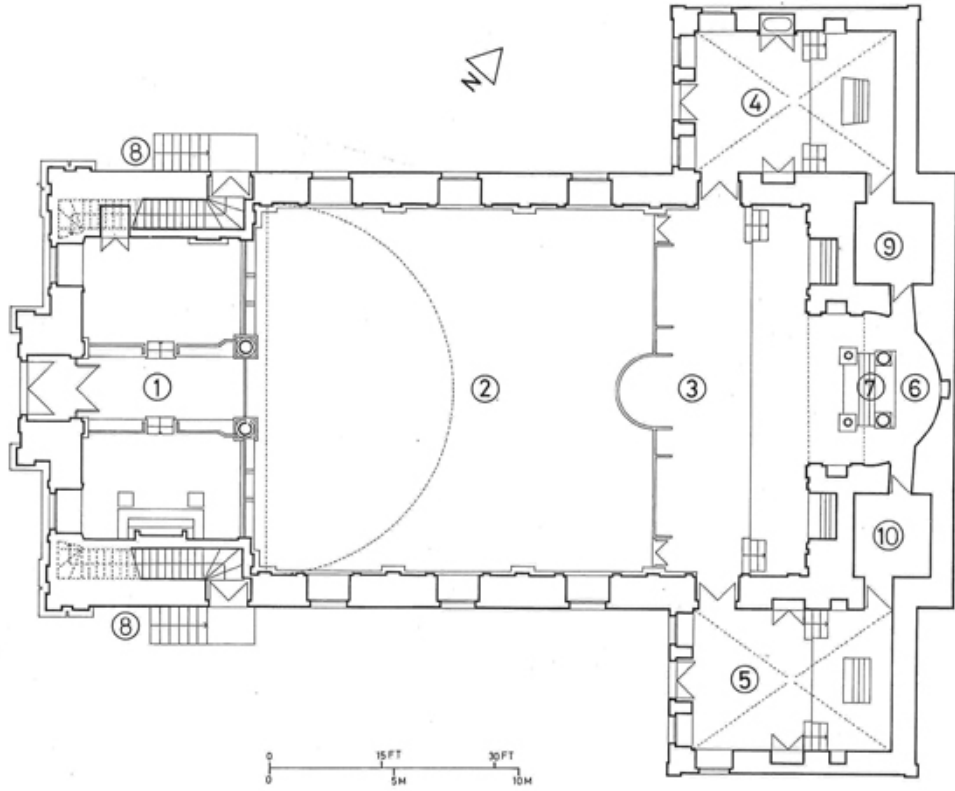
Şekil 4.74 Surp Isdepanos Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz kurnası

Şekil 4.75 Surp Isdepanos Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi iç görünümü

Şekil 4.76 Surp Isdepanos Kilisesi vaftiz mekânında yer alan vaftiz haznesi.

Şekil 4.77 Surp Kevork Kilisesi (Samatya) Planı

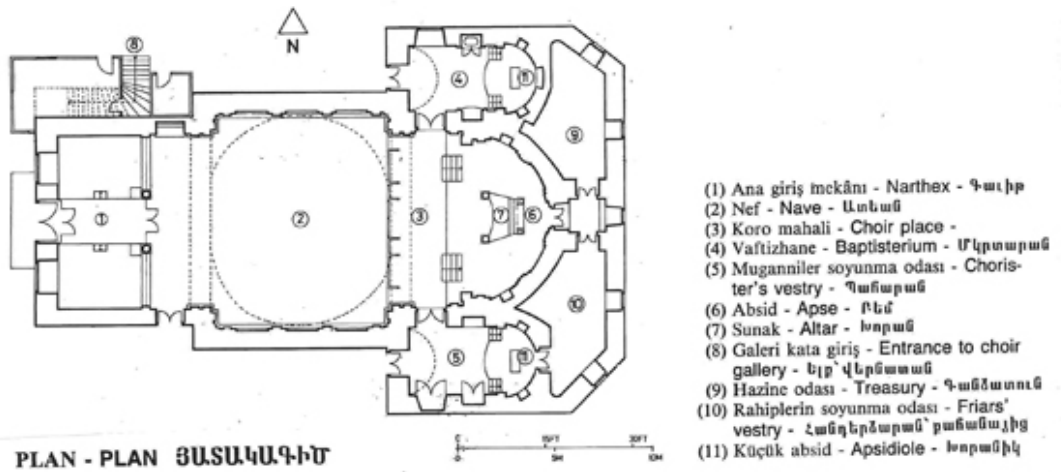
Şekil 4.78 Surp Kevork Kilisesi vaftiz mekânından genel görünüm

Şekil 4.79 Surp Kevork Kilisesi vaftiz mekânında yer alan vafti haznesi

Şekil 4.80 Surp Kevork Kilisesi vafti haznesi içden detay

Şekil 4.81 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi (Kuzguncuk) planı

Şekil 4.82 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi Vaftiz mekânı genel görünüm

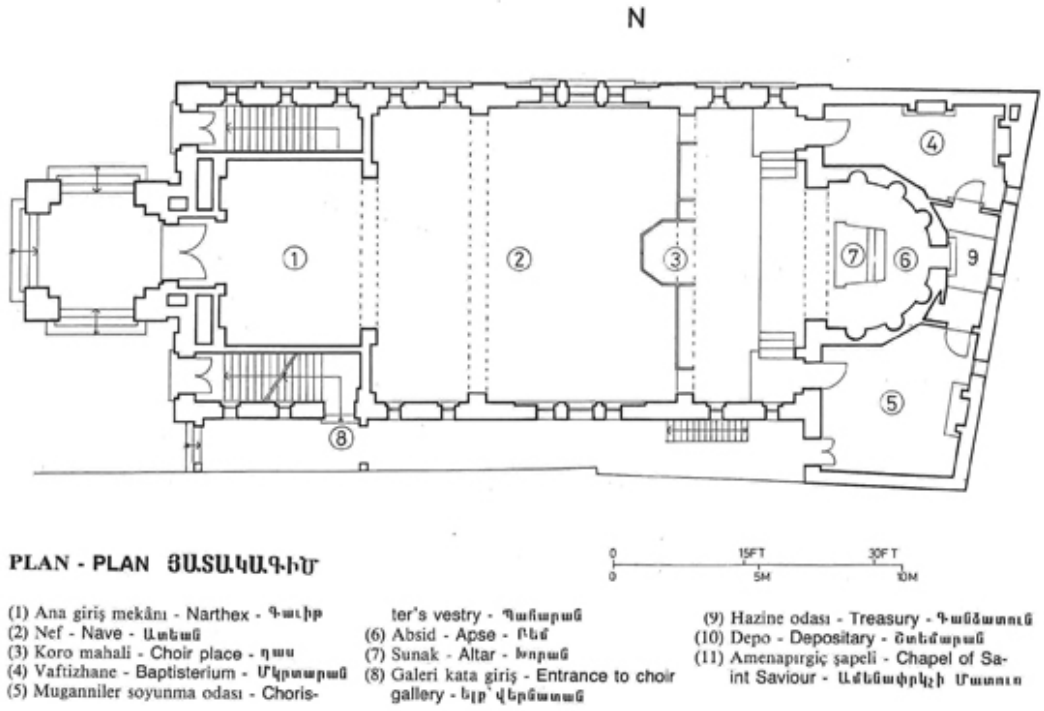
Şekil 4.83 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi Vaftiz mekânı güneyde yer alan niş.

Şekil 4.84 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi Vaftiz mekânında yer alan Meryem ve Çocuk İsa betimi

Şekil 4.85 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi Vaftiz mekânı vaftiz kurnası

Şekil 4.86 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi (Karaköy) planı

Şekil 4.87 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

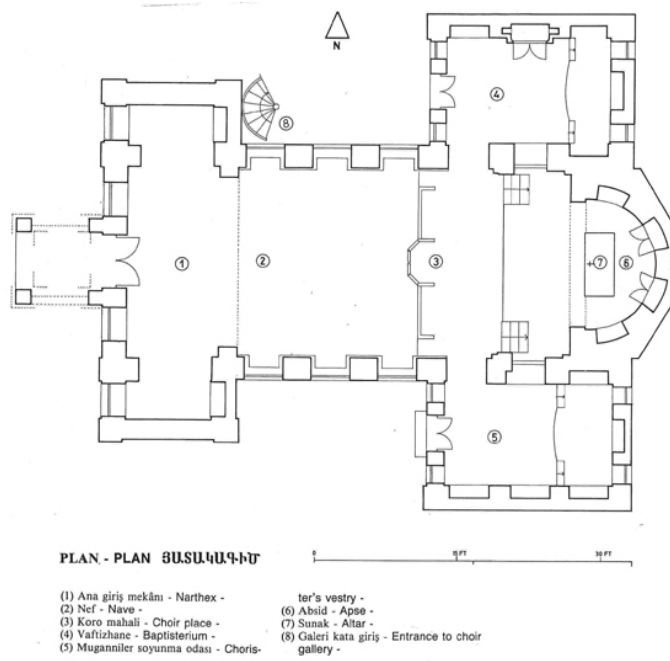
Şekil 4.88 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi vaftiz mekânı duvar çinileri

Şekil 4.89 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi vaftiz mekânında yer alan Münecimlerin Secdesi betimi

Şekil 4.90 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi Vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.91 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi (Kınalıada) planı

Şekil 4.92 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi batı kapısı cam alınlığından detay

Şekil 4.93 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi Vaftiz mekânı Vaftiz haznesi

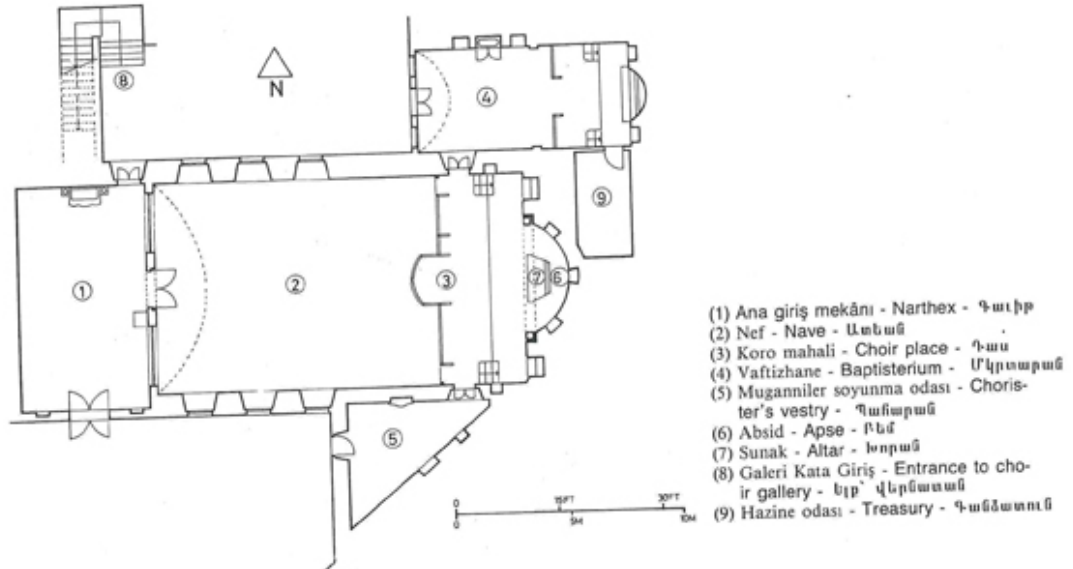
Şekil 4.94 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi Vaftiz mekânı vaftiz haznesi içdem detay

Şekil 4.95 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi vaftiz mekânı
vaftiz haznesi ahşap kanatları

Şekil 4.96 Surp Krikor Lusavoriç Kilisesi bahçesinde yer alan vaftiz kurnası

Şekil 4.97 Surp Nigoğayos Kilisesi (Topkapı) Planı

Şekil 4.98 Surp Nigoğayos Kilisesi vaftiz mekânı tavan süslemesi.

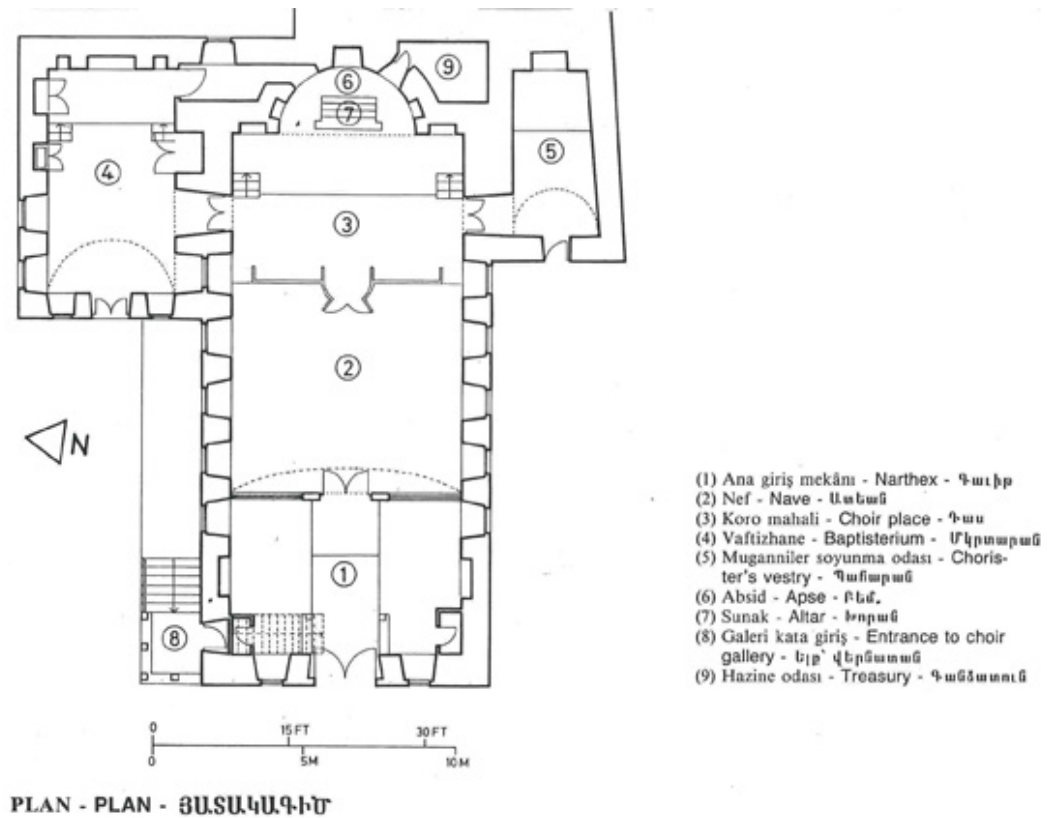
Şekil 4.99 Surp Nigoğayos Kilisesi Vaftiz mekânı tavan süslemesi.

Şekil 4.100 Surp Nigoğayos Kilisesi Vaftiz mekânı vaftiz kurnası.

Şekil 4.101 Surp Nigoğayos Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi içten görünüm.

Şekil 4.102 Surp Nigoğayos Kilisesi (Beykoz) plan

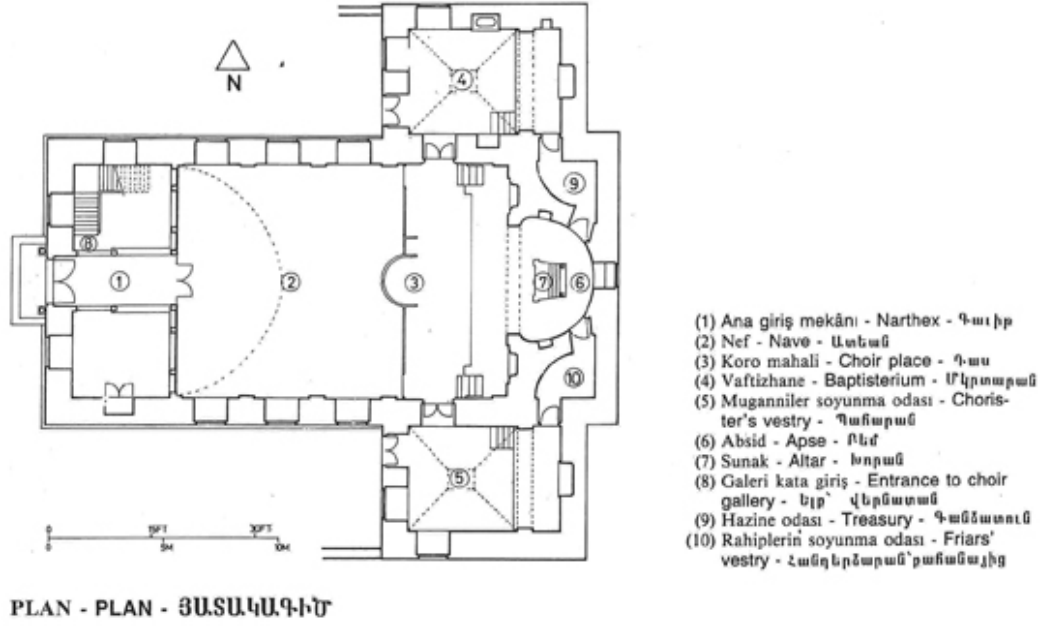
Şekil 4.103 Surp Nigoğayos Kilisesi tavan bezemesi

Şekil 4.104 Surp Nigoğayos Kilisesi Vaftiz mekânı genel görünüm

Şekil 4.105 Surp Nigoğayos Kilisesi Vaftiz mekânı vatiz kurnası

Şekil 4.106 Surp Nişan Kilisesi (Kartal) planı

Şekil 4.107 Surp Nişan Kilisesi vaftiz mekânından genel görünüm

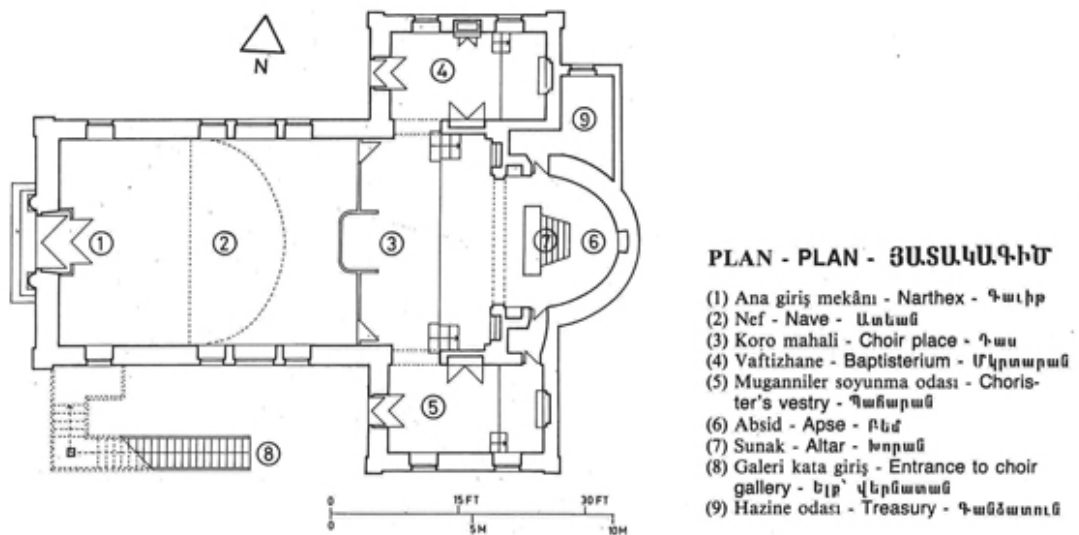
Şekil 4.108 Surp Nişan Kilisesi vaftiz mekânı sunakda yer alan betim

Şekil 4.109 Surp Nişan Kilisesi Vaftiz mekânı vaftiz haznesi iç duvarı.

Şekil 4.110 Surp Nişan Kilisesi Vaftiz mekânı vaftiz haznesi.

Şekil 4.111 Surp Prgiç Kilisesi (Yedikule) planı

Şekil 4.112 Surp Prgiç Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

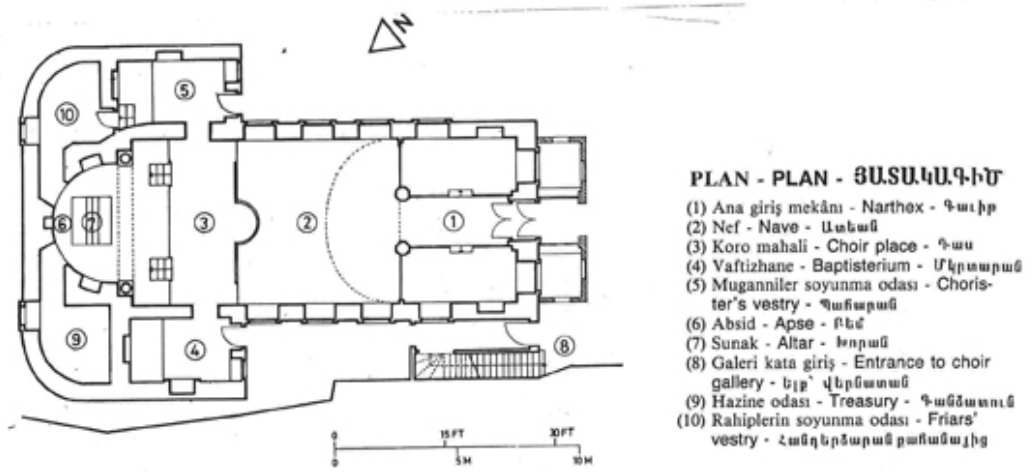
Şekil 4.113 Surp Prgiç Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

Şekil 4.114 Surp Prgiç Kilisesi vaftiz haznesi

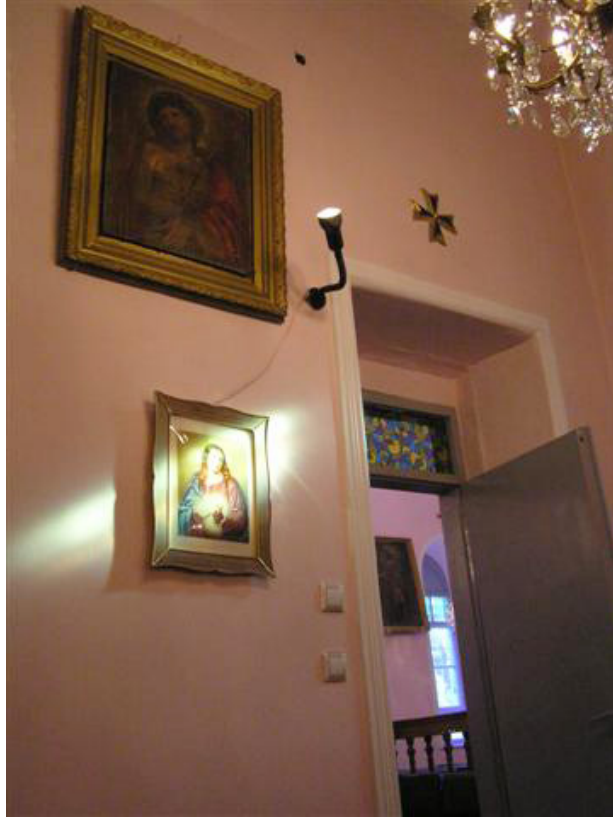
Şekil 4.115 Surp Prgiç Kilisesi vaftiz haznesi içten görünümü

Şekil 4.116 Surp Santukht Kilisesi (RumeliHisarı) planı

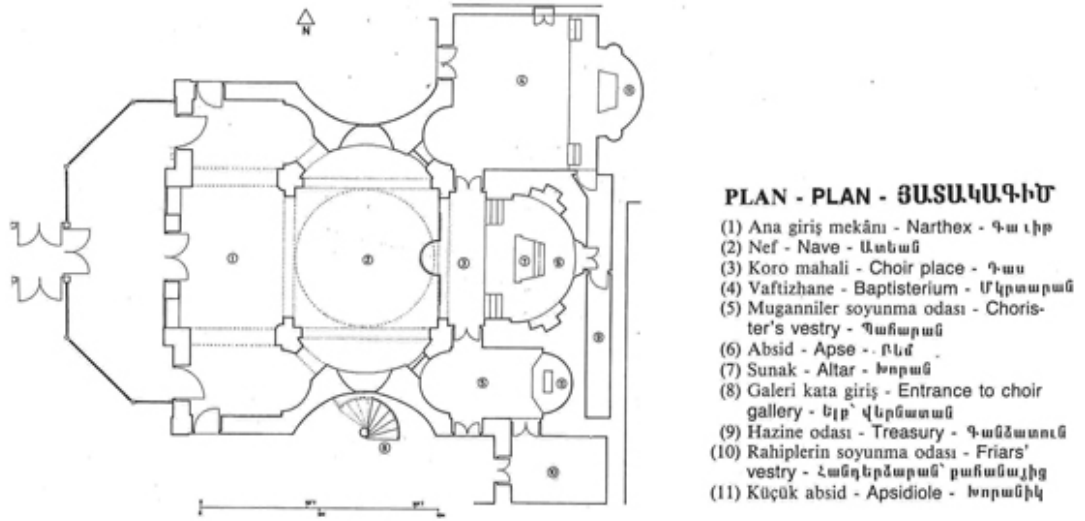
Şekil 4.117 Surp Santukht Kilisesi vaftiz mekânı sunaktan görünüm

Şekil 4.118 Surp Santukht Kilisesi vaftiz mekânı güneyden görünüm

Şekil 4.119 Surp Santukht Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.120 Surp Takavor Kilisesi (Kadıköy) planı

Şekil 4.121 Surp Takavor Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

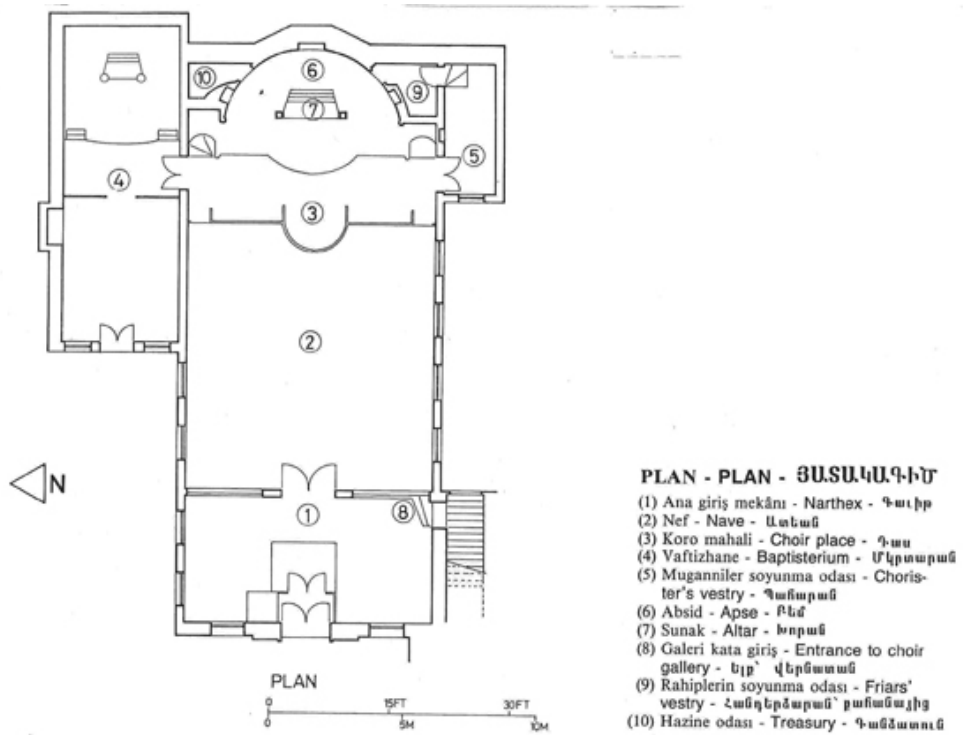
Şekil 4.122 Surp Takavor Kilisesi vaftiz mekânında yer alan Vaftizci Yahya betimi

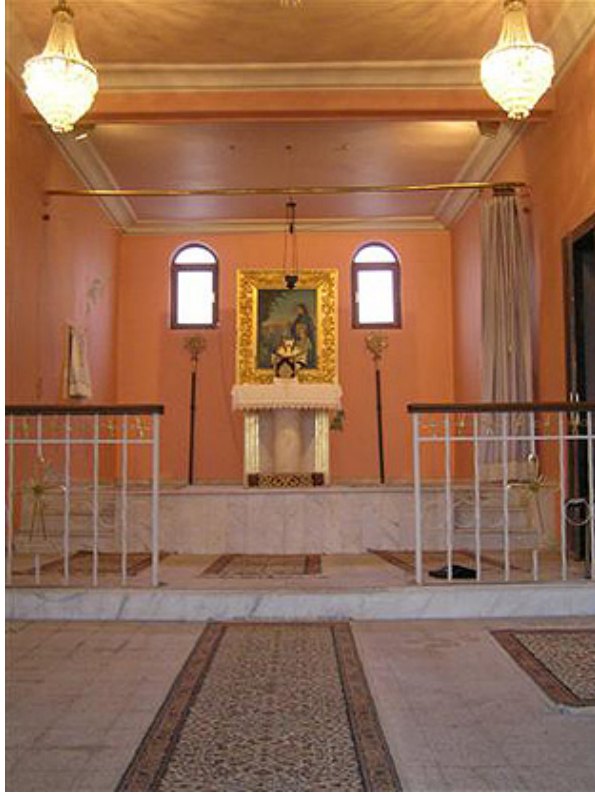
Şekil 4.123 Surp Takavor Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi iç görünümü

Տեկիլ 4.124 Տուրք Կիլիսի յափիզ մեկնի յափիզ հաշնի

Տեկիլ 4.125 Տուրք Կիլիսի Տաթոգոմեոս Կիլիսի (Կենիկափ) լանի

Şekil 4.126 Surp Tateos Partoğomeos Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

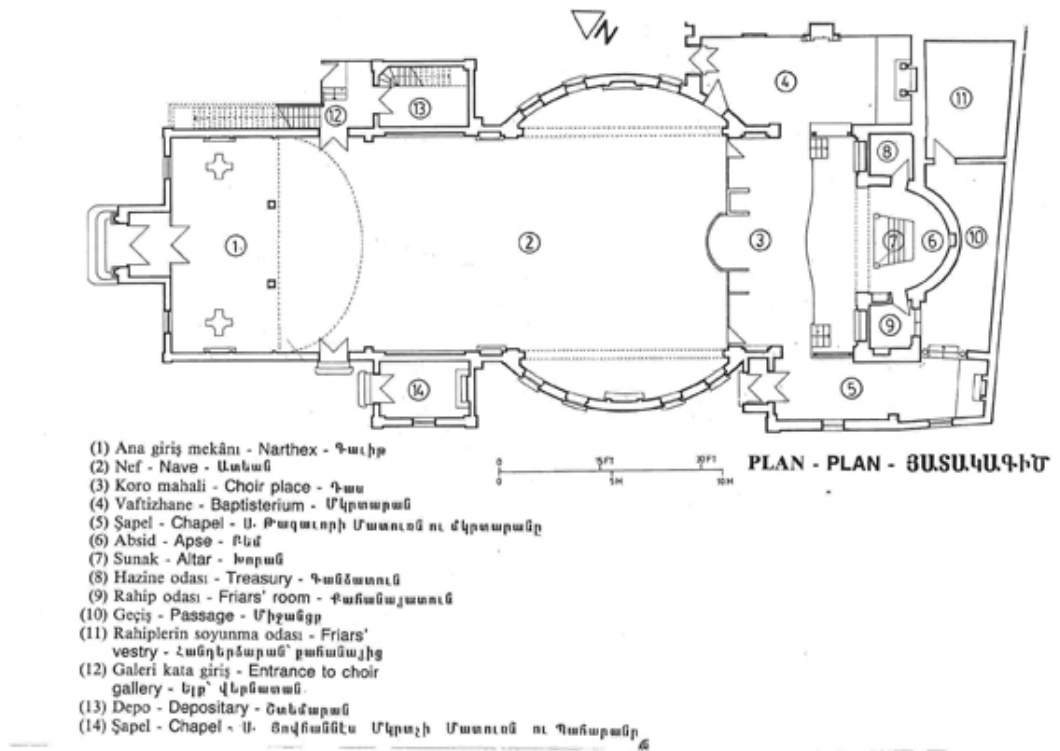
Şekil 4.127 Surp Tateos Partoğomeos Kilisesi vaftiz mekânı Meryem ve Çocuk İsa

Şekil 4.128 Surp Tateos Partoğomeos Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz Kurnası

Şekil 4.129 Surp Tateos Partoğomeos Kilisesi vaftiz mekânı Vaftiz Haznesi

Şekil 4.130 Surp Vartanants Kilisesi (Feriköy) planı

Şekil 4.131 Surp Vartanants Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

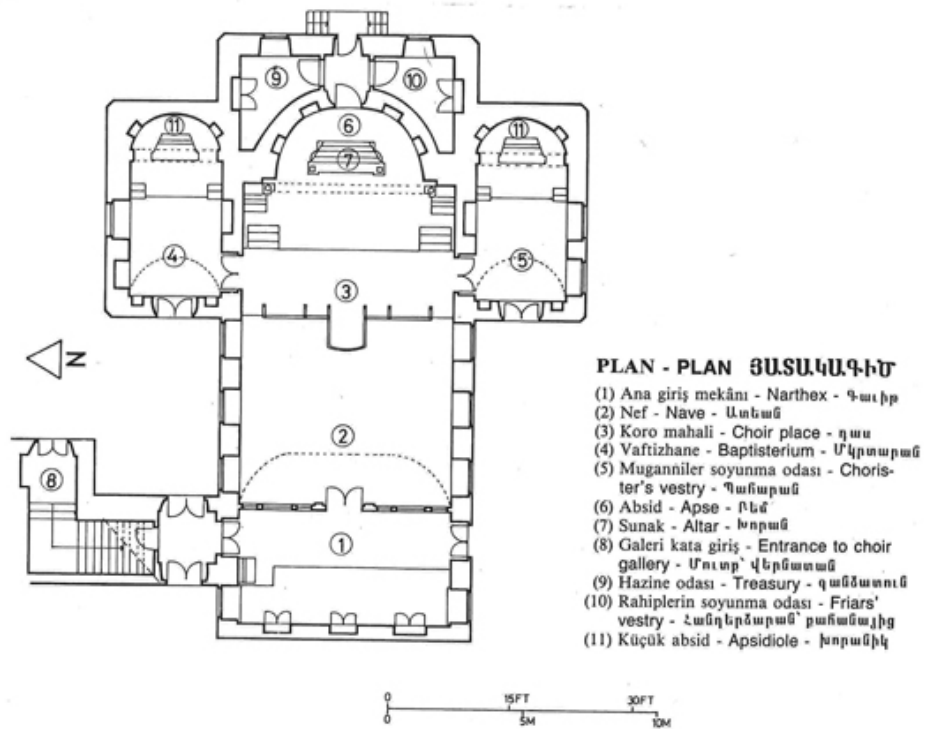
Şekil 4.132 Surp Vartanants Kilisesi vaftiz mekânında yer alan Haçkar

Şekil 4.133 Surp Vartanants Kilisesi vaftiz mekânı sunakta yer alan betim

Şekil 4.134 Surp Vartanants Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.135 Surp Yeğya Kilisesi (Eyüp) planı

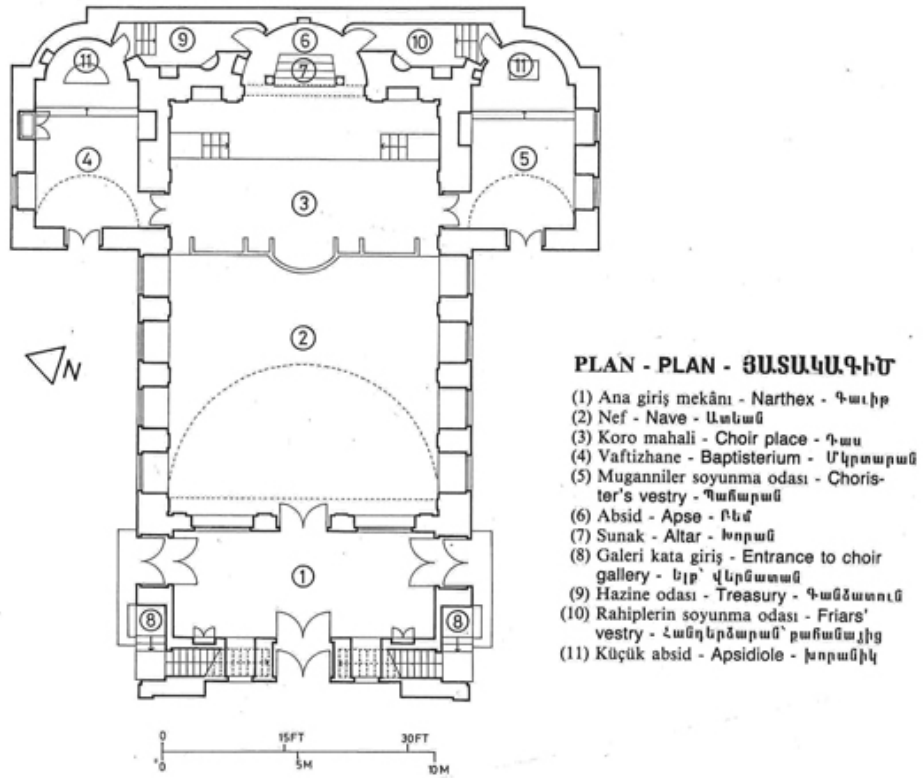
Şekil 4.136 Surp Yeğya Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

Şekil 4.137 Surp Yeğya Kilisesi vaftiz mekânı tavan bezemesi

Şekil 4.138 Surp Yeğya Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 4.139 Surp Haç Kilisesi (Kuruçeşme) Planı

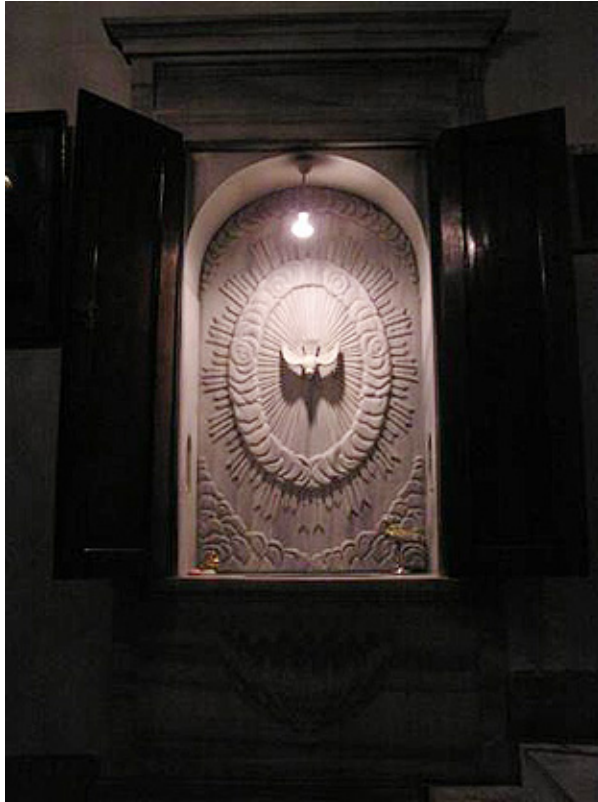
Şekil 4.140 Surp Haç Kilisesi vaftiz mekânında yer alan Meryem betimi

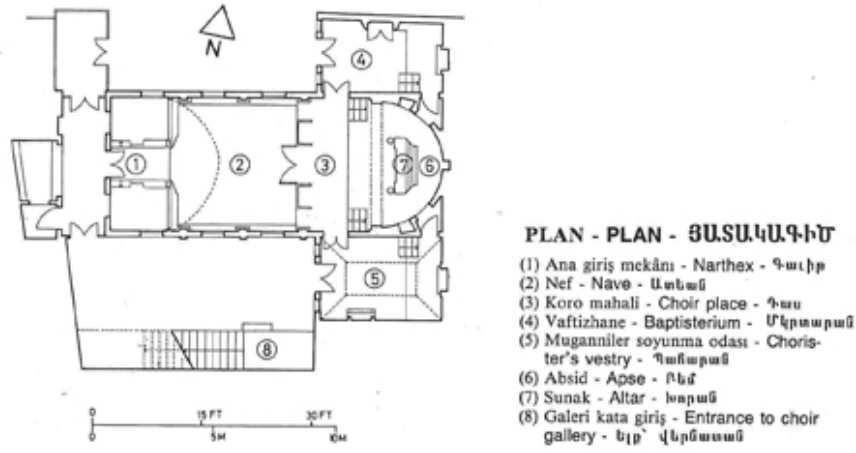
Şekil 4.141 Surp Haç Kilisesi Vaftiz mekânı Surp Minas betimi

Şekil 4.142 Surp Haç Kilisesi vaftiz mekânı sunaktan görünüm

Şekil 4.143 Surp Haç Kilisesi Vaftiz mekânı vaftiz kurnası iç görünüm

Şekil 4.144 Surp Yergodasan Arakelots Kilisesi (Kandilli) planı

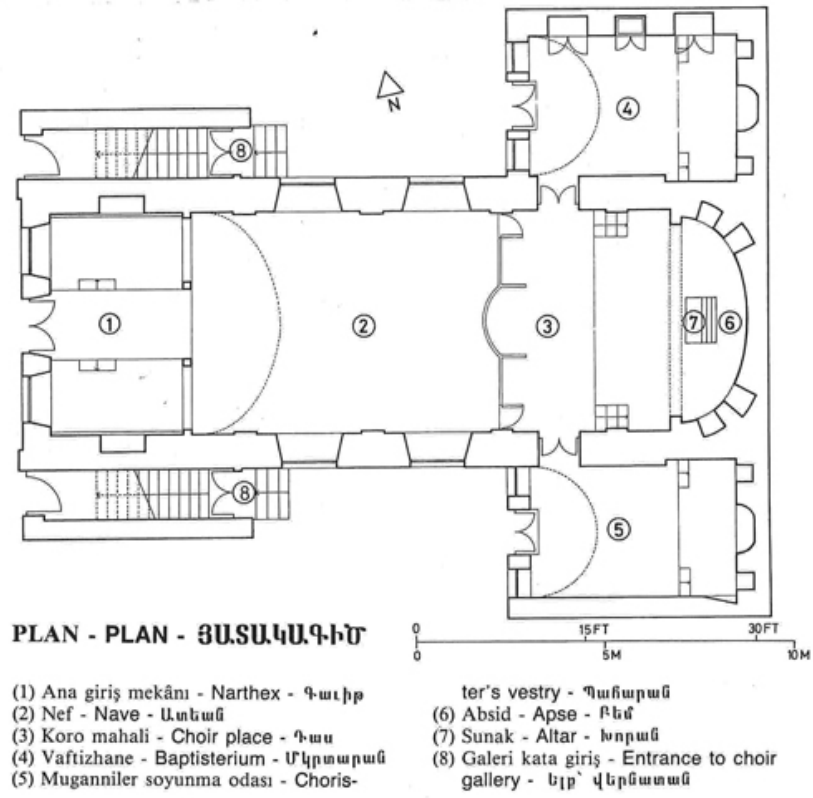
Şekil 4.145 Surp Yergodasan Arakelots Kilisesi Vaftiz mekânı'nda yer alan duvar çinileri

Şekil 4.146 Surp Yergodasan Arakelots Kilisesi vaftiz mekânı sunakdan görünüm.

Şekil 4.147 Surp Yergodasan Arakelots Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

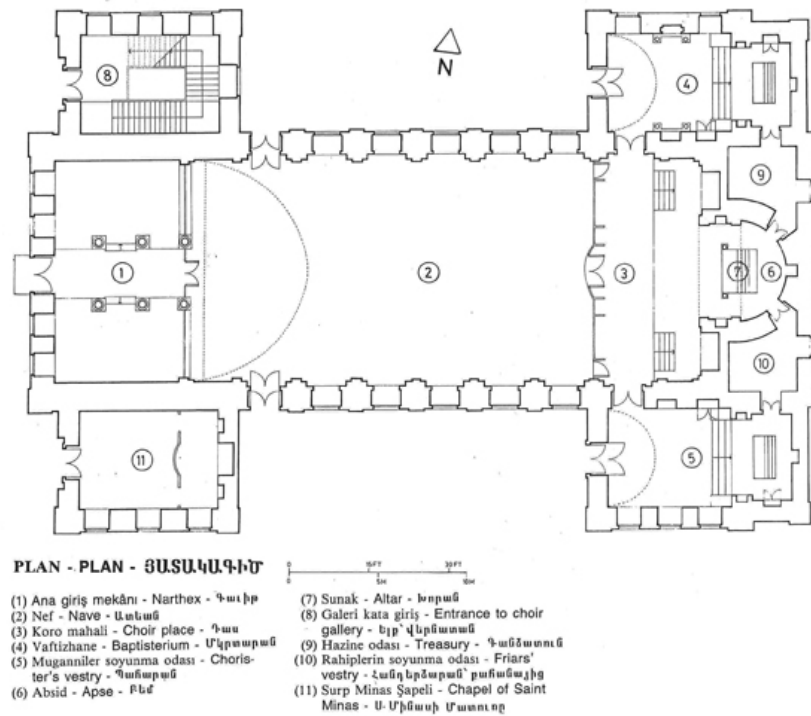
Şekil 4.148 Surp Yerits Mangants Kilisesi (Boyacıköy) planı

Şekil 4.149 Surp Yerits Mangants Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

Şekil 4.150 Surp Yerits Mangants Kilisesi vaftiz mekânı genel görünüm

Şekil 4.151 Surp Yerrortutyun Kilisesi (Galatasaray) planı

Şekil 4.152 Surp Yerrortutyun Kilisesi vaftiz mekânı güney nişi

Şekil 4.153 Surp Yerrortutyun Kilisesi vaftiz mekânı güney nişi

Şekil 4.154 Surp Yerrortutyun Kilisesi vaftizhane kurnası

Şekil 4.155 Surp Yerrortutyun Kilisesi vaftiz mekânı vaftiz haznesi

Şekil 5.1 Saint Esprit Kilisesi'nde yer alan kurna

Şekil 5.2 Surp Voskeperan Kilisesi Vaftiz mekânında yer alan kurna

Şekil 5.3 Crimeal Memorial Christ Kilisesi vaftiz kurnası

Şekil 5.4 Aya Kostantin Kilisesi'nde bulunan kurna

Şekil 5.5 Meryem Ana Süryani Kilisesi vaftiz kurnası

ÖZGEÇMİŞ

Selinda Sümer 1979'da İstanbul'da doğdu. 1997'de Özel Bilgi Lisesi'nde lise eğitimini tamamladı. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi bölümüne girdi. 2002 yılında İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi'nde Tarih Öğretmenliği yüksek lisans programını tamamladı. 2001 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Sanat Tarihi bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı.